

**Kjell Andrè Eide**

## **Toppfotballklubber og utdanning**

En kvalitativ studie av hva som kjennetegner tippeligaklubber når det gjelder spillernes forberedelser til livet etter fotballkarrieren

**Masteroppgave i idrettsvitenskap**

Seksjon for kultur og samfunn  
Norges idrettshøgskole, 2012



## Sammendrag

Problemstillingene for denne oppgaven er: *Hva kjennetegner fotballklubbene på toppnivå i Norge når det gjelder holdninger og tiltak omkring spillernes forberedelser til livet etter idrettskarrieren? Og hvilke utfordringer opplever klubbene med henhold til å legge til rette for at spillerne kan ta utdanning?*

Studien har som formål å belyse kjennetegn ved fotballklubber i Tippeligaen når det gjelder spillernes forberedelser til det livet som kommer etter at idrettskarrieren er over. For å kunne svare på dette har jeg valgt å benytte meg av perspektivet om institusjonelle logikker, som er en tilnærming innenfor institusjonell teori. Undersøkelsen gjøres ved et kvalitativt design, der datainnsamlingen har foregått gjennom intervju med fem personer som har en sentral stilling i hver sin Tippeligaklubb, samt et intervju med en som har en sentral rolle i fotballmiljøet på utsiden av klubbene.

Resultatene i denne studien viser at klubbene utad gir et inntrykk av at utdanning blant spillerne er viktig. Hva som skjer i praksis er derimot annerledes. Det er ikke stor tilbøyelighet blant Tippeligaklubbene å legge til rette for at spillerne skal kunne ta utdanning ved siden av å være fotballspillere. Det viser seg også at profesjonaliseringen som gjorde sitt inntog på 1990-tallet har bidratt til at klubbenes holdninger til det å ta utdanning har endret seg. Forholdet mellom klubb og spiller har i dag gått i en retning av å bli et arbeider-/arbeidsgiverforhold. Til tross for at det er noen klubber som går fremfor som gode eksempler når det gjelder å legge til rette til at spillerne tar utdanning, har klubbene likevel et forbedringspotensial på dette området.

# Innhold

<b>Sammendrag</b> .....	<b>3</b>
<b>Innhold</b> .....	<b>4</b>
<b>Forord</b> .....	<b>6</b>
<b>1. Innledning</b> .....	<b>7</b>
1.1 Få spillere tar utdanning .....	8
1.2 Tiltak i toppidretten generelt .....	10
1.3 Tiltak i fotballmiljøet.....	12
1.4 Formål og problemstilling.....	14
1.5 Tidligere studier .....	15
<b>2. Kontekstuell bakgrunn</b> .....	<b>19</b>
2.1 Norsk fotball i endring .....	19
<b>3. Teori</b> .....	<b>22</b>
3.1 Institusjonelle tilnærminger.....	22
3.2 Institusjonelle logikker .....	23
3.3 Institusjonelle logikker i norsk toppfotball .....	25
3.3.1 Konkurransedrettens logikk.....	26
3.3.2 Utdanningslogikken .....	26
3.3.3 Profesjonalismens logikk.....	27
<b>4. Metode</b> .....	<b>30</b>
4.1 Forskningsdesign .....	30
4.1.1 Casestudier.....	31
4.2 Kvalitativ metode.....	31
4.3 Datainnsamling .....	32
4.3.1 Valg av informanter.....	32
4.3.2 Det kvalitative forskningsintervju .....	35
4.3.3 Intervjuguide.....	36
4.3.4 Dokumentanalyse .....	37
4.4 Analyse av data .....	37
4.4.1 Transkripsjon av intervjuer.....	37
4.4.2 Koding og kategorisering .....	38
4.5 Troverdighet.....	38

4.5.1	Reliabilitet og validitet .....	38
<b>4.6</b>	<b>Etiske aspekter .....</b>	<b>40</b>
<b>5.</b>	<b>Analyse og diskusjon.....</b>	<b>42</b>
<b>5.1</b>	<b>Klubbene om utdanning .....</b>	<b>42</b>
5.1.1	Klubbens holdninger til at spillerne tar utdanning .....	42
5.1.2	En (u)mulig kombinasjon? .....	45
5.1.3	Hvile og restitusjon.....	47
<b>5.2</b>	<b>Hvordan opptrer klubbene i praksis? .....</b>	<b>48</b>
5.2.1	Få spillere tar utdanning .....	48
5.2.2	Et klubbansvar? .....	51
5.2.3	Inngåelse av kontrakter .....	54
5.2.4	Utdanning som konkurransefortrinn .....	56
5.2.5	Tilrettelegging .....	57
5.2.6	Studier på fotballens premisser.....	61
<b>5.3</b>	<b>Profesjonalisering/utvikling av norsk fotball .....</b>	<b>63</b>
5.3.1	Forholdet mellom klubb og spiller .....	63
5.3.2	Profesjonalisering – en sovepute når det gjelder utdanning?.....	64
5.3.3	Lønn og status.....	67
<b>5.4</b>	<b>Utfordringer i med tanke på å legge til rette.....</b>	<b>70</b>
5.4.1	Toppfotball – En ung bransje .....	70
5.4.2	Turnover .....	71
5.4.3	En gruppe – mange individer.....	72
5.4.4	Utfordringen starter i ung alder .....	74
<b>6.</b>	<b>Oppsummering/konklusjon .....</b>	<b>76</b>
	<b>Referanser.....</b>	<b>80</b>
	<b>Vedlegg .....</b>	<b>88</b>

## Forord

For meg har det å skrive master oppgave vært en berg og dalbane. Heldigvis har det gitt meg flest oppturer. Når jeg nå skal levere, markerer det slutten på seks fantastiske år som idrettsstudent. Å være en del av studenttilværelsen har gitt meg mye. Først og fremst har jeg vokst som person. Samtidig sitter jeg igjen med mye kunnskap og har knyttet mange gode vennskap. Men før jeg kan kalle meg ferdigutdannet skal jeg levere en masteroppgave. Det har vært mange bidragsytere som har gjort det mulig å levere denne oppgaven, og vil derfor benytte muligheten til å takke disse personene.

Jeg vil til å begynne med ønsker jeg å takke hovedveilederen min, Dag Vidar Hanstad, som har gitt gode og konstruktive tilbakemeldinger. Han har latt meg jobbe selvstendig gjennom hele prosessen, men alltid vært tilgjengelig dersom det har vært spørsmål. I tillegg ønsker jeg å takke biveileder, Hallgeir Gammelsæter, som også har vært helt avgjørende i prosessen.

Jeg vil også takke informantene som har tatt seg tid til å stille opp og la seg intervju. Det ville vært umulig å gjennomføre denne oppgaven om det ikke hadde vært for dem. Jeg er glad for at de har vært så imøtekommende. Samtidig har Norsk Toppfotball vært svært hjelpsom for å opprette kontakt med disse, noe jeg er svært takknemlig for.

Jeg ønsker også å takke min kjære mamma og pappa som har støttet meg gjennom alle studieårene. Spesielt har det i år vært godt å ha noen å klage til når ting har blitt i mot.

Jeg vil fremheve gode venner som i en hektisk periode tok seg tid til korrekturlesing. Helt til slutt vil jeg takke mine medstudenter for to utrolige år på Norges Idrettshøgskole. Det har vært en fantastisk tid.

Oslo, mai 2012

Kjell André Eide

# 1. Innledning

Formålet med denne studien er å belyse hvordan toppfotballklubbene for herrer i Norge engasjerer seg i forhold til utøvernes forberedelser til det livet som kommer etter at fotballkarrieren er over. Å være idrettsutøver på toppnivå har for mange utviklet seg i en retning av å bli et yrke på heltid. På samme måte har fotball vist seg å bli levebrødet til stadig flere spillere. Fotball er den største idretten i Norge, med over 365 000 registrerte utøvere per 2010 (NFF, 2011). Blant alle disse medlemmene realiserer et fåtall en drøm om å spille fotball på toppnivå, og faktisk kunne leve av det.

Å leve som aktiv toppfotballspiller er ikke en karriere som varer livet ut. Spillerne må belage seg på at fotballkarrieren avsluttes i en relativt ung alder. Samtidig er livet som fotballspiller noe uforutsigbart, og kan være vanskelig å planlegge. Tilfeldigheter kan avgjøre hvor lenge en holder seg på toppnivå, og en uventet skade er nok til å sette en uheldig stopper for karrieren.

En toppfotballspiller har fortsatt mange yrkesaktive år fremfor seg etter at fotballstøvlene legges på hylla. Dette gjør at forberedelser til det livet som kommer etter at idrettskarrieren er avsluttet, er blitt et tema som er aktuelt for mange. Dermed kan en spørre seg om toppfotballspillere har lagt noen planer for livet etter at den aktive karrieren er over. Og gjør klubbene noe for at spillerne skal kunne forberede seg til den dagen fotballkarriere tar slutt?

## **1.1 Få spillere tar utdanning**

Debatten rundt toppfotballspillere og forberedelsene til et liv etter at idrettskarrieren er over viser seg å være et tema som opptar flere. Media er en av aktørene som har bidratt til å sette fokus på dette, noe som har vært med på å skape et engasjement fra flere hold. I 2010 ble det gjennomført en undersøkelse av *100% Fotball*, der de kartla hvor mange av eliteseriespillerne på kvinne- og herresiden i norsk fotball som på daværende tidspunkt tok høyere utdanning (Bergli, 2010). Undersøkelsen viste at 8 av 10 spillere i Tippeligaen mangler utdannelse. I kjølevannet av den undersøkelsen var daværende spiller for Strømsgodset, Marcus Pedersen, klar i sin tale rundt det å ta utdanning (Aas & Bergli, 2010). Han valgte tidlig å satse alt på fotballen, og mente at utdannelse ikke er nødvendig dersom en lykkes som spiller, ettersom fotballkarrieren vil føre til gode økonomiske vilkår. Kunnskapsminister, Kristin Halvorsen, hadde en annen oppfatning, og ga uttrykk for at dette var oppsiktsvekkende og at klubbene burde ta mer ansvar og legge bedre til rette for at spillerne skal kunne ta utdanning (Bergli, 2010).

Assisterende trener på det norske herrelandslaget i fotball, Ola By Rise, har tatt et oppgjør med dette på bloggen sin (NFF, 2010). Han er selv et eksempel på en spiller som har kombinert toppfotball med utdanning eller annen yrkespraksis, og mener at denne problematikken ikke gjelder de største talentene, men i større grad de som ikke henger med på førstelaget i bunn av Tippeligaen eller i Adeccoligaen. Han påpeker at den oppmerksomheten og statusen disse spillerne i dag får som førstelagsspillere fører til et dårlig perspektiv, der tid blir noe en slår i hjel fremfor en ressurs som brukes til utdanning og utvikling. Samtidig gir han uttrykk for at det er vanskelig å kombinere utdanning med en stilling som heltidsspiller (NFF, 2010). Også Sogndalspiller, Ørjan Hopen, trekker frem fotballspillernes fritid som noe negativt. Da han i et intervju med Verdens Gang i november 2011 stod frem som spilleavhengig, ga han uttrykk for at fotballspillere har mye fritid og godt med penger, noe han karakteriserer som en uting (Svegaarden, 2011).

En som stiller seg kritisk til lave utdanningstall blant fotballspillere er tidligere olympisk mester i skiskyting, Halvard Hanevold. Han mener at høye lønninger er en faktor som gjør at spillere velger bort utdanning (Skaufel, 2010). Samtidig gir han uttrykk for at svært få tjener nok til å leve på det etter karriereslutt, og understreker at utøverne, dersom de ikke har noe å falle tilbake på, kan få et vanskelig møte med



hverdagen etter at de har lagt opp (Skaufel, 2010). Han får støtte av Norske Idrettsutøveres Sentralorganisasjon (NISO), som mener at det kan være en utfordring å plutselig måtte prestere på en ukjent arena og oppdage at folk ikke bryr seg om deg på samme måte som når en er kjent fotballspiller (Walltin, 2011). NISO arbeider tett sammen med mange av spillerne i Tippeligaen. Flere spillere som de har vært i kontakt med forteller at det oppstår et tomrom etter idrettskarrieren som kan være vanskelig å fylle, noe som betyr at å forberede seg på en ny karriere er desto viktigere (Walltin, 2011).

Nettopp dette har vist seg å være en realitet blant norske fotballspillere. I dag ser man tilfeller der spillere sliter med å takle overgangen fra å være aktiv fotballspiller, til å gå over i en hverdag uten fotball. I den siste tiden har spillere stått frem og fortalt om et tomrom som oppstår etter at de har lagt fotballstøvlene på hylla. En av disse er tidligere Brann- og Southamptonspiller, Claus Lundekvam. Etter en lang og innholdsrik karriere har han åpenhertig fortalt om hvor vanskelig det kan være å møte hverdagen etter at livet som profesjonell fotballspiller tar slutt (Alsaker & Weiberg-Aurdal, 2010). Han gir uttrykk for at spesielt idrettsutøvere møter problemer etter karriereslutt, og at uansett hvor forberedt en er kommer det en følelse om at en ikke lenger betyr noe (Jarlsbo, 2012).

En annen eks-fotballproff som har følt på dette er Erik Mykland, som har spilt i norske klubber som Bryne og Start, samt utenlandske klubber som 1860 München og FC København (Tangevald-Jensen, 2011). I et intervju med gatemagasinet *=Oslo*, forteller han om hvordan han har opplevd tilværelsen som fotballpensjonist. Selv tenkte han aldri på fremtiden, og hevder at han aldri ble fortalt hvordan han skulle kunne forholde seg til den virkeligheten som kommer i etterkant av idrettskarrieren. Han gir uttrykk for at det å leve et liv etter fotballkarrieren ikke bare handler om å telle penger. For han oppstod det et tomrom etter å ha lagt opp, noe som førte til jakt etter nye kick. Han mener at utdanning er en god ting å ta med seg, ettersom en ikke kan vanke i fotballmiljøet for resten av livet (Tangevald-Jensen, 2011).

Toppfotball og forberedelser til det livet som kommer etter karriereslutt, er ikke et tema som bare er gjeldene i Norge. David James, som er tidligere landslagskeeper for England og har vært innom engelske toppklubber som Liverpool og Aston-Villa, har

nylig satt fokus på tema gjennom en spalte i den engelske avisen The Guardian (James, 2012). I en alder av 41 år innser han at den dagen da han som toppfotballspiller må legge bort fotballstøvler og keeperhansker er uunngåelig. Han stiller spørsmålet om hvordan han etter mange år i toppidretten skal takle en overgang fra å bli fortalt alt en skal gjøre, til å på egenhånd må ta ansvar for å reintegrere seg i det øvrig samfunnet. Etter å ha levd i en fotballboble mesteparten av livet, skal en nå ta igjen det tapte på flere områder. Han selv har allerede følt på hvordan det er å gå fra å være begivenhetenes sentrum til å plutselig ikke få oppmerksomhet lenger, og fremhever hvor tøff den overgangen kan være. Han mener at fotballindustrien skriker etter et uavhengig nettverk, som kan støtte nåværende og tidligere spillere slik at de kan imøtekomme det presset de opplever at fotballen gir (James, 2012).

Til sammen gir dette et inntrykk om at utdanning og forberedelser til livet etter karrieren er et tema som engasjerer mange, og er et problemfelt som stadig opptar flere. Dette er ikke bare et tema som i økende grad er aktuelt i Norge, men også i andre land. Dermed kan en spørre seg om det er slik at det blir tilrettelagt for utøverne, slik at de skal kunne klare å kombinere idrett med utdanning eller andre yrkesforberedelser?

## **1.2 Tiltak i toppidretten generelt**

I lov om universiteter og høyskoler står det at ”institusjonen skal, så langt det er mulig og rimelig, legge studiesituasjonen til rette for studenter med særskilt behov” (Universitets- og høyskoleloven, § 4-3 (5), 2005). I 2008 gikk daværende kultur- og kirkeminister, Trond Giske, på talerstolen på Stortinget for å svare på en interpellasjon fra stortingspolitiker Gunnar Gundersen (Stortinget, 2008). Der ga Giske uttrykk for at ”toppidrettsutøvere er en gruppe som nettopp har et slikt behov for særskilt tilrettelegging”. Samtidig mente han at det er blitt viktigere med kunnskap og kompetanse i det moderne samfunnet. Utdanning er i større grad blitt veien til arbeidslivet, noe som også gjelder de som satser på en toppidrettskarriere. Han fremhevet at en toppidrettskarriere tar slutt i forholdsvis ung alder, og at en kombinasjon av idrett og utdanning vil føre til at utøveren står sterkere rustet den dagen idrettskarrieren er over (Stortinget, 2008). Med en slik oppfatning i forhold til tema fra politisk hold, er det grunn til å tro at det blir lagt til rette for idrettsutøvere på toppnivå, slik at de skal kunne kombinere idrett med utdanning eller annen yrkesforberedelse.

For toppidrettsutøvere generelt i Norge, har Olympiatoppen i lengre tid hatt fokus på at utøvere skal ha mulighet til å forberede seg til et liv etter at idrettskarrieren tar slutt, ved siden av å være en del av det øverste leddet i den prestasjonsorienterte delen av idrettsvirksomhet. I idrettspolitisk dokument 2007 - 2011 fremheves det at toppidretten skal ”sikre unge utøvere som fortsatt er i studiesituasjon, de beste rammebetingelser for å kunne kombinere studier og toppidrett”, som et ledd i å nå toppidrettens målsetningene (NIF, 2007). Også i idrettspolitisk dokument som ble vedtatt på Idrettstinget i 2011 legges det vekt på utdanning. For å videreutvikle toppidretten i Norge skal en blant annet sikre at utøverne får ”et helhetlig trenings- og utdanningstilbud både sentralt, regionalt og lokalt” (NIF, 2011). Dette gir et inntrykk av at toppidretten i Norge ser på utdanning og forberedelser til livet etter idrettskarrieren som en viktig del av det å være en idrettsutøver på toppnivå. Men hva gjør de i toppidretten for å få til dette?

For å tilby utøverne et opplegg hvor de kan kombinere idrettskarrieren med andre karrieremuligheter, har Olympiatoppen blant annet inngått avtaler og ordninger med ulike utdanningsinstitusjoner rundt om i landet (Olympiatoppen, 2011). Olympiatoppen tilbyr også toppidrettsutøverne karriereveiledning, gjennom en samarbeidsavtale de har med bemanningsselskapet Adecco (Olympiatoppen, 2010). Dette er et samarbeid som skal styrke både Olympiatoppen og Adecco sitt arbeid med veiledning under karrieren. En vil her kartlegge utøvernes status, ønsker og behov for at de på best mulig måte kunne kombinere toppidretten med en annen virksomhet (Olympiatoppen, 2010). Dette viser at det ikke bare fokuseres på høyere utdanning, men hva som er det beste løsningen for den enkelte utøver. Som individer er vi forskjellige, og ikke alle er interessert i eller har forutsetninger til å ta høyere utdanning.

Olympiatoppen fremhever også at det er viktig for utøverne å tenke på andre ting enn idrett, og trekker blant annet frem utdanning som en faktor for å lykkes på idrettsarenaen. Som toppidrettsutøver befinner man seg i en vedvarende prestasjonstilstand, som dreier seg om få mest mulig ut av ”talentet” og å utnytte og utvikle forutsetningene til det maksimale (Olympiatoppen, 2006). I den forbindelse fastslår de viktigheten av å ha balanse på andre arenaer i livet, som utdanning, jobb og sosialt liv (Olympiatoppen, 2006). Selv om idretten tar mye tid og er avgjørende når det

gjelder valg og prioriteringer, understrekes det at dette ikke betyr at utøverne skal velge bort aktiviteter som ikke er i regi av idretten.

I Trøndelag har de aktivt gått inn for å sette fokus på kombinasjonen toppidrett og utdanning. Trondheim ønsker å fremstå som en idrettsby, og i den forbindelse er det nylig satt i gang et initiativ hvor de ønsker å markedsføre regionens fortrinn innen toppidrett og utdanning (Gode hoder – gode hjerter, u.å). Satsingen er et samarbeid mellom Olympiatoppen Midt-Norge, Høgskolen i Sør-Trøndelag, NTNU, Sør-Trøndelag Fylkeskommune og Trondheim kommune, og har fått navnet ”Gode hoder – gode hjerter”. Målet er å gi utøverne de beste forutsetningene for å lykkes med kombinasjonen toppidrett og utdanning, på nasjonalt og internasjonalt nivå. Dette er et godt eksempel på et tiltak som kan få flere idrettsutøvere på toppnivå til å tenke over at det faktisk kommer et liv også etter endt idrettskarriere.

### **1.3 Tiltak i fotballmiljøet**

Innenfor fotballmiljøet har NISO vært pådrivere for å gjøre det lettere for spillerne å kunne kombinere idrett og utdanning. De fungerer som et fagforbund for idrettsutøvere, deriblant fotballspillere på toppnivå. Formålet med organisasjonen er ”å sikre idrettsutøvere aksepterte arbeidsbetingelser på linje med idrettens yrkesutøvere og yrkesutøvere for øvrig i Norge og innen EU/EØS område, og ivareta medlemmenes faglige, økonomiske, sosiale og kulturelle interesser” (NISO, 2011a). NISO har lagt til rette for utøvere på flere måter. De har nylig gitt ut et hefte, ”Idrett og utdanning”, som gir råd til utøverne om hvordan de på best mulig måte kan kombinere idrett med utdanning (Vik, 2011). Selv med økende krav både i utdanning og idretten, skal det hjelpe utøverne til å oppnå suksess på begge arenaer. I tillegg deles det ut utdanningsstipender, tilbys karriereveiledning, samt utdanningsavtaler på vegne av spillerne (NISO, 2011a). Gjennom å iverksette slike tilbud ønsker de å få toppidrettsutøvere til å kombinere idretten med studier, eller andre yrkesforberedelser.

Via Norsk Toppfotball har NISO samarbeidet med klubbene og funnet ut at svært mange spillere ønsker å studere, og på den måten forberede seg på det som kommer etter at fotballkarrieren er over. I 2009 gjennomførte NISO en undersøkelse blant spillere i Tippeligaen som omhandlet utdanning (NISO, 2010). Det ble gjort noen interessante funn blant de 176 eliteseriespillerne som svarte på undersøkelsen. Den viste

at bare en av ti spillere hadde fullført høyere utdanning på daværende tidspunkt, mens en av fire hadde startet på en. Flesteparten av spillerne ga uttrykk for at de tenker på livet etter karrieren, og at de er villig til å studere ved siden av fotballkarrieren. Når det gjelder hvorvidt klubben la til rette for utdanning, viste undersøkelsen at 30 prosent av spillerne ikke visste om dette var tilfellet, mens 32 prosent ga uttrykk for at klubben de spiller i ikke legger til rette. Dette gir et inntrykk av at utdanning er et område flere av klubbene ikke prioriterer og at ansvaret overlates til spilleren selv.

Utdanning er et tema som også gjør seg gjeldende i den nyeste overenskomsten mellom Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO Idrett) på den ene siden, og Landsorganisasjonen i Norge (NISO), på den andre. Dette er en avtale som skal bidra til å regulerer arbeidsforholdet mellom arbeidstaker, som er utøvere, og arbeidsgiver, som er klubbene (Overenskomsten, 2011). Det er tre grunner til at NISO mener at utdanning er et viktig punkt å ta med i overenskomsten (NISO, 2011b). For det første er idrettskarrieren veldig kort, samtidig som mange utøvere møter en stor utfordring ved karriereslutt. For det andre krever toppidrett mye tid, noe som skaper utfordringer i forhold til å kombinere idrett og studier. For det tredje er det viktig for utøverne at det er aksept hos klubbene når det gjelder utdanning og at det tilrettelegges for det. Med dette ønsker de å oppnå at overgangen til en ny karriere blir lettere, at det skapes en kultur for utdanning og at spillerne får en bedre helhet i hverdagen (NISO, 2011b).

IK Start er et eksempel på en klubb som har satt fokus på å tilrettelegge for at spillerne skal ha mulighet til å sette i gang med andre yrkesforberedelser ved siden av fotballkarrieren. Universitetet i Agder har inngått et samarbeide med Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) om å tilrettelegge slik at toppidrettsutøvere skal kunne kombinere toppidretten med studier ved universitetet (Universitetet i Agder, 2008). Dette innebærer blant annet forlenget studietid, flytting av tidspunkt på eksamen og avvikling av eksamen andre steder enn studiestedet.

Universitetet samarbeider tett med fotballklubben for å legge til rette slik at spillerne på en enklere måte skal kunne kombinerer idretten med studiene, og har blant annet vært med på treningsleir til utlandet for at spillerne skulle kunne gjennomføre eksamen (Universitetet i Agder, 2011). Gjennom sitt samarbeid med universitetet har Start sørget for å gi samtlige spillere og de i støtteapparatet et tilbud om kurs ved utdanningsinstitusjonen (Karlsen, 2010). Et annet eksempel på en fotballklubb som

ønsker å gjøre noe med utøvernes forberedelser til livet etter idrettskarrieren, er Rosenborg Ballklub (Heldal & Stenseth, 2012). De prøver å legge til rette for og oppmuntre spillere til å fortsette med studier også etter endt videregående opplæring, og fremhever at det er viktig å ha noe å gjøre ved siden av å være fotballspiller. Som tippeligaspillere er de mye ute og reiser, og selv om laget er midt i en viktig sesongoppkjøring tar de ansvar for at spesielt de yngre spillerne blir fulgt opp, også når det gjelder skolearbeidet (Heldal & Stenseth, 2012).

#### **1.4 Formål og problemstilling**

Som det gis uttrykk for er forberedelser til livet som kommer etter idrettskarrieren et tema som er aktuelt i idretten generelt, men også fotballen spesielt. I denne studien er formålet å belyse hva som blir gjort og hvordan det tenkes i fotballklubber på toppnivå i Norge i forhold til utøvernes forberedelser til et liv etter at fotballkarrieren tar slutt. Tidligere studier som har fokusert på toppidrett og forberedelser til livet etter endt idrettskarriere i Norge, har i større grad angrepet dette tema fra et utøverperspektiv (Solenes, Gammelsæter & Herskedal, 2008; Andersen & Hanstad, 2011; Gammelsæter & Solens, 2011). Jeg ønsker derimot å se på hvordan klubbene tilnærmer seg tema, og beveger meg dermed inn på et mer organisatorisk nivå. Dermed vil studien ta utgangspunkt i følgende hovedproblemstilling:

***”Hva kjennetegner fotballklubbene på toppnivå i Norge når det gjelder holdninger og tiltak omkring spillernes forberedelser til livet etter idrettskarrieren?”***

I den forbindelse vil det også være interessant å se på hvilke utfordringer klubbene står ovenfor i denne sammenhengen, og underproblemstillingen lyder:

***”Hvilke utfordringer opplever klubbene med henhold til å legge til rette for at spillerne kan ta utdanning?”***

Ettersom jeg skriver fotballklubber på toppnivå i Norge, ønsker jeg å se nærmere på klubber som på nåværende tidspunkt spiller i Tippeligaen. For å kunne besvare problemstillingen vil det være relevant å presentere hvordan fotballen har utviklet seg i Norge på toppnivå de siste tiårene. I tillegg vil jeg ta i bruk institusjonelle logikker (Friedland & Alford, 1991), som er en teoretisk tilnærming innenfor institusjonell teori.

I forhold til min oppgave vil jeg hovedsakelig ta utgangspunkt i tre logikker som er utarbeidet av Gammelsæter og Solenes (2012), som de i sin studie bruker som et verktøy for å se på i hvilke grad utøvere i lagidrett på toppnivå, engasjerer seg i utdanning i løpet av karrieren. Dette skal bidra til å diskutere resultatene som en følge av problemstillingene. Disse logikkene vil presenteres nærmere i teorikapitlet.

Det er gjennomført lite forskning her hjemme som retter fokuset mot idrettsutøvere og deres forberedelser til livet etter at idrettskarrieren er over. Grunnen til at jeg har valgt å skrive en oppgave som tar for seg klubbene på toppnivå i Norge når det gjelder spillernes forberedelser til livet etter idrettskarrieren, er at det per dags dato er mangel på innsikt på dette feltet. Samtidig er det et tema som det er blitt satt fokus på den siste tiden. Jeg håper at en studie som tar for seg dette temaet ut fra et organisatorisk perspektiv, vil bidra til å skape en større forståelse rundt det å kombinere en toppidrettskarriere med forberedelser til livet som kommer etter at utøverkarrieren er over.

## **1.5 Tidligere studier**

Før jeg går videre vil jeg presentere noen tidligere studier innenfor tema. Disse studiene er har vært med på å legge et grunnlag for hva jeg ønsker å studere. Selv om det i Norge er begrenset med forskning på dette feltet, har det i de siste årene vært en økende interesse rundt tema også her. Det fleste studiene som er blitt gjennomført i Norge når det gjelder idrettsutøvere på toppnivå og utdanning, ser som nevnt på tema ut fra et utøverperspektiv. Jeg vil her også nevne noen relevante studier som er blitt gjennomført utenfor landegrensen.

Solenes et al. (2008) har foretatt en undersøkelse blant mannlige fotballspillere i Adecco- og Tippeligaen, og kvinnelige håndballspillere i daværende Gildeserien. Dette resulterte i en rapport som omhandler utdanningsnivået blant disse utøverne og hvilke tanker de gjør seg opp om livet etter endt idrettskarriere. Den tar også for seg hvilke faktorer som spillerne ser på som viktigst til at de velger å ta eller ikke ta utdanning, og om den enkelte idretts kommersialisering har noe å si for motivasjonen til utøverne når det gjelder å kombinere idrett og utdanning (Solenes et al., 2008). Her kommer det frem at utdanningsnivået blant mannlige fotballspillere er høyere enn normalbefolkningen. Det viser seg også at klubbene oppleves som positive til at utøverne har jobb eller tar

utdanning ved siden av idretten. Samtidig legger mange av utøverne i studien vekt på at trenere og spillergruppe kan være med å påvirke de til å ta utdanning. Rapporten viser også at en stor andel av fotballspillerne er villig til å utsette jobb og utdanning til senere for å satse på fotballen nå, et valg som kommersialiseringen av idretten har gitt dem.

En fersk studie på området, som er et resultat av blant annet rapporten som er nevnt ovenfor, er ”*Money In – Brains Out?*” (Gammelsæter & Solenes, 2011). I sin artikkel spør de hvordan fulltidsprofesjonelle og deltidsprofesjonelle utøvere på toppnivå i lagidrett forbereder seg til alternative karrierer, og hvordan deres ulike valg kan forklares. For å få en forståelse av dette sammenligner de fulltidsprofesjonelle fotballspillere på herresiden, med deltidsprofesjonelle fotballspillere fra kvinnesiden og deltidsprofesjonelle håndballspillere på både kvinne- og herresiden. Her viser det seg at fulltidsprofesjonelle utøvere har større tilbøyelighet til å se seg selv som ansatte, og føler et mindre behov for høyere utdanning. Samtidig kommer det frem at mannlige fotballspillere i gjennomsnitt er mer villig til å utsette videre utdanning for å forbedre idrettsprestasjonene på kort sikt. Andelen spillere som har planlagt deres neste karriere etter idretten er derimot betydelig større blant de idrettene hvor spillerne har deltidskontrakter. Det nevnes også at selv om mannlige fotballspillere nesten har like mye fritid som de deltidsprofesjonelle, velger de i mindre grad å bruke tid på å forberede seg til livet etter idretten (Gammelsæter & Solenes, 2011).

Et annet eksempel på en studie som ser på toppidrett og utdanning er ”*Livet under og etter langrennskarrieren: Utdanning og yrke*” (Andersen & Hanstad, 2011). I den rapport tar de for seg utøvere som tidligere har deltatt på elitelag i langrenn, og ser hvordan det har gått med dem etter idrettskarrieren. Her ser de på hvilke måte utøverne fikk tilrettelagt for utdanning mens de var på elitelaget, og om utøverne kan ha noe nytte av den erfaringen de har fått som langrennsløper i senere yrkesliv (Andersen & Hanstad, 2011). Når det gjelder løpernes opplevelse av tilrettelegging for utdanning blant trenere, ledere og landslag, viste det seg at ledelsens forhold til utdanning var nokså laber. Samtidig ga løperne uttrykk for at forbundet ikke tok noe som helst initiativ for å hjelpe de i gang med utdanning, men at sponsorer i større grad har tatt initiativ når det gjelder jobbmuligheter.



Ser man utenfor Norge er det også blitt gjort en del studier i forhold til dette tema. I Danmark er det blitt gjort en undersøkelse hvor de tar for seg de sosiale, utdanningsmessige og sportslige vilkårene til danske fotball- og håndballspillere som er under kontrakt (Nielsen, Nielsen, Christensen & Storm, 2002). Undersøkelsen kaster i hovedsak lys over de sosiale og utdanningsmessige vilkårene, og ser på hva klubbene kan, vil og bør gjøre for å forbedre disse. Her kommer det frem at fotballklubbene i større grad enn håndballklubbene er profesjonaliserte. Det viser seg at fotballklubbene forventer at spillerne konsentrere seg om å være fotballspiller og har ingen hensikt om å forandre på sin hverdag for å gjøre det mulig for spillere å ta utdanning ved siden av. I fotballmiljøet ses det ikke på som nødvendig eller mulig å kombinere idrettskarrieren med utdanning eller jobb (Nielsen et al., 2002).

I Australsk fotball er det blitt gjennomført en studie som har hovedfokus på hvordan spillere på ulike trinn i karrieren imøtekommer de krav og forventningene som stilles fra ulike hold om det å være fotballspiller i dag (Hickey & Kelly, 2008). Spesielt er de interessert å vite på hvilke måter fotballindustrien genererer et sett av forventninger om hva som er hensiktsmessig atferd for en profesjonell fotballspiller. I denne studien viser det seg at fotballspillere møter flere spenninger når det kommer til å imøtekomme det presset og de praksisene som assosieres med å ta utdanning eller andre type programmer ved siden av fotballen. Selv om tidsklemma er et problem som stadig blir nevnt i denne sammenhengen, viser det seg at et av de største hindrene er at det er vanskelig for utøverne å binde seg til noe annet enn idretten. Samtidig mangler spillerne fokus. Fotball vil alltid få førsteprioritet. Det kom klart frem at klubbene så på det som verdifullt at spillerne involverte seg i utdanning ved siden av fotballen, mens hvor mye prioritet dette fikk hos de ulike klubbene varierte (Hickey & Kelly, 2008).

Price, Morrison og Arnold (2010) har gjort en studie hvor formålet var å finne ut hvilke aktiviteter idrettsutøvere på elitenivå engasjerte seg for utenfor idretten, og finne ut om det å gjøre andre ting ved siden av idretten bidrar til at de oppnår bedre balanse i livet, får bedre velvære, bedrer de idrettslige prestasjonene og forlenger idrettskarrieren. Studien som tar for seg utøvere fra 28 ulike idretter, viser at å holde på med andre aktiviteter utenfor idrettsmiljøet tilfører utøveren en følelse av balanse i livet, hjelper til med å forme utøveren og bidrar til at karrieren som idrettsutøver kan forlenges (Price, Morrison & Arnold, 2010).

Med støtte fra EU-kommisjonen er det også blitt gjennomført et prosjekt med navn AthletesToBusiness (A2B), som har til hensikt å komme med noen retningslinjer for å på best mulig måte kunne fremme en ”dualkarriere” for utøverne (A2B, 2011). De er opptatt av at det ikke skal være en blindvei for toppidrettsutøvere å engasjere seg i idrett på toppnivå. I dette prosjekt analyseres hvilke hindre, barrierer og muligheter utøvere på toppnivå møter når de kombinerer utdanning, idrett og begynnelsen på en karriere nummer to, en såkalt ”dualkarriere”. De ser nærmere på hvordan utøverne på en bedre måte kan forene de idrettslige prestasjonene med utdanning og en karriere, for på den måten styrke overgangen fra idretten og inn i arbeidsmarkedet (A2B, 2011). Et sentralt tema i prosjektet er hva nasjonale styresmakter, idrettsorganisasjoner, bedrifter og utøverne selv kan gjøre for å støtte dette arbeidet. Livet som toppidrettsutøver er unikt og på tvers av disse fire sektorene er det funnet ulike grunner for å kunne fremme en dualkarriere (A2B, 2011). Hver målgruppe må gjøres oppmerksom på betydningen, hindrene og mulighetene av en ”dualkarriere”. Det må også skapes et engasjement rundt det, slik at situasjonen forbedres. Alle må ta sitt ansvar for å fremme en slik karriere. Samtidig må det skapes en forståelse både rundt det spesielle behovet som er der og på hvor begavet toppidrettsutøvere er med tanke på deres unike krav og erfaringer. Sist men ikke minst må det bygges et nettverk slik at ulike interessenter har mulighet til å utveksle relevant informasjon og viten rundt tema (A2B, 2011).

Det er også gjort en del studier med en mer psykologisk tilnærming til tema, som tar for seg hvordan nåværende eller tidligere utøvere opplever overgangen til det som kommer etter idrettskarrieren, samt hvordan de kan arbeide for å imøtekomme denne prosessen (Grove, Lavalley & Gordon, 2011; Wylleman, Alfermann & Lavalley, 2004; Allison & Meyer, 1988). Ettersom jeg i større grad ser på hvordan klubbene handler i forhold til spillernes forberedelser til livet etter idrettskarrieren, er imidlertid mitt fokus på organisasjonsnivået.

## 2. Kontekstuell bakgrunn

### 2.1 *Norsk fotball i endring*

Mye har endret seg i norsk fotball. Selv om det var få som brydde seg om fotball her til lands da Norges Fotballforbund (NFF) ble stiftet i 1902, har det siden den gang så å si vært en uavbrutt vekst (Goksøyr & Olstad, 2002). I takt med denne veksten har norsk fotball utviklet seg på flere områder. Spesielt på toppnivå er situasjonen en helt annen i dag, både for klubb og spillere, enn den har vært tidligere. Denne utviklingen kommer som en konsekvens av de endringene som har skjedd i norsk fotball, spesielt de to siste tiårene. Fra å ha vært preget av amatøridealet har den beveget seg i en retning av å bli mer profesjonalisert. En årsak til dette er blant annet den stadig økende pengestrømmen inn i eliteseriekubbene som har funnet sted (Gammelsæter & Ohr, 2002). I jubileumsboken til Norges Fotballforbunds 100-års jubileum i 2002 gir Goksøyr og Olstad (2002) uttrykk for at ”det har skjedd noe med rammen og innholdet i ”fotballsystemet”. Fenomenet og aktiviteten fotball har fått økt anseelse, både økonomisk og kulturelt. Det er blitt mer pengegenererende” (s. 170). Fotballklubbene er i dag å anse som millionbedrifter, og flertallet av spillerne i Tippeligaen har kontrakt som fulltidsprofesjonelle spillere.

#### *Mot profesjonalisering*

Fra å ha blitt betraktet som en amatøriddrett, der fotballen måtte utøves i fritiden med ”kun” interessen for spillet som drivkraft, ble den i 1970- og 80-årene stadig mer profesjonalisert (Goksøyr & Olstad, 2002). Men det tok tid før profesjonaliseringsbegrepet virkelig satte sitt preg på norsk fotball. På 1970-tallet ble det blant annet gitt uttrykk for at det samfunnsmessig ikke var bra å innføre et profesjonelt system, da fristelser som penger og berømmelse ikke skulle hindre unge fotballspillere i å fullføre deres yrkesutdanning (Goksøyr & Olstad, 2002). Begrepet non-amatør ble innført i 1984, noe som innebar at spillerne skulle ha hovedinntekten fra en annen profesjon utenfor fotballen, i tillegg til at de kunne tjene penger opptil et beløp fastsatt av forbundsstyret, på å være fotballspiller (Goksøyr & Olstad, 2002). Dette gjorde at det offisielt ble lov å tjene penger på å utøve fotball. I 1990 åpnet Norges

Idrettsforbund opp for profesjonell idrett i Norge, og allerede året etter vedtok NFF på fotballtinget at profesjonell fotball var tillatt (Goksøyr & Olstad, 2002).

### *Endring i forholdet mellom klubb og spiller*

Profesjonaliseringen i norsk fotball har ført til at forholdet mellom klubb og spiller i økende grad har blitt definert som et arbeidsgiver-/arbeidstakerforhold. Fotballspillet blir i dag betraktet som en ”næring” og fotballspillere blir sett på som arbeidstakere, noe som forsterkes gjennom at NFF og toppklubbene er blitt med i arbeidsgiverorganisasjonen NHO (Goksøyr & Olstad, 2002). Dette har også ført til et større behov fra spillerne sin side til å organisere seg, noe som først ble en realitet i 1995 (Goksøyr & Olstad, 2002). Mens NFF og toppklubbene meldte seg inn i NHO, samlet spillerne seg i den LO-tilknyttede organisasjonen, NISO. Med elementer som blant annet penger, kontrakter og juridiske avtaler ble fotballen betraktet som mer alvorlig, og det ble etterhvert stilt større krav til spillere om bedre prestasjoner (Goksøyr & Olstad, 2002). Med økning i trening, kamper som til en hver tid spilles i helgene og tid til restitusjon etter kamp og trening, er norske fotballspillere blitt heltidsutøvere. En kan da spørre seg om andre aktiviteter som tidligere har vært ansett som normalt å drive med ved siden av idretten, har måttet vike på bekostning av fotballen?

### *Fotballspiller på heltid*

Innføring av profesjonell fotball i Norge medførte blant annet nye økonomiske aktører og fulltidprofesjonelle spillere (Gammelsæter & Ohr, 2002). Å spille fotball var ikke lenger noe en bedrev fritiden sin med. Store endringer i de økonomiske forholdene i norsk fotball, gjorde det mulig for fotballspillere å leve av å utøve idretten. Blant annet viste dette seg gjennom en stor økning i spillerlønninger. Fotballspillerne ble lønnsvinnerne i 1990-årene og inntekten deres var høyere enn hva arbeidstakere flest engang kunne håpe på (Goksøyr & Olstad, 2002). Også på 2000-tallet har det vært et stort fokus på den høye veksten i spillerlønnene som har preget toppfotballen (Bøthun & Beyermoen, 2009; Dagens Næringsliv, 2010). Samtidig kan de høye spillerlønnene være en direkte årsak til at mange klubber i dag står ovenfor økonomiske problemer. Dermed er kutt i spillerlønninger blitt et tema som til stadighet blir nevnt som et tiltak for å få økonomien på rett vei (Karlsen, 2012; Gloppen, 2010).

Det er ingen tvil om at toppfotballen i Norge har endret seg med tiden. Fra å være nærmest utenkelig i 1970 årene, har den profesjonelle fotballen nå virkelig funnet sin plass. Med fotballspillere som utøver idretten sin på heltid som en hvilken som helst annen arbeidstaker, og med de høye lønningene som har kjennetegnet fotballen, kan en spørre seg om det i dag er for lite fokus på spillernes liv etter at fotballkarrieren er over?

### 3. Teori

Hensikten med denne oppgaven er å belyse hvordan klubbene i Tippeligaen engasjerer seg og tenker når det gjelder tilrettelegging av utdanning eller andre yrkesforberedelser for spillerne. Det teoretiske verktøyet som jeg har valgt å ta utgangspunkt i er institusjonelle logikker. Dette er en teoretisk tilnærming som har vokst frem som en del av utviklingen av institusjonell teori som oppstod i 1970-årene (Thornton & Ocasio, 2008). Greenwood, Oliver, Sahlin og Suddaby (2008) gir uttrykk for at institusjonell teori kan sies å være den dominerende tilnærmingen for å kunne forstå organisasjoner. For å forstå institusjonelle logikker må man ifølge Thornton og Ocasio (2008) plassere det i kontekst av tidligere institusjonell teori og institusjonell analyse. For å gi et mer helhetlig bilde, vil jeg derfor begynne med si litt om noen tidligere tilnærminger innenfor institusjonell teori. Videre vil jeg komme mer spesifikt inn på hva som kjennetegner tilnærmingen institusjonelle logikker, og hvordan den kan brukes som et verktøy i denne studien. Dette vil jeg gjøre ved å trekke frem ulike logikker i idretten (Gammelsæter & Solenens, 2011) som kan være med på å forklare hvordan klubber på toppnivå i Norge tenker i forhold til spillernes forberedelser til et liv etter endt idrettskarriere.

#### 3.1 *Institusjonelle tilnærminger*

Det finnes flere teoretiske tilnærminger som har ført til at institusjonell teori har blitt et dominerende rammeverket i forhold til å analysere organisasjoner. Meyer og Rowan (1977) er et viktig bidrag som i stor grad fokuserer på rollen til kultur og kognisjon i institusjonell analyse. Ifølge de tar organisasjoner for gitt institusjonelle regler i samfunnet, noe som fører til isomorfisme i de formelle strukturene av organisasjonen. Slike institusjonelle regler fungerer som myter. For at organisasjoner skal kunne oppnå legitimitet må de stemme overens de kravene som stilles av ytre omgivelser, som betyr at deler av organisasjonen må være løst koblet fra deres tekniske kjerne. Selv om organisasjonen følger de institusjonelle reglene for å oppnå legitimitet, betyr det dermed ikke at det alltid samsvarer med det som faktisk blir gjort. Legitimitet er viktigere enn effektivitet når en skal forklare en organisasjons suksess og overlevelse (Meyer & Rowan, 1977).

DiMaggio og Powell (1983) står for et annet viktig bidrag innenfor institusjonell teori, som tar utgangspunkt i og er en videreutvikling av Meyer og Rowans (1977) fokus på isomorfisme. De fokuserer på organisatoriske felt og hevder at organisasjoner som vokser frem i et felt i økende grad blir like hverandre, etter hvert som feltet blir veletablert. Med organisatorisk felt menes de organisasjonene som til sammen utgjør et gjenkjennbart område av institusjonelt liv. I følge DiMaggio og Powell (1983) er isomorfisme den beste måten å forklare prosessen som gjør at organisasjoner blir like. I den forbindelse foreslår de tre mekanismer som fører til isomorfisme blant organisasjonene i et organisatorisk felt – tvangsisomorfisme, mimetisk isomorfisme og normativt press. DiMaggio og Powell (1983) hevder at de strukturelle endringene som skjer i organisasjoner i mindre grad er drevet av behovet for effektivitet, men i større grad prosesser som gjør organisasjonene mer like hverandre uten at de nødvendigvis blir mer effektive. Det er struktureringen av organisatoriske felt som gjør at de blir like, og her er legitimitet en viktig faktor.

Som man ser ut fra disse to tilnærmingene innenfor institusjonell teori, legges det vekt på legitimitet fremfor effektivitet som en forklaring på organisasjoners suksess og overlevelse. Fokuset har vært på sosiale og kulturelle krefter som former likhet og stabilitet blant organisasjoner i et organisatorisk felt (DiMaggio & Powell, 1983; Meyer & Rowan, 1977). Man kan på mange måter si at disse tilnærmingene har ført til at institusjonell teori har blitt et av de dominerende rammeverkene i forhold til å analysere organisasjoner (Greenwood et al., 2008).

### **3.2 *Institusjonelle logikker***

Institusjonelle logikker kan beskrives som en ny tilnærming til institusjonell analyse, der det å definere innholdet og meningen med institusjoner står sentralt (Thornton & Ocasio, 2008). I likhet med tidligere institusjonell teori deler tilnærmingen om institusjonelle logikker tanken om at kulturelle regler og kognitive strukturer former organisasjonsstrukturer (Thornton & Ocasio, 2008). Mens fokuset tidligere har vært på isomorfisme, rettes det i større grad mot hvilken effekt ulike institusjonelle logikker har på individer og organisasjoner i mange ulike kontekster (Thornton & Ocasio, 2008). Idretten består av et mangfold av slike interesser og logikker (Gammelsæter, 2010). Dette vil jeg komme tilbake til nedenfor.

I følge Friedland og Alford (1991), som innførte begrepet institusjonelle logikker, kan ikke individuell eller organisatorisk atferd oppstå uten å lokalisere den i en samfunnsmessig kontekst. En må altså utforske sammenhengen mellom individer, organisasjoner og samfunnet. Individer og organisasjoner hører til i et samfunn som meningsfylt utgjøres av flere *supraorganizational* institusjoner, som hver for seg har en sentral logikk som begrenser den sosiale handlingen (Friedland & Alford, 1991). De sentrale logikkene i disse institusjonene forteller noe om institusjonenes organiseringsprinsipper og kan utvikles både av organisasjoner og individer til deres egen fordel (Friedland og Alford, 1991). Eksempler på slike institusjoner kan være staten, markedet, familien og religion. Man må se på slike institusjoner som samtidig avhengig av hverandre og i konflikt med hverandre (Friedland & Alford, 1991). I sosial analyse er slike motsetninger viktig å forstå og man må kunne si under hvilke forhold slike motsetninger former organisatorisk og individuell handling (Friedland & Alford, 1991). Tar man utgangspunkt i denne avhengighets-/konfliktdynamikken gir Friedland og Alford (1991) uttrykk for at ”noen av de viktigste tvistene i organisasjoner er over hvilke institusjonelle logikker ulike aktiviteter burde reguleres etter, og hvilke kategorier av personer dette gjelder” (s. 256).

Thornton og Ocasio (2008) definerer institusjonelle logikker som ”the socially constructed, historical patterns of material practices, assumptions, values, beliefs, and rules by which individuals produce and reproduce their material subsistence, organize time and space, and provide meaning to their social reality” (s.101). Med utgangspunktet i denne definisjonen kan man si at institusjonelle logikker gir en sammenheng mellom personers tanker og handlinger, og deres tilhørighet til sosialt konstruerte institusjonelle praksiser og regelstrukturer som er tilstede på organisasjons- og samfunnsnivå (Thornton & Ocasio, 2008). Dermed kan en si at de institusjonelle praksisene og regelstrukturene som er tilstede i fotballklubbene, vil ha noe å si for hvordan personene i klubbene tenker og handler når det gjelder utdanning. Institusjonelle logikker er i grunn sosiale produkter som utsetter en aktør for en identitet som tilhører en institusjonalisert gruppe, bevegelse, organisasjon eller et fellesskap (Gammelsæter 2010).



### **3.3 Institusjonelle logikker i norsk toppfotball**

Mens Friedland og Alford (1991) fokuserte på logikker på et samfunnsnivå, og deres effekt på individer og organisasjoner, mener Thornton og Ocasio (2008) at institusjonelle logikker kan utvikles på ulike nivåer. Eksempler på hvor disse logikkene kan utvikles er i organisasjoner, markeder, industrier, mellomorganisatoriske nettverk, geografiske fellesskap og organisatoriske felt. Ovenfor nevnte jeg at Gammelsæter (2010) gir uttrykk for at det er et mangfold av interesser og logikker i idretten. Steen-Johnsen (2011) har blant annet tatt i bruk logikker for å diskutere ledelsesutfordringer som oppstår når særforbundene utsettes for krav og forventninger fra ulike hold. Hun har fokus på ledelse som beslutningstaking og tar utgangspunkt i Norges Skiforbund, da hun i sin tekst bruker begrepet ”ledelseslogikk” for å beskrive de ulike tankesettene, normene og verdiene som eksisterer samtidig innenfor et særforbund (Steen-Johnsen, 2011). Også i fotballmiljøet finner man eksempler på et slikt mangfold av interesser og logikker. Fotballen er i dag blitt mer pluralistisk, noe som innebærer at flere organiserte grupper ønsker å ha et ord med i laget når det skal tas beslutninger (Gammelsæter, 2011). I følge Gammelsæter (2011) kan toppfotballen forstås gjennom en rekke institusjonelle logikker som kan kombineres på ulike måter. Han tar i bruk syv logikker som kan sies å definere toppfotballen i Norge. Disse logikkene ”bæres” av forskjellige kretser innad i fotballmiljøet, som på forskjellige måter engasjerer seg i toppfotballen (Gammelsæter, 2010). Dersom man skal forstå et felt, som for eksempel toppfotballen, bør man undersøke ulike grupper og logikker som opererer i dette feltet, og hvilke relasjoner det er mellom dem, og dermed logikkenes forhold til hverandre (Gammelsæter, 2011). Skal man kunne identifisere slike institusjonelle logikker er de sosiale enhetene i de aktuelle organisasjonenes miljø avgjørende (Gammelsæter & Solenes, 2011). Disse sosiale enhetene gir et bilde av ulike og mulig motstridende forståelser av en organisasjons mening og hvordan en skal oppfylle den.

Gammelsæter og Solenes (2011) har i sin studie foreslått tre logikker som utgangspunkt for å studere i hvilke grad utøvere engasjerer seg i utdanning i løpet av idrettskarrieren; konkurranseidrettens logikk, utdanningslogikk og profesjonalismens logikk. Jeg mener at disse logikkene også kan benyttes for å belyse hva som kjennetegner klubbene i forhold til spillernes forberedelser til et liv etter endt idrettskarriere, gjennom utdanning eller annen yrkesforberedelse. Ved å bruke disse vil man kunne studere hvilke logikker som er rådende i de norske Tippeligaklubbene på et organisatorisk nivå. Dermed vil de

samme logikkene som blir brukt i Gammelsæter og Solenes (2011) også være utgangspunktet for min oppgave. Disse logikkene vil bli beskrevet mer inngående nedenfor. Det er viktig å påpeke at det ikke nødvendigvis er slik at aktører bare forholder seg til én logikk, men kan påvirkes av flere logikker samtidig (Friedland & Alford, 1991). Videre vil jeg gi en beskrivelse på de ulike logikkene som Gammelsæter og Solenes (2011) bruker for å forklare utøveres engasjement i forhold til en kombinasjon av toppidrett og utdanning.

### **3.3.1 Konkurransetidrettens logikk**

I følge denne logikken består konkurransetidrett på toppnivå av utøvere som fordyper seg i idretten, på det beste fordi de elsker den, eller på det verste fordi de har en besettelse av å vinne. Dermed konsentrerer utøverne seg om trening, konkurranse og restitusjon, og bruker all sin tid på dette (Walsh & Guilianotti, 2007). Utdanning vil i denne logikken være underordnet aktiviteter som fremmer fysiske ferdigheter (McGallivray, Fearn & McIntosh, 2005), men også fristelser som penger og status (Gammelsæter & Solenes, 2011). Det er antakeligvis utøverne og trenerne selv som er de mest typiske bærere av denne logikken.

### **3.3.2 Utdanningslogikken**

I denne logikken blir det å utøve idrett forstått som en måte å utvikle aktive og demokratisk orienterte borgere på (Andersson & Carlsson, 2009; Hare, 2003 i Gammelsæter & Solenes, 2011). En slik forståelse av idrett er skrevet ned i European Union White Paper on Sport, som uttrykker at ”participation in a team, principles such as fair-play, compliance with the rules of the game, respect for others, solidarity and discipline as well as the organization of amateur sport based on non-profit clubs and volunteering reinforce active citizenship” (EU, 2007, paragraph 2.4.). EU legger vekt på at utøverne skal ha trening i å kombinere idrett med utdanning eller jobb ”to ensure the reintegration of professional sportpersons into the labour market at the end of their sporting careers” (EU, 2007, paragraph 2.1). Konkurransetidrett blir dermed bare sett på som en midlertidig karriere som kan stå i veien for utøvere til å kombinere idretten med utdanning. Når det gjelder å ta ansvar for utøverne er det ikke klubbene, men sivile myndigheter og forbund som støtter programmer for individuelle utøvere slik at det skal bli lettere å forberede seg til en karriere etter idretten (Hickey & Kelly, 2008). I denne logikken blir idrett sett på som noe som øker den intellektuelle kapitalen, mens

profesjonell idrett derimot blir sett på som en mulig trussel til nettopp dette (Gammelsæter & Solenes, 2012). Idretten burde derfor imøtekomme utøvernes karriere nummer to, så vel som nåværende idrettskarriere.

### **3.3.3 Profesjonalismens logikk**

Den siste av de tre logikkene ser på fotball som en industri hvor det dreier seg om penger (Gammelsæter & Solenes, 2011). I denne logikken er utøverne betalte arbeidere som har fått muligheten til å drive med idretten som et yrke, tilbudt av kommersielle idrettsklubber. Fra de profesjonelle utøverne, trenerne og klubbeierne sitt ståsted, blir forholdet mellom utøveren og klubben sett på som et forhold mellom arbeider og arbeidsgiver (Gammelsæter & Solenes, 2011). Mens det tidligere har vært gjensidig lojalitet mellom klubb og spiller, er det ikke lenger så sterke bånd og ansvarsområdene mellom klubb og spiller er svekket (Walsh & Giulianotti, 2007). At det er gått i en retning mot et forhold mellom arbeider og arbeidsgiver kan også forklares gjennom at utøvere i profesjonelle lagidretter i større grad samler seg og samarbeider på verdensbasis, for eksempel gjennom FIFPro (Gammelsæter & Solenes, 2011). Ettersom flere og flere profesjonelle fotballigaer har brutt med sine nasjonale forbund eller har en posisjon hvor de til dels styrer selv, kan opprettelsen av Europeiske profesjonelle fotballigaer (EPFL) som representasjon på de nasjonale ligaene å klubbene (Gammelsæter & Senaux, 2011), bli sett på som manifestasjon på den økende institusjonaliseringen i forhold til interesser rundt ansettelse. Ettersom jeg tar for meg fotballklubber på toppnivå i Norge kan av arbeidsgiver-/ansattforholdet illustreres gjennom at de profesjonelle klubbene har meldt seg inn i NHO, mens de profesjonelle spillerne har samlet seg i NISO, noe som bidrar til å regulere forholdet dem i mellom.

Logikkene som er belyst ovenfor kan ses i sammenheng med noen av logikkene Gammelsæter (2010) benytter til å forklare de ulike delene som utgjør kommersielle idrettsklubber (Gammelsæter & Solenes, 2011). De kan ses i sammenheng med autotelisk (indrestyringens) logikk, idealismens logikk og ledelseslogikk.

På bakgrunn av at studien tar for seg klubber i Tippeligaen forutsetter jeg at klubbene er fulltidsprofesjonelle. Ved å se på disse klubbene i lys av de nevnte logikkene forventer jeg at det er profesjonalismens logikk som har sterkest påvirkning på klubbene. Dette begrunnes med at klubbene i økende grad betaler spillerne for at de skal spille fotball.

Dette gjør at forholdet mellom klubb og spiller blir sett på som et arbeidsgiver-/ansattforhold, der klubbene ansetter de spillerne som gir mest avkastning. (Gammelsæter og Solenes, 2011). Gammelsæter og Solenes (2011) hevder at dersom profesjonalismens logikk råder fremfor andre, vil ikke klubbene ta i bruk noe form for insentiver for å engasjere spillerne til å ta utdanning.

Når det gjelder konkurranseidrettens logikk vil den være vanskeligere å måle. Dette begrunnes i at utvalget mitt ikke består av trenere eller spillere, som anses å være bærer av denne logikken. Dette vil jeg komme nærmere inn på i metodekapitlet under valg av informanter. Gammelsæter og Solenes (2011) hevder at fulltidsprofesjonelle spillere styres av en indre motivasjon, og at fokuset til utøverne og trenerne må til en hver tid være på det som kreves av dem for å lykkes på elitenivå i idrett. Dersom fokuset ikke er på å vinne, vil sjansen være stor for at de ikke blir værende på et slikt nivå. Jeg mener at dette kan relateres til klubbene, som betyr at også de påvirkes av konkurranseidrettens logikk. Klubbene har fokus på å vinne og er klar på at spillerne til enhver tid skal ha fokus på den jobben som skal gjøres for å lykkes. Dersom klubbene ikke får fremhevet dette nok vil de ikke klare å holde seg oppe på det nivået de er i dag.

Utdanningslogikken er derimot mindre vesentlig for profesjonelle fotballklubber. I følge Gammelsæter og Solenes (2011) vil ikke fulltidsprofesjonell idrett i noe vesentlig grad bli påvirket av en utdanningslogikk. Selv om en idrettskarriere har relativt kort varighet sammenlignet med andre yrker, og at det er fare for at den avsluttes tidligere enn planlagt, gir de uttrykk for at den økonomiske gevinsten som utøverne får i fulltidsprofesjonell idrett, er av en størrelse som kompenserer for risiko og ulemper. Ettersom det er nok penger til økonomiske kompensasjoner i Tippeligaklubbene, er sjansen liten for at klubbene vil hjelpe eller oppfordre spillerne til at de skal kunne ta en utdanning eller andre yrkesforberedelser (Gammelsæter & Solenes, 2011).

Når man ser på forklaringene over forventer jeg at klubbene ser på seg selv som arbeidsgivere og at de vil at spillerne skal utsette andre karrierefberedelser og konsentrere seg om fotballen. Samtidig antar jeg at klubbene i liten grad legger vekt på utdanning når de diskuterer kontrakter med spillerne. Dersom klubbene ser på seg selv som arbeidsgivere antar jeg at de ikke på noen måte presser spillerne til å ta utdanning eller legger til rette for at de skal kunne sette i gang med et utdanningsløp. Samtidig

forventer jeg at klubbene ikke ser på det som en nødvendighet at spillerne tar utdanning ved siden av å være utøver på elitenivå i fotball.

## 4. Metode

Metode kommer fra det greske ordet *methodos*, som betyr å følge en bestemt vei mot et mål. Når man skal gjennomføre et forskningsprosjekt står man ovenfor et valg i forhold til hvilke metode man skal benytte seg av for å nå det målet. I dette kapitlet er hensikten å forklare mitt valg av metode som benyttes i studien, og hva som ligger bak dette valget. Etter å ha presentert valg av metode vil jeg komme inn på hvordan datainnsamlingen har foregått. Videre vil jeg redegjøre for hvordan jeg har arbeidet med datamaterialet i analyseprosessen. Til slutt i kapitlet vil jeg komme inn på etikk, og gjøre rede for de etiske overveielserne jeg som forsker har måtte forholde meg til i løpet av forskningsprosjektet.

### 4.1 Forskningsdesign

Det er mange måter å organisere og gjennomføre undersøkelser på for å få svar på problemstillingene. Man må i en tidlig fase av forskningsprosjektet ta stilling til hva og hvem som skal undersøkes, og hvordan undersøkelsen skal gjennomføres (Johannessen, Tufte & Kristoffersen, 2010). I forskning betegnes dette som forskningsdesign. I følge Yin (1994) vil valg av forskningsdesign være med på å knytte forskeren til den faktiske verden hvor empirien skal innhentes. Johannessen et al. (2010) hevder at:

*Samfunnsvitenskapelig metode dreier seg om hvordan vi skal gå frem for å få informasjon om den sosiale virkeligheten, og ikke minst hvordan denne informasjonen skal analyseres, og hva den forteller oss om samfunnsmessige forhold og prosesser. Det dreier seg både om å samle inn, analysere og tolke data, og dette er en sentral del av empirisk forskning (Johannessen et al., 2010, s. 29).*

Man kan med andre ord si at samfunnsvitenskapelig metode handler om å organisere og tolke data som skal bidra til en bedre menneskelig forståelse av det samfunnet man lever i (Holme & Solvang, 1996). Denne studien inneholder elementer som gjør at den faller inn under samfunnsvitenskapen. I følge Føllesdal og Walløe (2000) er samfunnsvitenskapen en vitenskapstradisjon som er opptatt av å søke en dypere forståelse av det samfunnet man lever i. Formålet med denne oppgaven er å søke en forståelse når det gjelder hvordan Tippeligaklubbene tenker og handler omkring spillernes forberedelser til livet etter idrettskarrieren. Dermed kan jeg si at oppgaven min befinner seg under en hermeneutisk retning, ettersom hermeneutikken anvendes når

forsker ønsker å forstå fremfor å forklare (Føllesdal og Walløe, 2000). I følge Thagaard (2009) utvikles forståelsen av data gjennom hele forskningsprosessen, og må ses i sammenheng med den forståelsen forskeren bringer med seg inn i prosjektet.

#### **4.1.1 Casestudier**

En vanlig design å bruke innenfor samfunnsvitenskapen er casestudier. Et casestudie kjennetegnes ved at forskeren innhenter mye informasjon fra noen få enheter (Johannessen et al., 2010; Thagaard, 2009). Tema for min oppgave er norsk toppfotballklubber og forberedelser til livet etter idrettskarrieren. Etersom toppfotballklubber i Norge kan gjelde klubber fra de to øverste nivåene på herresiden, samt det øverste nivået på kvinnesiden, avgrenses denne studien til toppfotballklubber og utdanning gjennom casestudie av Tippeligaklubbene. I følge Thagaard (2009) må man huske på at når casestudiet omhandler en større enhet, som en organisasjon, er det organisasjonen som helhet og ikke de enkelte personene som formidler informasjonen, som representerer fokuset for analysen. Dette innebærer at informantene mine som representerer hver sin organisasjon (Tippeligaklubb og NISO), i hovedsak ikke skal være utgangspunktet for analysen, men organisasjonen og klubbene som helhet. Derfor er det viktig at det skilles mellom enkeltpersonene som intervjues og organisasjonen. At svarene fra informantene i denne studien også kan være påvirket av deres bakgrunn og rolle i klubben kommer jeg tilbake til under valg av informanter.

I følge Yin (2009) skiller man mellom en enkelt case eller flere caser. Samtidig må man spørre seg om man anvender en eller flere analyseenheter. I mitt tilfelle ser jeg på én enkelt case og får informasjon fra flere enheter. Dette kaller Yin (2009) et enkeltcasedesign. Casestudier gjennomføres ofte ved hjelp av kvalitative tilnæringer, som observasjon eller åpne intervjuer (Johannessen et al., 2010). Med det beveger jeg meg inn på studiens valg av metode.

## **4.2 Kvalitativ metode**

Grønmo (2004) hevder at valg av hvilke metode som skal anvendes, avhenger av hva slags samfunnsforhold vi ønsker å få kunnskap om, og hva slags teorier vi ønsker å belyse. Innenfor samfunnsvitenskapen skiller en mellom to hovedformer for metodisk tilnærming; kvalitativ og kvantitativ metode (Thagaard, 2009; Johannessen et al., 2010; Holme & Solvang, 1996; Grønmo, 2004). Mens kvalitative metoder søker å gå i dybden

i de sosiale fenomenene vi ønsker å studere, og er opptatt av betydning, vektlegger kvantitative metoder derimot utbredelse og tall (Thagaard, 2009). Denne studien benytter kvalitativ metode, nettopp basert på et ønske om å få en dypere forståelse av informantens meninger rundt fotballspillernes forberedelser til livet som kommer etter at idrettskarrieren er over. Hadde målet mitt derimot vært å funnet ut hvor mange klubber som synes at spillerne burde ta utdanning, hadde jeg kunne benyttet meg av kvantitativ metode. Samtidig ønsker jeg å få mye informasjon fra et begrenset antall informanter, noe kvalitative studier egner seg godt til (Johannessen et al., 2010). I følge Thagaard (2009) er det bra å ta i bruk kvalitative metoder til studier av temaer det er lite forskning på fra før, og hvor det derfor stilles særlig store krav til åpenhet og fleksibilitet. Det er blitt gjort lite forskning i Norge på toppfotball og utdanning. Spesielt gjelder dette på organisasjonsnivå. Heller ikke i idrettsmiljøet generelt i Norge er det blitt gjennomført noe særlig forskning på utdanning. Ved å anvende kvalitativ metode har jeg fått muligheten til å få et enda dypere innblikk i hvordan norske toppfotballklubber tilnærmer seg spillernes forberedelser til en karriere etter idretten. Samtidig har et fleksibelt forskningsopplegg gjort at jeg har hatt muligheten til å kunne endre på opplegget underveis i prosessen. For min del dreide dette seg i for det meste om endringer i problemstillingen. Etter hvert som jeg samlet inn data fant jeg en mer passende problemstilling som kunne gi bedre svar på hva jeg ønsket å finne ut av. Samtidig har det skjedd noen små endringer i intervjuguiden, etter hvert som jeg fikk mer kunnskap om tema. Dette har hatt en positiv effekt på oppgaven, og viser at stor grad av åpenhet og fleksibilitet har bidratt til å gjøre den bedre. I følge Johannessen et al. (2010) kjennetegnes kvalitative metoder av at vi forsøker å få mye informasjon (data) om et begrenset antall personer.

## **4.3 Datainnsamling**

### **4.3.1 Valg av informanter**

En viktig del av forskningsprosjektet er å velge ut hvilke informanter som skal være med å delta i undersøkelsen. Utvelgingen er viktig fordi det har stor innflytelse på analysen av dataene (Johannessen et al., 2010). I følge Thagaard (2009) baserer kvalitative studier seg på strategisk utvalg. Dette innebærer at informantene velges på bakgrunn av egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til



problemstillingen og undersøkelsens teoretiske perspektiver. Til å begynne med i forskningsprosessen satte jeg dermed i gang en tankeprosess for å finne ut hvilke målgruppe som kunne gi nødvendig data. Neste steg var å velge ut de informantene fra denne målgruppen som jeg ønsket at skulle delta i undersøkelsen (Johannessen et al. 2010). Valg av informanter gjennom strategisk utvalg har vært med å sikre at jeg har fått tilgang til data som kunne brukes til å besvare spørsmålene mine på best mulig måte. Etersom jeg ønsket informanter til studien fra fotballklubber på øverste nivå i Norge, Tippeligaen, tok jeg kontakt med NTF. De viste interesse for prosjektets tema, og var villig til å hjelpe meg med å komme i kontakt med informanter i fotballklubbene. NTF sendte ut en e-post til klubbene som jeg hadde ønske om at skulle delta i studien, der de informerte om og oppfordret til å ta del i prosjektet. Jeg sendte deretter ut et informasjonsskriv (Vedlegg) til informantene fra egen e-post, som viste formålet med prosjektet. Et fåtall av informantene som ble kontaktet viste umiddelbart interesse for å delta i forskningsprosjektet, og ga tilbakemelding på e-post. De klubbene som ikke responderte på e-posten tok jeg kontakt med via telefon, noe som var informert om i e-posten fra NTF. Av de totalt åtte klubbene som ble kontaktet var det fem som ønsket å delta i studien. I tillegg tok jeg kontakt med en representant fra spillernes fagforbund, som også var positiv til å delta. Via telefon og e-post ble det avtalt individuelle møter med den enkelte informant.

Tabell 1: Oversikt over intervju med informantene

Rolle	Organisasjon	Stedstørrelse	Dato	Varighet
Daglig leder	Klubb	Liten by	16.10.2011	55 min
Daglig leder	Klubb	Storby	19.10.2011	40 min
Daglig leder	Klubb	Lite by	13.01.2012	50 min
Spillerutvikler	Klubb	Storby	08.11.2011	68 min
Daglig leder	Klubb	Liten by	05.12.2011	65 min
Organisasjonssjef	Fagforbund		06.10.2011	48 min

I utvelgelsen ble det lagt vekt på at informantene skulle ha en sentral rolle i eller rundt Tippeligaklubbene, og på den måten ha kjennskap til hva som gjøres i toppfotballmiljøet når det gjelder utdanning og andre yrkesforberedelser. Dermed tok jeg utgangspunkt i daglig leder i de respektive klubbene. Samtidig hadde jeg et ønske om at informantene hadde vært en del av fotballmiljøet i lengre tid. Ettersom fotballen har gjennomgått store endringer de to siste tiårene, kunne informantene være med på å avdekke om disse endringene eventuelt hadde bidratt til å påvirke klubbene i forhold til utdanning. Tabell 1 viser en oversikt over informantene som deltar i studien. I en slik fremstilling ser det ut som at de fleste av aktørene har samme rolle og bakgrunn. Dette er derimot ikke tilfellet. Med tanke på hvem som er bærere av de nevnte logikkene, blir det vesentlig å skille mellom særtrekk hos de ulike aktørene. To av informantene som deltar i studien har selv vært fotballspiller på elitenivå i Norge. Disse har også forberedt seg til livet etter karrieren ved siden av å spille fotball. Dette gjelder en informantene som er ansatt som daglig leder, samt representanten fra NISO. En av informantene skiller seg også ut ved at han er ansatt i klubben som spillerutvikler. Dette gjør at han er en del av det sportslige apparatet og dermed jobber tettere på spillerne enn hva tilfellet er med de andre informantene. Samme informant har også bakgrunn som trener for

toppidrettsutøvere. I forhold til logikkene jeg presenterte i teorien burde jeg muligens hatt flere informanter fra det sportslige apparatet i klubben, som trenere eller spillerutviklere, ettersom de anses å være bærere av konkurranseidrettens logikk. Det kan tenkes at daglig leder i en klubb i mindre grad påvirkes av konkurranseidrettens logikk ettersom de i utgangspunktet ikke er der hvor aktiviteten utøves. De tre øvrige informantene har alle høyere utdanning, men har ikke selv vært aktiv som fotballspillere på toppnivå. Valg av informanter som skulle representere fotballklubbene var også i noen grad basert på hvor klubbene var lokalisert. Dette begrunnes i at jeg ønsket å se på om klubbenes tilnærming til at spillerne tar utdanning eller andre yrkesforberedelser var annerledes i klubber fra store byer, sammenlignet med klubber som er lokalisert i mindre byer eller tettsteder. Grunnen til at jeg også ønsket en informant fra NISO er at de arbeider for å ivareta spillernes interesser og behov på best mulig måte. Derfor ville det være interessant å få et innblikk i deres meninger i forhold til klubbenes tilrettelegging for utdanning eller andre yrkesforberedelser. For å referere til informantene vil jeg benytte seks tilfeldige navn, for å på den måten gjøre de anonyme. Til sammen er det gjennomført seks intervjuer. Sammen med en del dokumenter dannet dette grunnlaget for videre analyse. Hvert intervjuene varte mellom 40-70 minutter, noe som tilsvarte rundt 4-6 timer med transkribering.

#### **4.3.2 Det kvalitative forskningsintervju**

Som jeg kom inn på over foregikk innsamlingen av data ved at jeg intervjuet informanter. I følge Kvale og Brinkmann (2009) har forskningsintervjuet som mål å produsere kunnskap om noe, og går dypere enn den spontane meningsutvekslingen som skjer i hverdagen. Denne måten egner seg godt dersom man søker etter å forstå verden sett fra intervjupersonenes eget perspektiv (Kvale & Brinkmann, 2009). Ved å intervju informantene som fra toppfotballmiljøet fikk jeg tilgang til informantenes egne refleksjoner når det gjelder fotballklubbens holdninger omkring utdanning eller andre yrkesforberedelser. Å foreta intervju har bidratt til å gi en dypere forståelse av casen.

Det fleste møtene fant sted på informantenes kontor eller på arbeidsplassen. At informantene selv fikk mulighet til å bestemme møtested skulle bidra til at de fikk minst mulig belastning, samtidig som det sannsynligvis økte sjansen for at de tok seg tid til å delta i studien. Et av intervjuet ble derimot foretatt over telefon, da vi ikke fant anledning til å møtes. Selv om det fungerte greit å gjøre det på denne måten, mener jeg

at det ville gitt meg større forståelse dersom jeg hadde møtt informanten ansikt til ansikt. Det medførte blant annet at jeg ikke kunne oppfatte informantens kroppsspråk da han svarte på spørsmålene. Samtidig er sjansen større for at det hadde vært mer trygghet mellom forsker og informant dersom intervjuet hadde blitt gjennomført med begge til stedet i rommet (Johannessen et al., 2010). Likevel var det en god erfaring å ta med seg videre. I følge informasjonsskrivet skulle hvert intervjuene vare i ca. 1 time. Det korteste varte i 40 minutter, mens det lengste varte i 1 time og 20 minutter.

Samtlige av informantene samtykket til at intervjuet ble tatt opp ved hjelp av digital båndopptaker. Dette gjorde at jeg som forsker fikk mulighet til å følge med og lytte på hva informantene sa, fremfor å stresse med å ta notater underveis. Antakeligvis opplevde også informantene en større grad av tilstedeværelse fra forskerens side under intervjusituasjonen (Kvale & Brinkmann, 2009).

### **4.3.3 Intervjuguide**

Kvale og Brinkmann (2009) hevder at kvaliteten på kunnskapen som produseres i intervjusamspillet avhenger av hvor godt forberedt intervjuet er. En vesentlig del av det kvalitative forskningsintervjuet handler om å lede intervjupersonen frem til bestemte temaer, men ikke bestemte meninger om dem. Som en del av forberedelsene til intervjuet, utarbeidet jeg tidlig en intervjuguide (vedlegg 4) som berørte de temaene som var relevante for problemstillingen. En intervjuguide er et manuskript som strukturerer intervjuforløpet mer eller mindre stramt (Kvale og Brinkmann, 2009). Det ble laget en oversikt over emner som skulle dekkes, og forslag til spørsmål som skulle stilles. På den måten kunne jeg selv avgjøre hvor nært jeg ville holde meg til intervjuguiden og hvorvidt jeg ønsket å følge opp svarene de ga meg og de nye retningene de kunne åpne for. Thagaard (2009) bruker beskrivelsen delvis strukturert intervjuguide. I følge hun har da forskeren i hovedsak fastlagt temaene som skal spørres om på forhånd, men rekkefølgen bestemmes underveis. Intervjuguiden ble også delvis videreutviklet mens forskningsprosjektet foregikk. I følge Kvale og Brinkmann (2009) kan dette bidra til at spørsmålene bedres, da forskerens kunnskap og forståelse øker underveis.

#### **4.3.4 Dokumentanalyse**

I tillegg til det kvalitative forskningsintervju har jeg valgt å benytte meg av dokumentanalyse, som er en tilnærming innenfor kvalitative metoder. I følge Thagaard (2009), kan foreliggende tekster benyttes som et supplement til observasjon og intervju. Disse dokumentene er opprinnelig skrevet for et annet formål enn det forskeren skal bruke dem til (Thagaard, 2009). Å benytte denne tilnærmingen innenfor kvalitativ metode har vært verdifull i forhold til å skaffe en bedre forståelse rundt tema som belyses i oppgaven. Samtidig har bruken av dokumentanalyse bidratt til bakgrunnsstoffet i prosjektoppgaven. I følge Grønmo (2004) gjelder dette alle dokumenter, uansett om dokumentene foreligger i form av tekst eller tall, lyd eller bilder. Underveis i forskningsprosessen har det stadig dukket opp dokumenter som har vært av interesse for å belyse problemstillingen. Dette er kilder som bidrar til tolkning av dataene. Dette har eksempelvis vært dokumenter som omhandler lover og vedtekter, historie og strategier. Jeg har også vært innom avisartikler som omhandler fotball og utdanning, spesielt innenfor Tippeligaen. Dette har bidratt til å skape en forståelse av casen.

### **4.4 Analyse av data**

#### **4.4.1 Transkripsjon av intervjuer**

Analyse av data gjelder den fasen etter at intervjuet er ferdig, der jeg som forsker arbeider med resultatet av intervjuene (Kvale & Brinkmann, 2009).

Det første som må gjøres etter at intervjuet er over er å oversette det som blir sagt i muntlig form i intervjuforløpet, til skriftlig tekst. Denne prosedyren er nødvendig for å gjøre intervjusamtalene tilgjengelig for analyse (Kvale & Brinkmann 2009). Like etter at hvert intervju var gjennomført satte jeg meg ned for å reflektere over hvordan intervjuene gikk, da jeg fortsatt hadde det friskt i minnet. Deretter ble lydfilene strukturert i tekstformat, slik at det ble lettere å få oversikt over datamaterialet som var samlet inn (Kvale & Brinkmann, 2009). Da jeg var ferdig med å transkribere alle intervjuene stod jeg tilbake med 108 sider tekst. Opptakene ble så slettet, og datamaterialet ble trygt slik at ingen uvedkommende fikk tilgang til det.

Neste steg i prosessen var å sette i gang med en grundig gjennomgang av datamaterialet, for å komme frem til den informasjonen som skal benyttes i studien. Dette gjorde jeg ved å lese gjennom tekstene fra intervjuene flere ganger. På den måten kunne jeg kartlegge likheter og forskjeller i informantenes meninger og utsagn. Jeg ble bedre og bedre kjent med innholdet i transkripsjonene. Dette førte til at det ble enklere å tolke hva informantene mente under intervjuene.

#### **4.4.2 Koding og kategorisering**

I følge Kvale og Brinkmann (2009) finnes det ikke en riktig måte å gjennomføre en analyse av datamaterialet, men at det i større grad finnes ulike analytiske verktøy som kan bidra til at intervjuanalysen blir enklere. Når arbeidet med transkripsjon var over startet prosessen med å få en oversikt over datamaterialet, ved hjelp av koding og kategorisering. Dette arbeidet er viktig for å skape en struktur og få et overblikk over de omfattende intervjutekstene man sitter tilbake med (Kvale & Brinkmann, 2009). Det var utfordrende til å begynne med, og jeg visste ikke helt hvor jeg skulle starte. Jeg satte meg ned og merket ut tekst og meninger som ga informasjon opp mot det studien hadde som formål å undersøke. Jeg benyttet meg av en teoretisk koding, der jeg hentet kategoriene fra teori. Først merket jeg ut tekst og meninger, og satte det inn i bokser dersom det passet overens med de ulike logikkene jeg har presentert i teoridelen. Jeg så fort at de samme utsagnene ofte passet inn under flere logikker, og måtte plasseres i flere bokser.

### **4.5 Troverdighet**

#### **4.5.1 Reliabilitet og validitet**

Når en produserer en tekst bør en være opptatt av at datamaterialet skal ha så god kvalitet som mulig. En god systematisk fremgangsmåte for å vurdere datakvaliteten i samfunnsvitenskapelige studier er reliabilitet og validitet (Grønmo, 2004). Reliabilitet har med forskningsresultatene troverdighet og pålitelighet å gjøre, og behandles ofte i sammenhenger med spørsmålet om hvorvidt en kan reproducere funnene på andre tidspunkter av andre forskere (Kvale & Brinkmann, 2009). Dette er vanskelig å oppfylle når man benytter kvalitativ metode ettersom de ikke har de samme måleinstrumentene som kvantitativ metode (Silverman, 2010). Johannessen et al. (2010) begrunner dette

med at det er samtalen som styrer datainnsamlingen i en kvalitativ studie, og ikke strukturerte datasamlingsteknikker. På den måten vil det være vanskelig for en annen forsker å kopiere det en forsker allerede har gjort. Erfaringsbakgrunnen til forskerne er også forskjellig, noe som medfører at det er ulike måter å tolke dataene på. I en kvalitativ studie kan påliteligheten derimot styrkes gjennom en åpen og detaljert fremgangsmåte for hele forskningsprosessen. I følge Kvale og Brinkmann (2009) må det stilles spørsmål ved reliabiliteten under intervjuet, i transkriberingen og analysen. Under intervjuene passet jeg på at det ikke ble stilt ledende spørsmål. Da jeg gjennomførte første intervju tok jeg meg selv i gjøre nettopp dette, noe jeg fikk luket bort med en gang. Når det gjelder transkribering gjennomgikk jeg lydfilene nøye, og skrev ned nøyaktig alt som ble sagt av alle informantene. Dersom jeg var usikker gikk jeg tilbake i lydfilen for å være sikker på at det ble gjengitt slik informanten sa det.

I følge Johannessen et al. (2009) skiller man mellom intern og ekstern validitet. Intern validitet handler om hvorvidt forskningsresultatene er troverdig. En vanlig måte å finne ut om undersøkelsen er valide er å spørre om det man måler er det er det vi tror vi måler. Når det gjelder kvalitative studier kan det derimot bli stilt spørsmålstegn ved forskningsprosjektets validitet, ettersom slik forskning ikke resulterer i tall (Johannessen et al., 2010). Hvis validitet derimot dreier seg om hvorvidt metoden som benyttes undersøker det den er ment å undersøke, kan den kvalitative forskningen i prinsippet gi gyldig, vitenskapelig kunnskap (Kvale og Brinkmann, 2009, Johannessen et al., 2010). ”Validitet i kvalitative undersøkelser dreier seg om i hvilken grad forskerens fremgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten” (Johannessen et al., 2010, s. 230)

Ekstern validitet handler derimot om hvorvidt et forskningsprosjekt kan overføres til liknende fenomener (Johannessen et al., 2010). I følge Kvale og Brinkmann (2009) er det vanlig at intervjuforskning består av få personer, noe som kan gjøre det vanskelig å generalisere. Jeg vil påstå at funnene i denne undersøkelsen ikke er unik i bare disse klubbene. Dette kan begrunnes i at det er en god variasjon av klubber i utvalget. Dermed skal man ikke utelukke at dette også gjenspeiler seg i andre fotballklubber på øverste nivå for menn i Norge. Jeg finner det mer problematisk å overføre funnene til andre idretter i Norge. Bakgrunnen for dette er at få idretter i Norge har de samme ressursene som finnes i fotballen.

## **4.6 Etiske aspekter**

I følge Thagaard (2009) krever all vitenskapelig virksomhet at forskeren forholder seg til etiske prinsipper. I studier hvor en benytter seg av kvalitativt metode, vil det ofte oppstå direkte kontakt mellom forsker og de som studeres, noe som fører til en rekke etiske utfordringer. Samtidig begrenser ikke etiske spørsmål seg bare til intervju situasjonen, men er integrert i alle faser av intervjuundersøkelsen (Kvale & Brinkmann, 2009). Dette gjør at man må ta hensyn til mulige etiske problemer helt fra begynnelsen av undersøkelsen til den endelige rapporten foreligger.

### *Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD)*

Hvis man skal samle inn og behandle personopplysninger, må man vurdere om disse er meldepliktig. For blant annet de statlige høyskolene er det opprettet et Personvernombud for forskning ved Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD) (Johannessen et al. 2010). I starten av prosjektet søkte jeg om godkjenning fra NSD og i september 2011 ble denne søknaden innvilget (vedlegg 1). Dermed kunne sette i gang med intervjuer.

### *Informert samtykke*

En viktig del av forskningsprosjektet er å innhente informert samtykke fra informantene. Dette innebærer blant annet at de blir informert om undersøkelsens overordnede formål og hovedtrekkene i designen (Kvale & Brinkmann, 2009). Informantene i denne studien ble først kontaktet via en e-post som inneholdt et informasjonsskriv angående prosjektet (vedlegg 2). På den måten ble de informert om formålet og hensikten med studien. Et annet viktig aspekt ved informert samtykke er å sikre seg at informantene deltar frivillig og at de når som helst har rett til å trekke seg ut av undersøkelsen (Kvale og Brinkmann, 2009). Dette ble understreket både i informasjonsskrivet som ble sendt ut på forhånd og i samtykkeerklæringen som ble underskrevet i forkant av hvert intervju (vedlegg 3). Noen ga umiddelbart tilbakemelding per e-post om at de var positiv til å delta i undersøkelsesprosjektet, mens de som ikke svarte ble kontaktet via telefon. Det ble også sendt ut en ny e-post til de informantene som ikke svarte. Før jeg satte i gang intervjuet spurte jeg informantene om de ønsket ytterligere informasjon angående forskningsprosjektet, utover det som stod i



informasjonsskrivet. De færreste ønsket dette, men var i større grad opptatt av veien videre etter at intervjuet var ferdig.

### *Konfidensialitet*

Et annet område som er viktig å ta hensyn til er konfidensialitet. Dette innebærer at private data som kan identifisere deltakerne ikke må avsløres (Kvale & Brinkmann, 2009). Dermed er det viktig at all informasjon blir behandlet med forsiktighet.

Konfidensialitet innebærer at informantene blir anonymisert når resultatene av undersøkelsen presenteres. Dette kan sies å være spesielt vanskelig i toppfotballmiljøet, ettersom det er en bransje som blant annet media har stort fokus på. Jeg har derfor valgt å ikke benytte meg av de ordentlige navnene på personene jeg har brukt som informanter i undersøkelsesprosjektet. For å styrke anonymiseringen vil jeg heller ikke gi informasjon om hvilke klubber informantene representerer.

### *Konsekvenser*

Når man gjennomfører et kvalitativ undersøkelse må man også ta hensyn til konsekvenser som kan påføres informantene ved deltakelse i forskningsprosjektet. Dette gjelder både mulige skader som kan påføre deltakerne, og de fordeler de kan forvente ved å få ved å delta i undersøkelsen (Kvale & Brinkmann, 2009). Det har på ingen måte vært intensjon fra min side at forskningsprosjektet skal få negativt utslag for informantene, eller organisasjonen de representerer. Jeg mener i større grad at det kan være en fordel belyse et tema som dette, ettersom det kan skape en bevissthet i forhold til hvordan de tilnærmer seg det. Dette ble poengtert i den første e-posten som ble sendt ut til informantene. Mye av kvalitativ forskning kjennetegnes av stor grad av åpenhet, som i noen tilfeller kan gjøre at deltakerne gir opplysninger de senere angret på (Kvale & Brinkmann, 2009). Dette har jeg løst gjennom å la informantene selv lese gjennom analysedelen før publisering, ettersom de fleste ønsket dette. På den måten fikk de et inntrykk av hvordan jeg har fortolket det som kom frem i intervjuene.

## 5. Analyse og diskusjon

I dette kapitlet har jeg som mål å presentere og diskutere rundt de empiriske funnene mine. Dette skal danne grunnlaget for hvordan jeg besvarer problemstillingene. De omhandler som nevnt (1) hva som kjennetegner fotballklubbene på toppnivå i Norge når det gjelder holdninger og tiltak omkring spillernes forberedelser til det livet som kommer etter idrettskarrieren, og (2) hvilke utfordringer klubbene opplever med tanke på å legge til rette for utdanning. Jeg vil starte med det generelle, der jeg presenterer hvilke holdninger klubbene har til at spillerne tar en utdanning eller andre former for yrkesforberedelser. Deretter vil jeg bevege meg inn på det mer spesielle, og se på hva klubbene i praksis foretar seg når det gjelder spillernes forberedelser til en karriere nummer to ved siden av idretten. Videre vil jeg komme nærmere inn på hvordan utviklingen av norsk fotball kan ha påvirket klubbene i forhold til hvordan de opptrer når det gjelder utdanning. Avslutningsvis blir det satt fokus på noen av de utfordringene klubbene opplever i forhold til det å legge til rette for at spillerne skal kunne forberede seg til livet etter endt fotballkarriere. Som jeg teorikapitlet ga uttrykk for, skal jeg benytte tilnærmingen institusjonelle logikker for å kunne på en best mulig måte gi en forståelse rundt hvordan klubbene tilnærmer seg disse problemstillingene.

### 5.1 *Klubbene om utdanning*

#### 5.1.1 **Klubbenes holdninger til at spillerne tar utdanning**

Det viser seg å være en felles oppfatning blant alle informantene som deltar i studien om at det er en berikelse heller enn noe negativt at fotballspillerne i de respektive klubbene tar utdanning eller andre yrkesforberedelser. En av informantene sier det på denne måten: ”Å ta utdanning vil til enhver tid påvirke karrieren positivt. Det finnes ikke en eneste negativ ting med det” (Brede). Informantene trekker frem flere grunner som forklarer hvorfor de mener at fotballspillere på toppnivå bør ta et valg om å kombinere fotballkarrieren med en form for utdanning. De fleste deler synet om at utøverne vil utvikle seg til å bli bedre fotballspillere dersom de involverer seg i et utdanningsløp. Samtidig er det en enighet om at de vil vokse på det som menneske dersom de tar et slikt valg. Informant som ovenfor uttrykker at det å ta en utdanning er utelukkende positivt for fotballkarrieren, påpeker videre:

*Jeg opplever på mange måter at i fotball på høyeste nivå, så er det en stor fordel hvis du har flere i en spillergruppe som kombinere utdanning og fotball. Det ene er at jeg mener at det faktisk er bra for fotballen. Jeg mener de blir bedre fotballspillere av å ha hverdager som er fylt med andre ting enn å gå i et fotballmiljø. Jeg tror det stimulerer til utvikling. Samtidig opplever jeg jo at det med å utvikle seg selv som fotballspiller også handler om å utvikle seg selv som menneske. (...) Å ha tilknytning til et læringsmiljø utenfor fotballen gir de nye impulser, de blir kjent med andre folk og må prestere på andre måter. Altså utvikle seg i tillegg til den utviklingen de har her. (Brede)*

Startspilleren, Jesper Mathisen, er en av de fotballspillerne som har tatt et valg om å studere. I et intervju med Universitetet i Agder har han uttalt følgende:

*Utdanning er viktig, men en annen ting er å bli kjent med nye folk i andre miljøer. På Sør Arena er det de samme 22 gutta hver dag – og de er greie de – men man utvider ikke omgangskretsen så mye. Gjennom studiene har jeg fått nye venner som jeg går jevnlig sammen med (Universitetet i Agder, 2010).*

Dette bekrefter det informantene over sier om at spillerne får nye impulser ved å ta del i noe utenfor idretten. Også flere av informantene legger vekt på positive sider ved å kombinere fotballkarrieren med utdanning. En av informantene i studien, som tidligere har kombinert en toppfotballkarriere med utdanning, hevder at det å studere vil hjelpe å få tankene over på noe annet. Han uttaler seg slik om at fotballspillere kombinerer karrieren med utdanning eller andre yrkesforberedelser:

*Jeg er litt farget selv. Jeg har jo spilt toppfotball selv og tatt utdanning ved siden av. Så jeg mener jo at det er utelukkende positivt. (...) Jeg tror at alle har godt av å bruke hode sitt aktivt. Først og fremst kanskje i forhold til å være bevisst nok på det de lever av, altså idretten sin. Og så er det kanskje...jeg tror det er godt for de aller fleste veldig ofte å ha noe annet å henge, hva skal jeg si, henge livet sitt på enn bare idretten. Når idretten går litt opp og ned så kan det være greit å ha noe annet å tenke på. (Ole)*

Skal man tro informantene som tar del i studien er det utelukkende positive sider ved å studere, samtidig som en er fotballspiller på elitenivå. Alle informantene er enig om at det vil være bra for spillernes fotballkarrierer. Dermed uttrykker disse informantene det samme som Price et al. (2010) fant i sin studie av australske utøvere.

Informantene i denne studien vektlegger flere grunner for hvorfor spillerne burde ta utdanning. En av informantene begrunner det med at det å være fotballspiller ikke er en karriere som varer livet ut (Espen). Dette er en uttalelse alle i utvalget er enig i. Selv alle

informantene er klar på at de ikke er bekymret for utøvernes fremtid, ser det ut til at de har fokus på at det å være fotballspiller på toppnivå er en noe kort levevei. En av de fremhever det på denne måten:

*(...) vi er opptatt av at fotballkarrieren har en kort levetid, og at de skal gjøre noe fornuftig etter det (...) når lyset slukkes og teppet faller ned og de ikke lengre er fotballspillere, så skal de fortsatt fungere godt i samfunnet og ha et meningsfylt liv. Og i det perspektivet så må de være forberedt på en omstilling fra en relativt lukrativ tilværelse til en noe mer normal tilværelse. Og der vil utdanning være et viktig bidrag til å kunne gi de en normal og god tilværelse, også etter fotballkarrieren. (Per)*

Informanten påpeker videre at samfunnet i dag har utviklet seg i en retning der det stilles større krav til formell utdanning. Flere tar høyere utdanning og blir bedre utdannet i dag. I følge informanten er det avgjørende å ha en basisutdanning for å i det hele tatt skulle kunne konkurrere om å komme inn på arbeidsmarkedet. Også de andre informantene er opptatt av dette. Representanten fra spillerorganisasjonen legger vekt på at det er viktig med en annen bakgrunn enn bare fotballen, og trekker fram at en kombinasjon vil se bra ut:

*(...) sånn som samfunnet er i dag, så får du stort sett ikke jobb bare på å ha vært fotballspiller. Du må ha det i kombinasjon med noen formelle papirer på et eller annet kurs eller utdanning. Den kombinasjonen da, er veldig god å ha på CVen (Morten)*

Samtidig som klubbene er klar på at det bare finnes positive sider ved å ta utdanning, legger de også vekt på at det å være fotballspiller på toppnivå i Norge i seg selv fører til utvikling og læring. I følge informantene besitter toppfotballspillere mye kunnskap som de ikke engang vet de har. De er vant til å sette seg høye mål, og jobbe målbevisst over tid for å nå disse. Dette gjør at de får egenskaper som også kan være relevant på andre områder i samfunnet. En av informantene trekker frem at klubbe bidrar til å utvikle fotballspillerne som mennesker:

*(...)og det er ingen tvil om at de (fotballspillerne) blir utviklet som mennesker gjennom vårt apparat. (...) Altså vi har trenere som er med på forskjellige plan da, som er med på å utvikle hele menneske. Så det er ingen tvil om at de går gjennom en skole i seg selv ved å være fotballspiller i (navn på klubb). Og det er en knallhard skole. Det går på holdninger, det går på disiplin, det går på samhandling og det å jobbe sammen med andre mennesker og teamwork. Det går på veldig mange av de positive verdiene av det å være et menneske. Og det er viktig! (Informant 6)*

Som sitatene ovenfor uttrykker, gir klubbene et klart inntrykk om at det bare finnes positive sider ved å studere. I følge klubbene vil de bli bedre fotballspillere av å ta utdanning, samtidig som de utvikler seg som mennesker. Det er også en felles oppfatning om at idrettskarrieren er en relativt kort levevei, og det fokuseres på at det i dag stilles enda større grad til formell utdanning dersom en skal ha mulighet på jobbmarkedet når livet som fotballspiller er over. I så måte skulle man tro at det var en nødvendighet. Man får her et inntrykk av at profesjonelle klubber er bærer av en utdanningslogikk. Det ser ut til at de oppfordrer spillerne til å ta utdanning ved siden av fotballkarrieren, og støtter et slikt valg. Spørsmålet er om en slik kombinasjon lar seg gjennomføre, ved siden av å være fotballspiller på toppnivå i Norge.

### 5.1.2 En (u)mulig kombinasjon?

Skal man tro informantene som representerer klubbene, vil ikke det å være fotballspiller på toppnivå i Norge redusere muligheten til å ta utdanning eller andre yrkesforberedelser. Det er en felles oppfatning om at en toppfotballkarriere i liten grad vil stå i veien for å sette i gang med et utdanningsløp. En dem uttrykker seg slik i forhold til at fotballkarrieren skal komme i veien for spillernes muligheter til å forberede seg til tiden etter idretten:

*Hvis du antar at en profesjonell fotballkarriere varer i hvert fall ti år, kanskje i bestefall i femten år, så vil det si at det (å være fotballspiller på elitenivå) reduserer det (å ta utdanning eller andre yrkesforberedelser) generelt sett i liten grad. Jeg tror alt er mulig i dag bare du vil det nok. Du vil altså kunne få det tilrettelagt godt nok. (...) vi har eksempler både innenfor fotballen og innenfor idretten i dag om idrettsutøvere som har tatt og tar alle typer studier, også de mest krevende typen studier. Så det beviser at ingenting er umulig, samtidig som man driver idretten sin på aller høyeste nivå, også internasjonalt. (Ole).*

En annen informant gir også uttrykk for at det ikke er umulig å kombinere en toppfotballkarriere med utdanning:

*Altså, det ekskluderer deg ikke til å ta utdanning. Men det ekskluderer deg til å ta utdanning på normert tid. Sånn tror jeg det er for de aller, aller fleste. Du kan finne unntak som klarer det (på normert tid), ikke sant. Men de tror jeg er svært sjelden. (Brede)*

Heller ikke tidsmessig ser det ut til at klubbene mener det vil redusere mulighetene for spillerne til å ta utdanning. Tvert i mot. Selv om spillerne vier mye av tiden sin på

trening, konkurranse, reising og andre forpliktelser de har i forhold til det å være fotballspiller, gir flertallet av klubbene uttrykk for at fotballspillere er en gruppen mennesker som har mer enn tid nok til å forberede seg til det livet som kommer etter fotballkarrieren. En av informantene forklarer fotballspillernes hverdag slik:

*Jeg tror for det første at de har tid nok til å gjøre det (...) de kommer gjerne her klokken ni om morgenen og når klokken er halv ett er de kanskje ferdig med arbeidsdagen sin her. Noen dager så trener de igjen klokken tre, det er for så vidt greit nok. Så skal de hvile og slappe av, men de har fortsatt mange timer igjen av døgnet til å gjøre andre ting. Så de har relativt mye tid til rådighet.  
(Per)*

Tom trekker frem disponibel tid som en direkte årsak til hvorfor han mener spillerne bør studere:

*Det handler mest om at de har disponibel tid (...) Fordi de har faktisk ganske mye fritid. Dag ut og dag inn. Samtidig så jobber de også mye (som fotballspiller), men det er jo for vår del mye bussreiser og alle helger og så videre, ikke sant. Men å ha fri midt i uken er annerledes enn å ha fri i helg. Fordi at alle andre sosiale lag stort sett er i arbeid mens du har fri. (...) hvis tiden går på Playstation, eller at de bare sitter og venter på å trene, eller ikke har noe å gjøre på, så utfordrer ikke det hjernen nevneverdig heller. (Tom)*

Det finnes eksempler som viser at det å være fotballspiller, med en god inntekt og mye fritid, kan slå ut negativt. Dette bekrefter Sogndalspilleren, Ørjan Hopen, som i et intervju med Verdens Gang for en tid tilbake stod frem som spilleavhengig (Svegaarden, 2011). Der fortalte han at: ”For slike som meg er det farlig å ha mye fritid og godt med penger. Og det er akkurat det fotballspillere har”.

Noen av informantene legger spesielt vekt på at fotballspillere har en mulighet som de færreste andre i dagens samfunn har. De hevder at det å ta utdanning ikke er et problem, men en mulighet de får i tillegg til å være toppfotballspiller. En av informantene uttrykker det på denne måten:

*I noen grad så reduserer det selvsagt muligheten (til å ta utdanning). Men det gjør jo det uansett hva du driver med og hvilke valg du tar her i verden. Selvsagt legger det noen begrensninger. Men jeg vil heller snu det og si at på tross av at du har valgt en hundreprosent jobb, så har du faktisk muligheten til å få noe i tillegg. Du får altså i pose og sekk der de fleste av oss bare får en av delene.  
(Tom)*

I følge klubbene vil ikke det å være fotballspiller i Tippeligaen i noe særlig grad redusere muligheten til å ta utdanning. Samtidig er det en felles oppfatning at det er vanskelig å få det til dersom man ikke følger et tilrettelagt utdanningsløp. Mens klubbene mener at det ikke bør være vanskelig å få til en slik kombinasjon, viser undersøkelsen til Solenes et al. (2008) at hele 60 prosent av fotballspillerne opplever det som vanskelig å kombinere idretten med å ta utdanning. Dette kan gi et inntrykk av at det å studere ved siden av idretten er mer komplekst enn det informantene i denne studien gir uttrykk for. På den andre siden kan man velge å fokusere på den unike muligheten fotballspillerne har, der de kan ta utdanning samtidig som å utøve idretten på aller høyeste nivå i Norge.

### 5.1.3 Hvile og restitusjon

Selv om det er en enighet blant klubbene som deltar i studien om at spillerne har tid til å forberede seg til en karriere nummer to ved siden av å være fotballspiller, velger mesteparten av klubbene å fremheve at det å spille fotball på øverste nivå ikke bare handler om det som skjer på treningsfeltet og i konkurranse. Mye av den fritiden som informantene ovenfor fokuserte på, skal også gå med på å være fotballspiller. De fleste presiserer at hvile og restitusjon er en viktig del av hverdagen til en toppfotballspiller for at de skal kunne prestere på banen. Store deler av hverdagen til en fotballspiller går med på etterarbeid og forberedelser til trening og konkurranse. En av informant gir uttrykk for at klubbene stiller krav til utøverne om at de til enhver tid skal opptre som fotballspillere, også på fritiden. Han uttrykker seg på denne måten:

*Toppidrettsutøvere i dag. Man er jo ikke bare på trening. Alt det man gjør utenom trening, det handler om to ting, som egentlig er to ting av samme sak. Det er forberedelse til trening, så er det etterarbeidet etter treningen, som da igjen egentlig blir forberedelser til neste trening. (Ole)*

At mye av fritiden går med på å være fotballspiller støttes av flere. Informant 6 sier det på denne måten:

*Restitusjon er jo en del av fotballtreningen, og det er viktig å poengtere. Alle tror liksom at det å sitte på sofaen å slappe av og spille Playstation eller hva man velger å gjøre, noen velger kanskje å gå en rolig tur og så videre. Og at mange stiller spørsmålstejn ved: "herregud, kan du ikke ha full jobb ved siden av liksom?", og tror at det å være fotballspiller er bare noe luksusgreier. Altså fotball er toppidrett, og det er slik at restitusjon for eksempel, det er en viktig del av treningshverdagen. (Espen)*

Så langt har det kommet frem blant klubbene at de er positive til at spillerne tar utdanning ved siden av å være fotballspiller i Tippeligaen. Det viser seg også at klubbene mener at det å være fotballspiller på øverste nivå ikke vil føre til at spillerne i noe særlig grad får redusert muligheten til å ta utdanning. Dermed er det ikke grunn til å tro at et liv som fotballspiller på øverste nivå i Norge vil stå i veien for at de kan kombinere idretten med utdanning. Betyr dette at toppfotballklubbene påvirkes av en utdanningslogikk? Mye kan tyde på det ettersom at det ser ut til at de støtter og oppfordrer spillerne til å forberede seg til karrieren etter idretten. Dette kan også begrunnes i at de ikke vil stå i veien for at spillerne tar utdanning på bakgrunn av at fotballen er en kort karrierevei. På den andre siden gir de foreløpig ikke uttrykk for at dette er noe de vil hjelpe spillerne med å få til. Klubbene er derimot opptatt av at spillerne skal være fysisk og mentalt forberedt hele tiden. Mye av den tiden som kunne vært brukt på eventuelle forberedelser til et liv etter idrettskarrieren, forventes at skal brukes på hvile og restitusjon mellom treningsøkter og konkurranser. Klubbene gir da uttrykk for at spillerne må ha fokus på å det som kreves av dem for å prestere i toppen av idretten. Utdanning må settes i andre rekke, og blir underordnet av aktiviteter som skal fremme prestasjonene til spillerne på kort sikt. Dermed kan det også tenkes at klubbene er bærere av konkurranseidrettens logikk når det gjelder hvordan de engasjerer seg i utøvernes forberedelser til livet etter karrieren. Dette betyr at klubbene så langt har gitt uttrykk for at ulike logikker er kombinerbare. De mener både at spillerne bør forberede seg til det livet som kommer etter at idrettskarrieren er over, samtidig som at de skal være fokusert på det som skal til for å prestere på elitenivå. Ettersom alle informantene som deltar i prosjektet gir uttrykk for at det vil gagne utøverne dersom de tar del i studier eller andre yrkesforberedelser ved siden av, og at det å være toppfotballspiller reduserer mulighetene til å ta utdanning i liten grad, er det grunn til å tro at klubbene vil legge vekt på at flest mulig spillere utfører en slik kombinasjon. Det viser seg derimot å være tendenser til det motsatte.

## **5.2 *Hvordan opptrer klubbene i praksis?***

### **5.2.1 *Få spillere tar utdanning***

Til tross for at det ovenfor blir gjort uttrykk for at klubbene er utelukkende positiv til at spillerne tar utdanning, og at toppfotballkarrieren i liten grad vil hindre mulighetene til å



studere, viser det seg at bare en av informantene i studien har kontroll på hvor mange spillere i klubben som kombinerer fotballkarrieren med høyere utdanning. Dette gjelder informanten som er ansatt som spillerutvikler, og dermed har en rolle som tilsier at han er tettere innpå spillerne enn resten av utvalget. De fleste informantene gir inntrykk for at dette er noe de ikke har en oversikt over. Likevel gir de et inntrykk av at det er få av utøverne som har tatt et slikt valg. En av informantene beskriver det på denne måten:

*Vi må innrømme at det er jo ikke mange som gjør det (tar utdanning). Jeg sier at vi oppfordrer til det, så kan vi ikke tvinge noen til å gjøre det (...) I hver eneste spillergruppe vi har hatt, hvert eneste kull vi har hatt kan du si, så er det noen som har gjort det (...) Om det er noen av de som er her nå som faktisk er aktiv i dag, det tviler jeg litt på. Om de er aktiv på et utdanningsmarked, det er vel ingen. Men vi har mange av de unge. De er jo fortsatt i en skolesituasjon. En kan si at de som er fra 20 år og oppover, så er ingen i dag, så vidt meg bekjent...jo vi har en. (Per)*

Dette sitatet gir først og fremst et inntrykk av at klubben ikke aktivt bryr seg om spillerne tar et valg om å studere eller ikke. En annen informant gir også et inntrykk av at få av de spillerne som har kommet forbi videregående skole bruker tid på å forberede seg til livet etter fotballkarrieren. Han mener derimot at det viktigste er at de har prøvd. Han uttrykker seg slik:

*Njaaa, høyere utdanning er mer... altså vi har et ganske ungt lag, sånn at det er mange som er på videregående nivå òg. Men (tenkepause) tallene har jeg ikke. Men det er en god del som i hvert fall har prøvd å ta høyere utdanning. Det aller viktigste er at en prøver. At noen da faller i fra fordi at kanskje ikke dette var rett, eller at dette ikke passet, det må vi leve med. Men mange har hvert fall prøvd å begynne på den slusen. (Tom)*

Også her får man et inntrykk av at det er få som tar utdanning, og at klubben ikke aktivt involverer seg i om spillerne velger å ta utdanning eller ikke. Informant 5 er enig i at det er et fåtall av spillergruppen som tar utdanning eller andre yrkesforberedelser. Han gir derimot uttrykk for at flere burde ta et slikt valg:

*Vi har noen få som går studieløp og vi har noen få som tar kurs innimellom, kanskje tar kurs et semester og et semester fri. (...) jeg kunne gjerne sett at flere gjorde det. Jeg tror det er flere som kunne tenkt seg å ta utdanning som ikke har kommet i gang med det. Det tror jeg det er potensiale for. Langt i fra alle i*

*spillergruppen, men noen flere enn det er i dag. Og som ser og skjønner nytten av det. (Ole)*

På samme måte som hos de to foregående informantene får man ikke inntrykk av at klubben aktivt har gått inn for å få flere til å ta utdanning. At informanten ovenfor mener at flere burde ta et slikt valg, kan ha bakgrunn i at han selv har kombinert en toppfotballkarriere med utdanning og dermed vet hva dette innebærer. Ettersom de fleste informantene gir uttrykk for at de ikke har oversikt over hvor mange av spillerne som studerer etter at de er ferdig med videregående skole, er det grunn til å tro at klubbene som tar del i studien ikke vektlegger dette området i særlig stor grad. Det kan selvfølgelig tenkes at informantene har ulike roller i klubbene, og at det i noen klubber dermed er andre som sitter på denne oversikten. Hadde det derimot vært et apparat for dette i klubbene hadde situasjonen kanskje vært annerledes. Ser man til andre deler av toppidretten i Norge, har blant annet Olympiatoppen i lenger tid lagt til rette for at utøverne skal kunne kombinere idrett og utdanning (Olympiatoppen, 2011). Kanskje har fotballen mye å jobbe med på dette området. Det kommer også frem blant informantene at få spillere tar utdanning i dag, noe som er bemerkelsesverdig ettersom klubbene mener at det å ta utdanning både er utelukkende positivt for fotballkarrieren og viktig for spillernes fremtid. Undersøkelser som viser utdanningsnivået til mannlige fotballspillere på toppnivå i Norge, viser ulike tall når det gjelder spillere som tar høyere utdanning. I følge studien til Solenes et al. (2008) er utdanningsnivået noe høyere enn landsgjennomsnittet. I undersøkelsen NISO gjennomførte blant spillerne i Tippeligaen i 2009, viste det seg derimot at utdanningsnivået var langt lavere (NISO, 2010). Også undersøkelsen som *100% Fotball* foretok viser et lavt utdanningsnivå blant fotballspillere (Bergli, 2010). Forklaringen på at de to sistnevnte undersøkelsene viser at færre spillere tar utdanning, kan i følge Gammelsæter og Solenes (2012) være at den førstnevnte undersøkelsen så vidt har overestimert andelen av spillere med høyere utdanning. Dermed er det grunn til å tro at utdanningsnivået blant mannlige fotballspillere på øverste nivå i Norge ikke er så høyt som resultatene i undersøkelsen til Solenes et al. (2008) viste. En kan da spørre seg hva det er som gjør at mange mannlige fotballspillere på toppnivå velger å sette eventuelle forberedelser til livet etter karrieren på vent. Og enda viktigere i denne sammenhengen: Burde klubbene være mer aktiv for å gjøre noe med det? Dette kan gi et inntrykk av at klubbene likevel ikke handler etter utdanningslogikken, slik det ble påpekt tidligere i diskusjonen. Til tross for at de ga

uttrykk for at en fotballkarriere har en relativt kort varighet og at utdanning derfor er viktig, gir sitatene ovenfor heller et inntrykk om at klubbene ikke aktivt bryr seg om spillernes forbereder seg til den karrieren som kommer etter idretten. Dermed kan det tenkes at klubben i større grad handler etter andre logikker.

### 5.2.2 Et klubbansvar?

Det kommer klart frem blant alle klubbene som har deltatt i studien, at hovedansvaret for å forberede seg til livet etter at idrettskarrieren er over, hviler på utøveren selv. Til syvende og sist er det spilleren selv som må ta et valg om han ønsker å sette i gang med studier eller andre yrkesforberedelser, ved siden av å være en profesjonell fotballspiller. Det er derimot delte meninger blant informantene i studien når det gjelder hvorvidt klubbene har et spesielt ansvar for at spillerne skal kunne få tilrettelagt et utdanningsløp. Informanten nedenfor mener at det å ta utdanning er et samfunnsansvar som en hver person må tenke over. Han uttrykker seg på denne måten:

*Jeg skal ikke ha noen som kommer å forteller klubbene at du skal ha et enda større ansvar for å hjelpe spillerne i forhold til det å ta utdanning. For det blir litt sånn...Det å ta utdanning og skaffe seg en samfunnsmessig plass, det er et individuelt ansvar vi en og hver har. Og i det perspektivet så er det spilleren sitt ansvar å tenke på sin egen fremtid og sin egen situasjon. Vi må ikke komme i den situasjonen at vi skal tilrettelegge eller lage retningslinjer som skal dytte det ansvaret over på andre enn individet selv. (...) Hvis det er noen som mener at man skal gjøre mer aktivt for å hjelpe disse menneskene, så syr vi puter oppunder armene på folk, og da blir de ikke gode nok (...) Så lenge det er muligheter, og det er det i norsk utdanningsystem i samfunnet i dag. Så lenge det er muligheter til stor grad av fleksibilitet i forhold til det å kunne ta utdanning, så har enkeltindividet alle muligheter til å utnytte det potensialet som finnes. Men det initiativet må de være ansvarlig for å ta selv (...) Jeg vil ikke ha en 22 år gammel spiller som kommer inn til meg og sier at du må fikse det for meg. Der er døren sier jeg da. Kom tilbake igjen når du er i stand til å være selvstendig i forhold til det du skal gjøre, så skal vi hjelpe. Hvis ikke spilleren klarer å fikse det selv, glem det! Da er ikke spilleren god nok til å være der ute (peker på banen). Det blir ekstremt vesentlig oppi dette. Vi forventer mer av de menneskene som når opp, som kan gi sitt levebrød som å være fotballspiller. Da forventer vi at de klarer å være forbilder for måten de håndterer ting på, også utenfor fotballbanen. (Per)*

Tidligere landslags- og Tippeligaspiller, Erik Mykland, har i et intervju med NRK gitt uttrykk for at han er uenig i at det er spillerne sitt ansvar alene (Barstein, 2009). Han mener derimot at spillerne er såpass opptatt av å spille fotball og gjøre en god jobb. Ifølge han burde derfor klubbene ta et større ansvar for å få dem til å sette i gang med en utdanning (Barstein, 2009). Dette gir grunn til å tro at det er viktig at klubbene bringer

opp forhold knyttet til utdanning og jobb, selv om spillerne har tatt et valg om å spille fotball på toppnivå. Også en annen informant gir uttrykk for at det å ta ansvar for utøvernes utdanning ikke er det som er høyest prioritet i klubben. Han mener derimot at det er viktigere å utvikle de som mennesker, slik at de selv kan reflektere over hva de vil gjøre. Han legger det frem slik når han får spørsmål om klubben har ansvar for at spillerne skal kunne kombinere fotball med utdanning:

*Delvis. Det er jo ikke hovedansvaret våres for å si det sånn. Men vi er opptatt at vi har...spillerne våres er i stor grad unge eller yngre menn da. Si i begynnelsen av sitt yrkesaktive liv. Det er klart at vi er opptatt av, kanskje...vi er først og fremst opptatt av at det skal bli skikkelige folk ut av dem. Jeg tror at hvis vi greier det så har vi kanskje skapt det viktigste fundamentet for at de enten pensler seg inn mot et utdanningsløp eller inn mot en eller annen form for yrkesrettet utdanning, eller noe annet. (Ole)*

Også her ser det ut til at informanten mener at dette ikke er et klubbansvar. Informant 4 gir klart uttrykk for at klubben ikke har sett på det som sitt ansvar å legge til rette for at spillerne tar utdanning. Samtidig legger han til at de ser viktigheten av å ta ansvar nå. Han sier det på denne måten:

*Jeg vil ikke si at klubben har følt det som et ansvar. Da tror jeg at klubben hadde gjort noe med det. Det er vel kanskje nettopp det klubben ikke har gjort, siden de ikke har hatt så mye fokus på det. Men så tror jeg på mange måter at klubben føler at det er riktig å ta ansvar for det nå, slik at årsakene til at de setter inn et støt på det nå det er at klubben har gjort den oppdagelsen på at "oi, her er en ting som vi ikke har vært flink nok til, og nå må vi legge enda mer til rette enn det vi har gjort tidligere for å få enda flere inn i en utdanning. (Brede)*

Informanten forteller videre at de som klubb har et ansvar for å lage strukturer på dette. Han gir også uttrykk for at det nå har blitt et klubbinitiativ å sette utdanning på agendaen, noe som på ingen måte er et krav fra spillerne sin side. Dette kan gi et inntrykk av at de nå ser at få spillere velger å ta utdanning, og dermed viktigheten for å ta ansvar for det. Mens informantene ovenfor gir uttrykk for at de ikke har sett på det som klubben sitt ansvar for at spillerne skal ta utdanning, mener informant 6 at dette er et ansvar både klubb og utøver sammen må ta. Han sier det slik:

*Jeg mener at man må og bør tenke igjennom slike ting (å ta utdanning) før man står der plutselig en dag uten kontrakt. Det er flere eksempler som viser at den dagen kan komme fryktelig brått og fryktelig brutalt. Det vil også være lettere og enklere for en fotballklubb og en spiller å ha en lykkelig avskjed hvis man i fellesskap har tatt ansvar for det som skjer den dagen en står uten kontrakt. Og*

*jeg mener det er en del av den profesjonelle tilnærmingen som en fotballklubb, i hvert fall en Tippeligaklubb og en Adeccoligaklubb bør gjøre. Altså en del av profesjonaliseringen. (Espen)*

Han forteller også at dette er noe de har jobbet med, men at det enda er et forbedringspotensial. Det kan dermed tenkes at dette er et ansvar klubben ikke har tatt i særlig grad. På spørsmål om det er andre aktører som burde tatt ansvar for dette gir flertallet av informantene som representerer klubbene uttrykk for man skal være forsiktig med å legge ansvaret over på noen spesielle. De fleste er derimot enig om at NISO har et ekstra ansvar for å ivareta spillernes interesser, også når det kommer til utdanning. Ole uttrykker dette klart: ”Spør du meg så er det definitivt et ansvar for spillerorganisasjonen. Uten tvil!”

Ovenfor viser det seg at klubbene er klar på at det er spillernes eget ansvar for å sette i gang med forberedelser til livet etter at fotballkarrieren er over. Det viser seg blant de fleste informantene at dette ikke er et ansvar som skal legges over på klubbene. At klubbene ikke ser på dette som sitt ansvar forsterker det som ble påpekt tidligere om at klubbene likevel ikke er bærer av en utdanningslogikk. Det er derimot en av klubbene som gir uttrykk for at de på nåværende tidspunkt føler et spesielt ansvar for at utøverne skal ta utdanning, et ansvar de ikke har følt tidligere. Ved at de som klubb har tatt i bruk insentiver for å engasjere og gi flere fotballspillere på toppnivå til å ta utdanning, peker i en retning at de handler etter utdanningslogikken. Det er også verdt å nevne at dette er en av de klubbene som holder til i en storby. Også i studien utført av Hickey og Kelly (2008) viser at klubbene mener det er verdifullt at spillerne involverer seg i utdanning, mens hvor mye prioritet dette fikk hos klubbene varierte. I en studie støttet av EU-kommisjonen, hvor hensikten er å legge frem noen retningslinjer som på best mulig måte skal fremme en dualkarriere blant utøvere, fremhever også de viktigheten av at det er spilleren selv som må ta ansvar for å kombinere idretten med utdanning eller andre yrkesforberedelser (A2B, 2011). Samtidig legger de vekt på at idrettsutøvere ikke må bli ekskludert som gruppe. Dersom utøverne på en best mulig måte skal kunne gjennomføre en kombinasjon mellom idrett og forberedelser til livet etter idrettskarrieren, er det avgjørende med støtte fra idrettsorganisasjoner, utdanningstinstitusjoner og andre interessenter (A2B, 2011). På bakgrunn av at de fleste klubbene ikke ser på det som sitt ansvar, kan det tenkes at denne støtten er fraværende i en del Tippeligaklubber.

### 5.2.3 Inngåelse av kontrakter

En måte å se om klubbene tar ansvar for spillernes forberedelser, er gjennom kontraktsforhandlinger. I dagens fotball er forhandlinger om kontraktsforholdet mellom klubb og spiller blitt en viktig del av fotballhverdagen. Nye spillere kommer til klubben, samtidig som det i mange sammenhenger må reforhandles kontrakter med allerede etablerte spillere. Det er mange faktorer som påvirker en slik prosess. Klubb og spiller må komme til enighet om vilkårene for at spillerne skal kunne sette underskriften sin på en kontrakt som binder de til klubben. På spørsmål om utdanning eller andre yrkesforberedelser er en del av klubbens forhandlinger om kontrakt med spillere, er det delte meninger fra de ulike klubbene om hvorvidt dette er et punkt som vies oppmerksomhet. Det viser seg at det i større grad legges vekt på andre forhold når klubben skal inngå kontrakt med spillerne. En av informantene uttrykker seg slik når han forklarer hva klubben vektlegger når de skriver kontrakter:

*Det blir vi som sitter å forhandle kontrakter med spillerne som forsøker å avdekke litt behov og eventuelt tilrettelegge ut i fra det. Men stort sett handler kontraktskriving om der og da. Altså det er sportslig ambisjoner, utfordringer og økonomi det. Det er i bunn og grunn de tingene som teller. Så har du for noen, eller kanskje stadig flere dette med det sosiale. Altså hvor er det familien trives, hvor har man familie, hvor ønsker man kanskje å bosette seg den dagen fotballkarrieren er slutt. Så har du noen få som tenker studier ved siden av.  
(Ole)*

Til tross for at sitatet ovenfor viser at noen få tenker studier ved siden av, gir informanten uttrykk for at det er andre faktorer enn utdanning som får oppmerksomhet når klubben forhandler om kontrakter med spillerne. Ettersom det viser seg å være få spillere som tar opp utdanning under kontraktsforhandlinger, kan det tenkes at dette er et punkt som også klubbene ikke legger noe særlig vekt på. Også spillerorganisasjonen har en oppfatning av at det i liten grad legges vekt på utdanning når det skal forhandles om kontrakt: ”Jeg tror nok i det fleste tilfeller at det er mest fokus på sporten og den kontrakten der og da. Og så får heller spillerne tilpasse utdanningen etter det” (Morten). En annen informant gir uttrykk for at dette er noe som spillerne ikke bryr seg om, men at klubben i hvert fall informerer spillerne om mulighetene som finnes:

*Vi har ikke fått opp som spørsmål om det fra spillere (muligheter for utdanning). Når vi signerer en spiller på kontrakt, så er dette noe vi snakker med spilleren om. At vi er opptatt av at de i hvert fall har en mulighet gjennom BI. (...) Vi har også orientert om de mulighetene som finnes i (Navn på by) med at vi har et stort universitet, vi har høyskole. (...) at spilleren da ikke selv ser på disse*

*mulighetene når vi informerer de om det når vi har kontraktsforhandlinger med de, at her er en mulighet...det sier seg selv at de bør klike til. (Per)*

Selv om informanten gir uttrykk for at klubben er opptatt av at spillerne har en *mulighet* til å studere, sier han ikke noe om at de er opptatt av at spilleren faktisk gjør det eller ikke. Mens de fleste informantene gir uttrykk for at utdanning er et punkt som ikke i særlig grad blir vektlagt under kontraktforhandlinger, har derimot en av klubbene lagt inn en utdanningsbonus i kontrakten. Informanten som representerer klubben forklarer det slik:

*Det er naturlig for oss å ta opp utdanning under reforhandling av kontrakt og før første kontrakt. Høre litt om tankene. (...) Dette er viktig for klubben og i nye avtaler med spillere så ligger det inne en uavhengig utdanningsbonus, som er på 30 000 i året ved Tippeligaspill, og 15 000 i året ved Adeccoligaspill. Dette gjør vi for å oppmuntre spillerne til å ta utdanning, samtidig som de spiller fotball her hos oss. (Tom)*

For yngre spillere er derimot utdanningsbiten en viktig del av kontrakten. Flere av informantene som deltar i undersøkelsen gir uttrykk for at de fleste spillere som enda er på videregående nivå, er i en skolesituasjon. En av informantene forteller at det vil overraske han dersom utdanning blir tatt opp i forhold til kontraktskriving når det gjelder spillere som er ferdig med videregående skolen. Han forteller derimot at utdanning er en viktig del av inngåelse av kontrakt med yngre spillere:

*Men, og det er viktig å si. Når det gjelder ungguttene som går på videregående skole, så er det en viktig faktor. Så for de unge guttene (...) så er det punkter i kontraktene deres både fra spiller og foresatte sin side og fra oss som klubb, som er med da på en måte å sikre muligheten til alt fra da...ja at vi legger til rette da for ekstraundervisning hvis det er behov for det, vi legger til rette for å gå fem år på videregående hvis det er behov for det. Så når det gjelder videregående og gjøre seg ferdig med det, så er det et kontraktpunkt fra våres side. (Brede)*

Mens utdanning vektlegges i yngre utøveres kontrakter, ser det derimot ut til at det er andre faktorer som gjør seg mer gjeldende når klubbene skal forhandle kontrakt med spillere som er ferdig med videregående skole. Det blir i større grad lagt vekt på økonomiske forhold og spillernes sportslige ambisjoner. Ut fra dette ser det ut til at klubbene i større grad er bærere av konkurranseidrettens logikk og profesjonalismens logikk. Konkurranseidrettens logikk kommer frem ved at utdanning settes i andre rekke, og faktorer som skal fremme fysiske ferdigheter settes i førersetet av klubbene.

Samtidig er lønn en viktig del. Dette kan tenkes å ha sammenheng med at spillerne vil velge klubbene som kan tilby gode lønnsforhold. Ettersom klubbene gir uttrykk for at få spillere vektlegger utdanning når de skal skrive kontrakt, ser heller ikke klubbene noe grunn for å prioritere det under forhandlingene. Dette viser seg også å være tilfellet i en studie som tar for seg temaet fra et utøverperspektiv. I følge Gammelsæter og Solenes (2012) uttrykker fulltidsprofesjonelle fotballspillere liten grad av bekymring når det gjelder mulighetene for å kunne kombinere idrett og høyere utdanning, men vektlegger heller andre faktorer når de signerer kontrakt med klubbene. Det er derimot en klubb som tar bruk insentiver som skal bidra til at flere spillere forbereder seg til livet etter idrettskarrieren. Dermed ser det ut til at klubben også er bærer av en utdanningslogikk. Ettersom dette er en klubb fra et lite sted, kan det også tenkes at dette er et ledd i å rekruttere spillere til klubben. Dette kommer jeg nærmere inn på nedenfor.

Selv om de fleste informantene i denne studien gir uttrykk for at utdanning ikke er et punkt som vies mye oppmerksomhet under forhandling av kontraktene, gir informantene et inntrykk av at dette er noe de tar opp med spillerne på et eller annet tidspunkt. Dette gir en indikasjon på at klubbene også er villig til å stille seg bak spillerne i deres forberedelser til livet etter fotballkarrieren, og dermed også i noen grad påvirkes av utdanningslogikken. Spørsmålet er om dette er noe klubbene står inne for, eller om at det er noe de føler forventes av dem. Spesielt gjelder dette når de skriver kontrakt med yngre spillere. Dette kan også ses i sammenheng med FIFA sine reguleringer på status og overganger av spillere. Dersom det skal bli gjennomført en overgang med en fotballspiller som er under 18 år innenfor EU eller EØS-området, kreves det at klubbene skal "guarantee the player an academic and/or school and/or vocational education and/or training, which will allow the player to pursue a career other than football should he cease playing professional football" (FIFA, 2003, Article 19).

#### **5.2.4 Utdanning som konkurransefortrinn**

Med tanke på at det er andre faktorer enn utdanning som prioriteres når klubbene skal skrive kontrakt med spillere, er det grunn til å tro at det også er andre forhold som er viktig for klubbene når de skal gjøre seg interessant for spillerne. To av informantene trekker derimot utdanningsmuligheter frem som et mulig konkurransefortrinn. En av



informantene gir uttrykk for at man må følge med også på dette området for å være konkurransedyktig:

*Så er det faktisk litt også i forhold til konkurransen som er der ute da. (...) Vi vet at det er andre klubber som på en måte er veldig opptatt av dette (legge til rette for utdanning). Skal vi henge med i konkurransen om å få de beste talentene, og faktisk også få tak i de beste unge spillerne så tror vi at dette er essensielt.*  
(Espen)

En annen informant mener også at det vil være en ulempe for klubben dersom det ikke er mulig for spillerne å ta utdanning. Han uttrykker seg på denne måten:

*Det viktigste er at begge deler virker (utdanning og fotball). For over tid så vil det ene nesten være en forutsetning for det andre. Vi kan ikke leve med at det er umulig å ta utdanning ved siden av i (navn på klubb). For da, det rykker ved kjerneverdiene vår, det rykker ved vår attraktivitet i forhold til å få spillere.*  
(Tom)

Her er det verdt å nevne at informanten ovenfor representerer samme klubb som også gir spillerne økonomisk kompensasjon dersom de tar utdanning. Dermed kan det tenkes at disse insentivene ikke nødvendigvis er for at flere skal ta utdanning, men et ledd i å rekruttere spillere. Med en slik tankegang fra klubben sin side er det grunn til å tro at de er bærer av utdanningslogikken for å kunne være attraktiv for unge talent. Dermed kan utdanningslogikken også koples til den profesjonelle logikken. At klubbene legger til rette og ikke vil stå i veien for at spillerne tar utdanning, kan tenkes å være fordi klubbene ved en senere anledning kan få igjen for dette, for eksempel i form av prestasjoner og/eller avkastning i form av et videresalg. Dette ser derimot ikke til å gjelde klubber som er lokalisert i de største byene. Det kan tenkes at de klubbene er attraktiv på andre måter.

### **5.2.5 Tilrettelegging**

Selv om flertallet av informantene gir et inntrykk av at klubbene ikke har hatt eller har ansvaret for at spillerne skal ta utdanning, deler de synet om at det ikke lar seg gjøre å kombinere fotballkarrieren med studier dersom spillerne ikke får et tilrettelagt utdanningsløp. I følge en informant vil det slå negativt ut dersom en fotballspiller velger å gjennomføre det på normert tid: ”Med de kravene som stilles i dag så må det være tilrettelagt. Hvis ikke så tror jeg sjansen er veldig stor for at man detter igjennom både i idretten og det utdanningsløpet man ønsker å gjøre.” (Ole). På bakgrunn av dette er det

grunn til å tro at klubbene ser viktigheten av å være med på å tilrettelegge for at spillerne skal kunne ta et utdanningsløp. Hvis man beveger oss over i et annet idrettsmiljø, viser studien til Andersen og Hanstad (2011) at tilrettelegging for utdanning kombinert med elitesatsing i langrenn, har vært dårlig. Der kommer det frem at det å ta høyere utdanning skjer uten aktiv støtte fra langrenns- eller toppidrettsmiljøet, og betraktes mer som en privatsak som ofte skjer etter at idrettskarrieren er avsluttet (Andersen & Hanstad, 2011). Det bør bemerkes at dette gjelder utøvere helt tilbake fra 1970-tallet og frem til 2008/09-sesongen. En kan da spørre seg om dette gjenspeiler seg blant fotballklubbene, eller om de i større grad bidrar med noe form for tilrettelegging? Og er det slik at noen bidrar mer enn andre?

NISO har arbeidet for å sette fokus på tilrettelegging fra klubben sin side, for å på en bedre måte ivareta spillernes interesser på dette området. Utdanning var et av kravene som ble lagt frem i forhandlingene om en ny overenskomsten mellom Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO Idrett) på den ene siden, og Landsorganisasjonen i Norge på den andre. Der står det at:

*Partene erkjenner at arbeidstakere vil ha behov for å kombinere idrettskarrieren med studier/utdanning. Den enkelte arbeidstaker kan ta opp sine utdanningsplaner med klubben, hvoretter partene drøfter og søker å tilrettelegge hvordan disse best kan tilpasses arbeidstakers forpliktelser etter ansettelsesavtalen. (Overenskomsten, 2011, s. 3)*

Ettersom NHO Idrett, som representerer klubbene, og NISO som representerer spillerne, har kommet til enighet på dette punktet, er det grunn til å tro at klubbene er positive til å være med på å legge til rette for gode løsninger, slik at spillerne kan starte på andre karriereforberedelser ved siden av fotballen. Dermed kan det tenkes at de norske toppfotballklubbene i noen grad handler etter en utdanningslogikk, ettersom de er villig til å imøtekomme og støtte spillernes ønske om å ta studier ved siden av fotballkarrieren. Dette gir et inntrykk av at klubbene ikke står i veien for at det skal kunne tas utdanning. Spørsmålet er i hvor stor grad klubbene forholder seg til denne overenskomsten, og om de imøtekommer kravene om spillernes forberedelser til en karrieren nummer to. En av informantene trekker frem overenskomsten i intervjuet og omtaler den på følgende måte:

*Nå står det også i den siste overenskomsten da at man i større grad skal søke om å legge forholdene til rette for denne typen ting (studier) i fellesskap. Det synes jeg er kjempefint, og det er noe som vi har holdt på med lenge før den på en måte kom inn som en liten presisering i overenskomsten (...) Det står jo ikke at vi er pliktet til å gi utdanning. Det står ikke at vi er pliktig til å gjøre sånn og sånn. Det er en litt mer sånn rundere forming av det da. (Espen)*

I følge informanten fra NISO er det varierende respons fra klubbene når det gjelder vilje til å tilrettelegge for et utdanningsløp. På spørsmål om klubbene tilrettelegger for at spillerne skal kunne ta utdanning, svarer informanten på denne måten:

*Det vi opplever da, er vel at ingen klubber, hvert fall ikke sånn utad, er negativ til at utøverne tar utdanning. Men mange kan nok være mye bedre på å tilrettelegge og bevisstgjøre, og motivere dem til det. Jeg føler sånn sett fra vårt ståsted at noen er sånn "ja vi er positiv til utdanning, men det skjer ikke noe da". Og det er litt synd. Vi skulle gjerne hatt mer aktivitet. For det er jo der spillerne er til daglig. Mens andre er flink. Vi har jo gode eksempler. Start dem satte i gang der for både spillergruppa, og jeg tror det var trenere som tok noen studier gjennom universitetet der, og da hadde de en fast dag i uka som var satt av. Jeg vet ikke om det ble videreført, men jeg vet om noen der da som ble inspirert og gikk videre på Universitetet i Agder, og skulle starte på idrettsutdanning. Så klubbene er på en måte hvert fall ikke negativ. Noen bidrar mer enn andre. Men det er fortsatt en lang vei å gå tror jeg da. (Morten)*

Ut fra dette kan det tenkes at det er ulike oppfatninger om hvordan klubbene skal forholde seg til overenskomsten. Dette bekrefter også funnene ovenfor som sier at klubbene fremstår som svært positive til at spiller skal ta utdanning, men at de ikke aktivt bryr seg om det. Slik klubbene fremstilles her kan være med på å bekrefte at klubbene ikke er bærere av en utdanningslogikk. Dette viser seg til en viss grad å stemme blant klubbene som deltar i studien. De har ulike oppfatninger om hvordan en bør tilrettelegge, og hvor mye en bør tilrettelegge. Det som er felles for de fleste klubbene, er at de har en eller annen form for kommunikasjon med en eller flere utdanningsinstitusjoner i nærheten av klubbens lokalisering. På den måten kan de i samarbeid med disse tilby spillerne et tilpasset studieprogram dersom de ønsker det. Det er derimot en av klubbene som forsøker å gå mer aktivt inn for å tilrettelegge. Dette er samme informant som representerer klubben som mener at de ser viktigheten av å ta ansvar for at spillerne skal ta utdanning. I følge informanten fra denne klubben vil det være en fordel for Norge som fotballnasjon dersom klubbene blir god på å tilrettelegge for at flere spillere får ta utdanning. Klubben har valgt å flytte studiene inn på stadion for å gjøre at enda flere spillere skal komme i gang med en utdanning. Informanten forklarer det slik:

*Vi gjør jo noe med det her i [navnet på klubben] nå. Vi starter opp et desentralisert utdanningstilbud for fotballspillere her på [navnet på stadion]. Nettopp med den tanken at vi tror da at det med å få spillere i utdanning er med å forberede de på den dagen de slutter. Vi tror at det gir dem enda bedre holdninger og på en måte, altså at de blir enda bedre samfunnsborgere. Vi tror at det er positivt for utviklingen deres som fotballspillere. Men vi tror det at hvis du skal motivere og sende da fotballspillere som er mellom 20 til 30 år ut på de forskjellige universitetene her i byen, så tror vi at det blir ingenting av det. Derfor så flytter vi da heller foreleseren inn hit. (Brede)*

Informanten forteller videre at dette er en oppstart for fotballspillerne som kan brukes i et senere utdanningsløp. Samtidig fremhever han at dette legges inn i treningshverdagen til klubben, og at forelesningsdagene skal passe med terminlista. På den måten vil utøverne slippe utdanning i travle perioder, som for eksempel når de er på treningsleir. Dette viser at klubben er bærer av en utdanningslogikk. Til tross for at de er en profesjonell fotballklubb tar de i bruk insentiver for å hjelpe spillerne i gang med forberedelsene til det livet som kommer etter idrettskarrieren. En av de andre informantene er derimot uenig når det gjelder å gi spillerne et slikt tilbud. Han forklarer det på denne måten:

*(...) jeg synes ikke det er et poeng at vi for eksempel skal inngå en avtale med en utdanningsinstitusjon om å gi våre spillere et grunnfag eller et mellomfag eller hva det er for noe. For da blir det sånn at du plutselig skal båse alle inn på samme. (...) Her må folk kunne velge selv hva de skal bli. Derfor så må det være mer individuelt. Jeg vet jo at nede i Kristiansand så skulle de ha et samarbeid med høgskolen der om at alle skulle ta seg idrettsutdanning. For meg blir det helt hull i hodet. At du har 15 fotballspillere som skal sitte på benken å ta samme grunnfag. Hvorfor i helvete skal de det da? (Per)*

Tom legger vekt på at de har lagt til rette i form av infrastruktur, og at det dermed blir utøveren sin oppgave å få det til. Han forklarer det på denne måten:

*Det er ingen her til lands som har bygd det på den måten vi har. Sånn at en skal være flink for å argumentere for om det er noen plasser der det er bedre tilrettelagt rent infrastrukturmessig. (...) Men det er klart at det kan hende de er bedre å kombinere utdanning og fotball en annen plass hvis de er enda flinkere til å tilpasse der. Vi har tilpasset det infrastrukturmessig, og så er det kanskje opp til utøveren selv å gjøre det (...) Men samtidig så vet vi at det er ikke godt nok for oss å si at vi har lagt til rette sånn, at nå har vi gjort vårt. Vi må være med på å få utøverne igjennom utdanningsløpet for at vi sammen lykkes. Du kan si hvorfor har du da bygd for å få det igjennom, og så får du det ikke igjennom. (...) det blir for enkelt å si at det er utøveren sin utfordring aleine. (Tom)*

En informant forteller at utdanning i hovedsak skjer i regi av utdanningsinstitusjonen i området:

*Men nå er utdanning for våres spillere på en måte ikke i vår regi. Så det er det jo høgskolen her i byen, eller eventuelt andre studiesteder som våre spillere tar kurs eller studier. Men vi forsøker jo å tilrettelegge innenfor dem rammene vi har når det gjelder den profesjonelle fotballen. Når det gjelder treninger og aktiviteter i vår regi. Og det tror jeg har passet bra. Og det tror jeg også er basert på litt samtaler med trenerne hos oss, men også basert på samtaler med undervisere på studiested i forhold til hva som kanskje kan være en fornuftig mengde eller antall studiepoeng eller kurs å ta i løpet av et semester eller et studieår. (Ole)*

Ettersom de fleste klubbene på en eller annen måte tilrettelegger for at spillerne skal ta utdanning ved siden av fotballkarrieren, ser det ut til at klubbene til en viss grad er bærere av utdanningslogikken. De fleste klubbene har en eller annen form for kommunikasjon med en utdanningsinstitusjon i nærheten, slik at de kan få til en ordning for de spillerne som ønsker dette. Spørsmålet er om klubbene informerer spillerne om disse mulighetene. Spørreundersøkelsen NISO har gjennomført blant spillerne i Tippeligaen tyder på det motsatte (NISO, 2010). Det ser også ut til at klubbene skyver ansvaret over på utdanningsinstitusjonene. Dermed kan man tro at resultatene i undersøkelsen til Andersen og Hanstad (2011) til en viss grad kan overføres også til fotballen. Det er derimot en av klubbene som skiller seg ut på måten de tilrettelegger for utdanning. Mens andre gir en oppfordring om at det kan være lurt å studere og informerer om de mulighetene som finnes, har denne klubben valgt å flytte inn forelesningen på stadion som et tiltak som skal få flere til å studere. Mens klubben tidligere ikke har vært påvirket av en utdanningslogikk, ser det ut til at de nå ønsker å hjelpe til å få flere spillere i utdanning. De vil ikke at toppidretten skal stå i veien for at spillerne skal kunne ta utdanning.

### **5.2.6 Studier på fotballens premisser**

Mesteparten av informantene i studien er opptatt av at et eventuelt utdanningsløp ikke må komme i veien for spillernes karriere. Klubbene er klar på at dersom utdanning krasjer med fotballen, skal spillerne prioritere fotballen først. Informanten som er ansatt i klubben som spillerutvikler er temmelig direkte når han forklarer dette:

*Hovedfokuset deres må være å utvikle seg som en god fotballspiller. Punktum. Hvis du har spillere som på en måte er inne i a-troppen her og som har mest*

*fokus på studiene sine, så er de ferdig. Nåløyet er så trangt at det er ikke plass til det. Du må ha fullt fokus på fotball, så kan utdanning komme ved siden av. Så du må ha studier på fotballens premisser, ikke motsatt. Du kan ikke spille toppfotball på studienes premisser. Det må være fotballen som kommer først og så må en legge til rette en studiepakke som er tilpasset det. (Brede)*

Dette viser klart at klubben handler etter konkurranseidrettens logikk. Informanten mener at spillerne er nødt til å være fokusert på hva som kreves av dem for å prestere på elitenivå i sin idrett. Dersom de mister fokuset vil de falle igjennom. Dermed blir utdanning underordnet aktiviteter som skal forbedre utøverne som fotballspillere. Dette ser det ut til at flere av informantene er enig i. Videre er det en felles oppfatning blant de fleste klubbene at dersom det skal tilrettelegges for utdanning, må det på ingen måte forstyrre fotballhverdagen. En av informantene beskriver det slik:

*Jeg tror det er mer utfordrende for høghskolen og andre studiesteder sammen med utøverne å legge til rette ut i fra hverdagen vår. Det blir litt tunnelsyn da for vår del. Spillerne er ansatt hos oss for å være fotballspillere først og fremst. Så må det andre legges opp ut i fra hvordan fotballhverdagen er. (Ole)*

Her viser informanten at klubben fraskriver seg ansvaret når det gjelder spillernes forberedelser til livet etter idrettskarrieren. En annen informant er enig i at klubben ikke kan rette seg etter spillere som ønsker å ta utdanning. Han er derimot mer direkte i sin beskrivelse:

*Vi kan ikke endre på vår plan for å tilpasse at noen få vil studere. Om ikke det er en sånn greie alle tar del i blir det vanskelig for oss. For (banker i bordet) først og fremst er de her på deres arbeidsplass og vi er deres arbeidsgiver, og det er hovedengasjementet deres. (...) Innenfor det som er fornuftig for våre rammer kan vi være villig til å gå med på. Men vi (banker i bordet) flytter ikke treningene til kveldstid fordi at alle skal kunne studere på dagtid. Det er ikke det vi betaler de for. (...) Det er ikke aktuelt! De er først og fremst fotballspillere. (Per)*

Dette viser seg også å være tilfelle i profesjonell fotball i Danmark. Nielsen et al. (2002) fant i sin undersøkelse at fotballklubbene ikke hadde noen hensikt om å forandre på sin hverdag for å gjøre det mulig for spillere å ta utdanning ved siden av fotballkarrieren. Ut fra sitatene over ser det ut som om at klubbene i større grad er bærere av konkurranseidrettens logikk og profesjonalismens logikk. Dette viser seg gjennom at klubbene er arbeidsgiver og spillerne er ansatt i klubbene, og at klubbene derfor vil ha mest mulig igjen for at de betaler spillerne. Samtidig gir de uttrykk for at fokuset skal

være på å få det beste ut av spillerne når det gjelder idrettslige prestasjoner. Med tanke på at klubbene ovenfor beskriver spillerne som ansatte, og seg selv som arbeidsgivere, beveger jeg meg inn på profesjonaliseringen av fotballen.

### **5.3 Profesjonalisering/utvikling av norsk fotball**

#### **5.3.1 Forholdet mellom klubb og spiller**

En av følgene ved profesjonaliseringen av fotballen har vært endringer i forholdet mellom klubb og spiller. Flertallet av informantene som deltar i studien er enig i dette og hevder at klubbene ser på seg selv som arbeidsgivere, mens spillerne betraktes som betalte arbeidere som er ansatt i klubbene for å gjøre en jobb. Klubbene gir også uttrykk for at de aller fleste spillerne er fulltidsprofesjonelle. At noen ikke har fulltidskontrakt, henger i følge klubbene nært sammen med at de ikke er ferdig med den videregående skole. Informant 5 beskriver forholdet mellom klubb og spiller på denne måten:

*I veldig korte trekk så innebærer det at en er fotballspiller med hud og hår. En profesjonell fotballspiller med hud og hår. Så vil det jo si at det er klubben som på en måte er arbeidsgiver og setter vilkårene og betingelsene for hvordan man ønsker å ha det. Så er det utøverne som skal utføre og levere i forhold til det.*  
(Ole)

Videre forteller han at forholdet mellom klubb og spiller har endret seg mye, sammenlignet den tiden da fotballspillere ikke var fulltidsprofesjonelle. Den gangen kunne ikke klubbene kreve like mye, og det var mer normalt å jobbe eller studere ved siden av idrettskarrieren. Han sier i tillegg at spillerne nå lever av å spille fotball, det er jobben deres. Dermed må de sette fotballen først. En annen informant er også klar på at spillerne er ansatt i klubben for å gjøre en jobb, og forklarer det blant annet på bakgrunn av at de mottar lønn:

*Vi betaler de lønn for å spille fotball. Og da skal ikke andre ting gå utover primær oppgaven deres, som er å utføre den jobben de har hos oss. Da forventer vi at hver gang du spiller fotball, da gjør du ditt beste. Du er best mulig forberedt. Det er kravet for at du mottar lønn hos oss. Hvis du i tillegg tar utdanning, kjempebra! Men du lar ikke utdanningen gå utover det du presterer hos meg, det jeg lønner deg for.* (Per)

Ut fra det informantene i denne studien sier betrakter klubbene altså forholdet mellom klubb og spiller som et forhold mellom arbeider og arbeidsgiver. Dersom man ser dette fra spillerne sin side, viser studien til Solenes, Gammelsæter og Herskedal (2008) at også utøverne betrakter seg selv som ansatte som er tilbudt en jobb av klubbene. Dette kan også forklares ved at klubbene har meldt seg inn i arbeidsgiverorganisasjonen NHO, mens spillerne har samlet seg i den LO-tilknyttede organisasjonen, NISO. Fotballen er blitt en pengeindustri der fotballklubbene betaler spillerne for å gjøre en jobb for dem. Ettersom spillerne mottar lønn fra klubbene, og har et større ansvar og flere forpliktelser som må overholdes, skal hovedfokuset være å prestere som fotballspiller. Klubbene forventer at spillerne setter utdanning i andre rekke. Ut fra dette ser man at klubbene på øverste nivå i Norge er bærere av profesjonalismens logikk og konkurranseidrettens logikk. Det ser ut til at disse to logikkene lar seg kombinere, og at utdanningslogikken ikke er så vesentlig for klubbene som de tidligere i analysen har gjort uttrykk for.

### **5.3.2 Profesjonalisering – en sovepute når det gjelder utdanning?**

Både informanter i denne studien, samt tidligere undersøkelser som er gjort på fotballspillere og utdanning, gir et inntrykk av at det er få spillere i dag som tar en form for høyere utdanning. Noe som kunne vært nyttig i denne sammenhengen, er data som viser utdanningsnivået blant fotballspillere fra to tiår tilbake, da profesjonaliseringen virkelig slo inn for fullt i norsk herrefotball. Dette finnes derimot ikke. Flere av informantene i denne studien gir likevel et inntrykk om at den utviklingen som har foregått innenfor fotballen i Norge, har ført til at det er blitt mindre normalt å ta utdanning eller annen yrkesforberedelse i dag sammenlignet med tidligere. Spesielt mener de at profesjonaliseringen av fotballen er en årsak til dette. På spørsmål om endringer som har skjedd i fotballmiljøet i Norge de siste tiårene har påvirket hvordan klubbene forholder seg til utdanning, svarer en informant følgende:

*Det tror jeg absolutt! Det er det ikke noe tvil om. Og kanskje har det vært en sovepute for både utøverne og for klubbene til en viss grad. Vi har på en måte tenkt at her får du en kontrakt, den er som fulltidsprofesjonell fotballspiller. Og så er du det i kontraktperioden eller x-antall år og så har man ikke tenkt eller reflektert noe særlig over viktigheten over kanskje av å, kanskje ha noen andre perspektiver underveis, og at det på et eller annet tidspunkt for absolutt alle, så kommer det et liv etter fotballen. At man er opptatt av å fylle det med et rikt nok innhold. (Ole)*



I tillegg til dette mener informanten videre at det ikke har vært noe mer fokus på det fra klubbens side tidligere, sammenlignet med hvordan det har blitt etter at profesjonaliseringen gjorde sitt inntog i norsk fotball. Han mener derimot at det var mer naturlig at spillerne tok utdanning før. En annen informant legger også vekt på at klubben har blitt tilfreds slik fotballen har utviklet seg, og at dette har bidratt til hvorfor spillere velger bort utdanning: ”Jeg tror det har blitt en kultur i dagens fotball der man på en måte er tilfreds med det man har. Spillerne får godt betalt, det er nok arbeidsoppgaver knyttet til hverdagen som fotballspiller, som trening, hvile og restitusjon” (Per). Ut fra dette ser det ut til at klubbene er bærer av profesjonalismens logikk. Dette kan forklares gjennom at klubbene betaler spillerne og dermed ikke har hatt noe insentiver for å legge til rette for at spillerne skal ta utdanning. Klubbene gir uttrykk for at de har vært tilfredse og ikke har hatt noe grunn for å engasjere utøverne til å ta utdanning ved siden av å være fotballspiller på øverste nivå. Dette kan tenkes at henger sammen med at den økonomiske kompensasjonen spillerne tilbys i form av gode kontrakter, gjør at klubbene ikke ser på det som nødvendig at de skal hjelpe spillerne til å ta utdanning. Dermed gir klubbene et inntrykk av at de i liten grad er bærer av en utdanningslogikk. Samtidig ser det ut til at klubbene trekker frem at fokuset har vært på trening, restitusjon og hvile. Dermed kan det også tenkes at de handler etter konkurranseidrettens logikk. Også informanten fra NISO hevder at profesjonaliseringen av norsk fotball har hatt innvirkning når det gjelder utdanning. Han mener at det var mer naturlig at spillerne tok utdanning tidligere, og peker på noen grunner som kan forklare hvorfor færre tar utdanning i dag:

*Tidligere var det helt naturlig. (...) Mange på laget gjorde det. Det var sikkert flere faktorer som spilte inn. Som at det var kultur for det, det var mindre lønninger tidligere. Det var ikke noe mer fokus på det den gang, men på en måte... Fotballen ble mer profesjonell, så det var mer trening på dagtid som gjorde at det vanskeligere å kombinere det da. (Morten)*

Ettersom det også her gis uttrykk for at det ikke var mer fokus på utdanning tidligere, er det grunn til å spørre seg på hvilke måter profesjonaliseringen har bidratt til at færre tar utdanning blant fotballspillerne i dag. Informantene over gir uttrykk for at bedre kontrakter og økning i lønn er av betydning, samtidig som at det er blitt mer normalt at aktiviteten foregår på dagtid. Dette kan også tenkes har en sammenheng, ettersom mer penger i klubbene har ført til økte lønninger, og dermed større mulighet for klubbene til å stille krav og forventninger til spillerne. Med endringer i treningshverdagen er det

grunn til å tro at det blir vanskeligere å få til en kombinasjon mellom fotball og yrkesforberedelser.

Mens noen mener at fokuset på utdanning ikke var større før profesjonaliseringen, mener derimot informant 4 at dette var tilfellet. Han gir uttrykk for at klubbens fokus på utdanning har forsvunnet som en del av utviklingen i norsk toppfotball, og karakteriserer fotballen slik den fremstår i dag som en barnesykdom som har kommet inn i fotballen og bidratt til nettopp dette:

*Jeg tror på mange måter at fotballen har sovet litt da. (...) hvis du går tilbake til (navn på klubben) for 15-20 år siden, så hadde du kanskje 2/3 av gruppen som var i utdanning, eller hadde en liten jobb ved siden av. Så plutselig kom fulltidsprofesjonalismen kastet over norsk fotball, med da et helt enormt penge...altså pengene fløt jo inn i en liten periode. Så plutselig ble alle sammen fulltidsprofesjonelle over natten, med relativt gode lønninger. Og så ble det på en måte da enda bedre kontrakter og fokus på enda mer trening. Det ble på en måte da flere treningsleirer. Spillerne ble med klubben ute i Europa både på treningsleir, treningskamper og så videre. Og så har på en måte det blitt en vane, en rutine, og plutselig var det ingen som hadde utdanning. Og så har du på en måte sett at "oi, dette her går jo gale vei. Nå må vi trekke inn igjen og nå må vi få fokus på det igjen og så må vi legge til rette for det. (...) Altså norsk fotball har jo historie hundre år tilbake i tid. Norsk toppfotball i forhold til sånn som det er nå, den er jo ikke gammel. Jeg tror rett og slett det er en barnesykdom jeg, som har vært med på å gjort at fokuset har ramlet bort. Og så er det på tur tilbake nå igjen. (Brede)*

Informanten sier med andre ord at profesjonaliseringen av norsk fotball har vært en direkte årsak til at det ikke har vært fokus på utdanning fra klubben sin side. Samme informant hevder videre at de økonomiske forutsetningene er blitt annerledes for fotballklubbene, noe som gjør at de kan ta et valg om å velge bort utdanning. Også en annen informant trekker frem de økonomiske forutsetningene til Tippeligaklubbene, og mener at de er i en særstilling der de i større grad enn andre idretter kan forvente at spillerne forplikter seg helt til fotballen. Han begrunner det på denne måten:

*(...) samtidig så er det få lagidretter som er større og tar mer tid. Sånn at fotballen er i en særstilling. Om det er sånn i håndballmiljøet, håndballen i Norge da (...) så tenker jeg at der er det forutsetningene som begrenser. Det er ingen andre som er i posisjon til å si at du ikke skal ta utdanning, eller at du må prioritere håndballen fremfor utdanning. Altså, du kan ikke på den ene siden ha kjøregodtgjørelse og 30 000 i året, og på andre siden si at dette her forplikter hundre prosent, det går ikke i hop. (Tom)*

Informanten forteller her at lønningene fotballklubbene kan tilby spillerne, gjør at de er i en posisjon hvor de i større grad enn andre aktører i idretten kan kreve og forvente at spillerne ikke tar utdanning. Dette viser at profesjonaliseringen av fotballen har gjort at klubbene og utøverne har fått et mer reelt valg enn andre idretter til å velge bort eller sette utdanning på vent. Studien til Gammelsæter og Solenes (2012) bekrefter at fulltidsprofesjonelle fotballspillere opplever et mindre press for å sette i gang med høyere utdanning, sammenlignet med utøvere fra lagidretter der flertallet er deltidspesjonelle utøvere. Den norske kvinnelige landslagsspilleren i håndball, Stine Brede Oftedal, som under håndball-VM i Brasil i 2011 avla to eksamener, mener at økonomi er en viktig årsak til at flere i hennes miljø studerer (Universitas, 2012). Dette viser at klubbene påvirkes av profesjonalismens logikk. Det er tydelig at fotballen i dag dreier seg om penger, og at det er pengene som styrer hvordan klubbene handler. Klubbene er arbeidsgivere som tilbyr spillerne lønn for å spille fotball. På samme måte som det ble gitt uttrykk for ovenfor bidrar dette til at klubbene ikke engasjerer spillerne til å ta utdanning. At fotballen ble fulltidsprofesjonell har også bidratt til at klubbene har hatt større fokus på at spillerne skal konsentrere seg om å forbedre idrettsprestasjonene, noe som forklares gjennom økt treningsmengde. Dette har ført til at klubbene ikke har konsentrert seg om utdanning. Dermed bekreftes det også her at de er bærere av konkurranseidrettens logikk.

### **5.3.3 Lønn og status**

Som det kommer frem over har utviklingen i norsk fotball ført til at fotballklubbene fikk tilgang til flere midler. Spesielt blir de økonomiske forutsetningene til klubbene blir sett på som en årsak til at det ikke har vært så stort fokus på utdanning. Dette har blant annet medført en økning i spillerlønnene de siste to tiårene. I følge Goksøyr og Olstad (2002) ble de mannlige fotballspillerne de store lønnsvinnerne på 1990-tallet. Denne tendensen ser ut til å ha fortsatt etter tusenårsskiftet (Bøthun & Beyermoen, 2009; Dagens Næringsliv, 2010). Informantene i denne studien gir uttrykk for at de høye lønningene gjør at flere fotballspillere tar et valg om å sette utdanning på vent. En av informantene sier dette om spillernes lønninger:

*Det er vel ganske åpenbart at når du får penger nok til å...det er vel som at du hadde gått ut i en hvilke som helst annen jobb. Du har penger nok til at det går rundt, og da er du en bekymring mindre. (Ole)*

Her gir informanten uttrykk for at spillernes lønninger er en årsak til at utdanning velges bort. Det kan tenkes at inntekten til fotballspillerne i Tippeligaen er av en størrelse som gjør at de ikke ser behovet med å ta en utdanning eller andre yrkesforberedelser ved siden av. En annen informant belyser også at utdanningen fort kan komme i andre rekke dersom spillerne får tilgang til gode lønninger og status:

*Jeg tror at den nye generasjonen fotballspillere som har kommet ganske lett til, altså i forhold til at du er nesten stjerne når du er 20 år (...) Hvis du på en måte i svært ung alder får veldig lett tilgang til penger så tror jeg at det påvirker deg. Om du så er 18 år i fotballen eller om du er 18 år og plutselig lykkes på aksjemarkedet, det vil påvirke deg sosialt. Så det er klart at fotballen er jo på en måte en slags boble. (...) Jeg vil jo tro at hvis da hovedmålsettingen din er å tjene penger, så er jo ikke det noe fokus på utdanning. (Brede)*

Også assisterende trener på det norske herrelandslaget i fotball, Ola By Rise, har belyst at den statusen og oppmerksomheten førstelagsspillerne får kan virke negativt i forhold til utdanning (NFF, 2010). Tilgang til penger er ikke en faktor som bare påvirker de yngre spillerne. Også etablerte spillere som har vært i fotballmiljøet lenge, er opptatt av dette. En av informantene trekker fram at det i dagens fotball er blitt mer normalt for spillerne å forlenge karrieren. Han forklarer det på denne måten:

*Du har ganske mange spillere som forlenger karrieren sin, mer enn det som er gjort før. Før var det nesten sånn som at (...) jeg vil tro at det var flere som slutta når de var 29-30 år før. Altså før (...) da var det "nå må jeg slutte for nå skal jeg begynne med utdanning, og nå skal jeg få familie og nå skal jeg ditt. Ikke sant så...men nå spiller de jo til de er 40 år. Så tyner du ut karrieren din i tre år ikke sant. (Brede)*

Videre forteller informanten at han er overbevist om at pengene har mye å si i en slik sammenheng. Dette gir et inntrykk av at klubbene ser på de høye lønningene som preger Tippeligaen som en årsak til utdanning eller andre yrkesforberedelser velges bort til fordel for å satse på en karriere som fotballspiller.

Til tross for at de fleste informantene trekker frem at lønningene er en faktor som forklarer hvorfor utdanning velges bort, er de samtidig klar på at inntektene til spillerne i Tippeligaen ikke er god nok til å kunne leve av det resten av livet. De mener at det uansett ikke vil være meningsfylt å sitte å telle penger etter fotballkarrieren.

Informanten fra NISO uttrykker det på denne måten når han snakker om spillernes lønninger:

*De som tjener mest her (i Norge) (...) har kanskje tjent mellom 2 og 4 millioner på det beste. Det er i den beste tiden av karrieren din. Det er maks ti år kanskje. Men uansett så har de utgifter. Det er dyrt å bo og leve i Norge og har du på en måte høy inntekt så blir kanskje forbruket litt høyere også. For de aller, aller fleste i Norge, så er det ikke nok penger til å leve av det. Det er en ting. Men når det gjelder spillere som har vært i utlandet - la oss si at du har tjent nok da - så er det jo ikke meningsfylt å sitte og telle penger når du legger opp. Du må ha noe å gå til. Du må ha den hverdagen. (Morten)*

At penger nødvendigvis ikke gjør spillernes tilværelse rosenrød etter at de har lagt opp, er historien om Claus Lundekvam et eksempel på. Selv med en lang og suksessrik fotballkarriere og en familie å forholde seg til, har han gitt uttrykk for hvor vanskelig det kan være å møte hverdagen etter at livet som profesjonell fotballspiller tar slutt (Alsaker & Weiberg-Aurdal, 2010). Dette viser at penger i banken ikke betyr at det er en selvfølge at spillerne takler overgangen fra å være idrettsutøver på heltid, og plutselig skulle stå på en ukjent arena. Også i denne sammenhengen kan det se ut som at toppfotballen påvirkes av det som karakteriseres som en profesjonell logikk, hvor det primært dreier seg om å tjene penger. Klubbene gir uttrykk for at god lønn og status gjør at spillerne i større grad kan maksimere sin profesjonelle karriere til det fulle. Dette fører til at de setter utdanning eller andre yrkesforberedelser på vent.

I dette delkapitlet er det satt fokus på endringene som har funnet sted i norsk fotball og om disse har påvirket klubbene når det gjelder spillernes forberedelser til livet etter idrettskarrieren. Dette viser seg å ha vært tilfellet. For det første har profesjonaliseringen ført til at klubbene betrakter forholdet de har til spillerne som et arbeider-/arbeidsgiverforhold. Samtidig har utviklingen av fotball bidratt til at klubbene har blitt tilfreds med hvordan de har lagt opp hverdagen til fotballspillerne, og at utdanning dermed er et tema som i liten grad har fått fokus. Endringer i de økonomiske forutsetningene har også ført til at fotballen har fått et reelt valg om å velge bort utdanning. Ut i fra dette kan det se ut som at fotballklubbene først og fremst målbærer en profesjonell logikk. Dette fører til at klubbene ikke tar i bruk midler for å få spillerne til å forberede seg til livet etter idrettskarrieren. Det er derimot grunn til å tro at fotballen har utviklet seg til å bli en industri hvor det er pengene som styrer hverdagen klubbene. En slik utvikling har ført til at utdanning settes på vent. Dette støttes av studien til Gammelsæter og Solenes (2012), som konkluderer med at profesjonaliseringen som har funnet sted i norsk fotball ser ut til å ha bidratt til å hindre at fulltidsprofesjonelle utøvere ikke kombinerer idrett og høyere utdanning. Samtidig

ser det ut til at de klubbene også handler etter konkurranseidrettens logikk. De er klar på at fotballen må komme først, og at utdanning skal underordnes aktivitet som skal bidrar til at spillerne holder fokus på å forbedre seg som fotballspillere. Dette betyr at trening, konkurranse og restitusjon gjør at utdanning kommer i andre rekke.

## **5.4 utfordringer i med tanke på å legge til rette**

### **5.4.1 Toppfotball – En ung bransje**

Det viser seg også å være noen utfordringer for klubbene når det gjelder å legge til rette for at spillerne skal kunne ta en eller annen form for yrkesforberedende. Selv om debatten rundt profesjonalisering av norsk fotball hadde pågått lenge, var det først i 1991 at profesjonell fotball ble innført i Norge (Olstad & Goksøyr, 2002). Dermed kan man si at toppfotballen i Norge har vært profesjonell i om lag to tiår. I følge informantene som tar del i studien er dette vesentlig i forhold til hvordan fotballklubbene tilrettelegger for spillernes forberedelser til et liv etter endt idrettskarriere. Fotballen slik den fremstår i dag har ikke eksistert så lenge, og det er ikke før nå første generasjon fotballspillere som har vært fulltidsprofesjonelle hele karrieren legger fotballstøvlene på hylla. Flere av informantene gir uttrykk for at man må tenke over dette når man snakker om hvordan man skal legge til rette for at fotballspillere skal ta utdanning. En av informantene sier det slik:

*Fotballen slik den er i dag, vi må huske at det fortsatt er en ung bransje. Spillere på godt gasjerte fulltidslønninger snakker vi egentlig om de siste 10-12 årene. Spillere som har lange profesjonelle karrierer som vil si, egentlig opp til du er, la oss si 35. Så la oss si 15 år då, som er en profesjonell karriere. Det er ikke mange som har gått igjennom hele syklusen, sant. Så vi er fortsatt veldig ung som næring i forhold til det å se på hvordan vi legger til rette for de som, som jobber innenfor næringen. (Per)*

Mens det tidligere var flere fotballspillere som studerte eller jobbet ved siden av i fotballen, og dermed hadde noe å falle tilbake på når de la opp som spillere, dukker det nå opp historier om fotballspillere som har vært fulltidsprofesjonelle gjennom hele karrieren, og fått problemer etter at de har lagt opp. Slik som Erik Mykland (Tangevald-Jensen, 2011) og Claus Lundekvam (Alsaker & Weiberg-Aurdal, 2010). Dermed er det grunn til å tro at klubbene enda har en vei å gå i forhold til å på best mulig måte imøtekomme spillerne når det gjelder å legge til rette for utdanning eller andre

yrkesforberedelser. Spillerorganisasjonen er sikker på at vi ikke har sett siste tilfellet av episoder der spillerne vil slite etter karriereslutt. På spørsmål om han har opplevd at spillere som også spiller i Tippeligaen har slitt med å imøtekomme hverdagene etter idretten sier han:

*Ja, det er mange tilfeller i tippeligaen (...) Mange blir kanskje litt redd for å tenke på det at "nei, det er usikkert hva jeg skal gjøre etterpå, så da, da utsetter jeg heller det (å ta utdanning). Jeg venter med det. Jeg får heller kose meg nå, og fokusere på det jeg er dyktig til." Da vil de slite når virkeligheten innhenter de etter karriereslutt. (Morten)*

At toppfotballen er en såpass ung bransje kan dermed bidra til utfordringer på bakgrunn av at de enda ikke har sett hvordan utøverne forholder seg til livet etter at de har lagt opp som idrettsutøvere. Kanskje er det slik tilfeller som dette gjør at klubbene ser viktighetene av at spillerne forbereder seg til livet etter fotballkarrieren, og at de i fremtiden i større grad vil handle etter utdanningslogikken.

#### **5.4.2 Turnover**

I fotballen på toppnivå i dag er det blitt mer normalt med stadige endringer og utskiftninger i spillerstallen. En av årsakene til det kan være at det er blitt mer normalt blant spillerne å skifte klubb enn det var tidligere. Samtidig har mange spillere seg utenfor landegrensene for å prøve å leve ut proffdrømmen, og klubbene vil være villig til å selge dersom prisen er høy nok. Slike endringer som oppstår innad i klubben kan også tenkes at har innvirkning på hvordan klubbene fremstår i forhold til utdanning. En av informantene trekker frem spillernes evne til å stadig flytte på seg som en faktor som gjør det utfordrende å legge til rette:

*Og dette er jo en næring med en ekstremt turnover. Mange spillere er jo ikke mer enn tre år i en klubb og så er det videre i en ny klubb. Og det er ofte en problemstilling for spillerne at, du er i Bergen, så er du i Trondheim, så er du plutselig i Belgia. Altså, hvor får du gjort disse tingene (å forberede seg til livet etter karrieren). (Per)*

Dette kan også relateres til at klubbene er bærere av profesjonalismens logikk, som sier at fotball er blitt en pengeindustri. Spillerne ansetter spillerne som de tror vil gi størst avkastning, og vil ikke holde spillerne tilbake dersom det kommer opp et godt tilbud. I tillegg til at spillerne flytter på seg, kan det også være andre faktorer innad i klubben som gjør at det skapes utfordringer for klubbene å legge til rette. Det stilles store

forventninger fra flere hold at klubben til en hver tid leverer tilfredsstillende resultater, noe som kan bidra til utskiftninger også i trenerteamet og klubbledelsen. En av informantene legger vekt på at det hele tiden skjer forandringer, noe som skaper en utfordring i forhold til klubbens evne til å legge til rette:

*(...) hvis du først har passert en viss dato så er det kanskje et år til neste gang en kan få sjansen (til å ta utdanning eller andre yrkesforberedelser), og da er det kanskje ny hovedtrener til stedet, eller en ny fysisk trener med annet syn. Og det her med Adeccoligaen er annerledes enn Tippeligaen og så videre. Begge veier. Så det er mange forhold som påvirker dette her på mikronivå, eller på individnivå. (Tom)*

Her gir informanten uttrykk for at det også er annerledes for spillere i Tippeligaen å ta utdanning, sammenlignet med spill i Adeccoligaen. Dette kan tenkes å henge sammen med at forutsetningene til Adeccoligaklubbene er annerledes enn hva som er tilfellet for klubbene i Tippeligaen.

Dette gir et inntrykk av at klubbene ser på de stadige endringene som skjer innad i toppfotballen som utfordrende i forhold til å legge til rette for spillernes liv etter idrettskarrieren. I studien til Solenes, Gammelsæter og Herskedal (2008) kommer det derimot frem at utskiftninger i trenerapparatet eller klubbskifter blant utøverne, er faktorer som ikke vektlegges som årsaker til at få fotballspillere velger å ta utdanning ved siden av fotballkarrieren.

#### **5.4.3 En gruppe – mange individer**

En annen utfordring som klubbene møter med tanke på tilrettelegging for utdanning, er at spillergruppen består av mange ulike personligheter. Selv om alle har det til felles at de er god i å spille fotball, må man kunne ta høyde for at spillerne har forskjellige forutsetninger når det kommer til andre områder i livet. Dette gjelder også utdanning. Mens en spiller kan være skoleflink og ser på det å ta utdanning som viktig og verdifullt, kan det være at en annen ikke har samme synet eller det som skal til for å lykkes på utdanningsarenaen. En av informantene gir uttrykk for dette:

*Så er jo personer ulike. Fotballspillere er ulike. Idrettsutøvere er ulike. Så det er ikke slik at det ligger naturlig for alle å studere høyer utdanning. Det kan være at noen som kunne tenkt seg mer yrkesrettet arbeidserfaring eller gjort andre ting. Så det handler i grunn om å identifisere hver enkelt og tilrettelegge da, for*



*at man har noe fornuftig mindre aktiviteter ved siden av fotballen eller idretten.*  
(Ole)

Nettopp dette viser seg å være en utfordring for klubbene, når det gjelder å legge til rette for at spillerne skal kunne forberede seg til et liv etter idrettskarrieren. Informanten forteller videre at det primært er høyere utdanning som er tilbudet for de spillerne som ønsker å forberede seg til livet etter endt idrettskarriere, og at det vil by på utfordringer dersom de skal imøtekomme spillernes ønsker om yrkesrettet utdanning eller praksis. En annen informant er enig i at det kan være vanskelig for fotballspillere som ønsker noe annet enn en høyere utdanning:

*I Norge er jo alle i ferd med å bli akademikere, og tar høyere utdanning. Men det er ikke alle som er bygd for å ta en teoretisk utdanning. Og i den yrkesrettede utdanningen, der er det mer praktisk er det vanskeligere å tilrettelegge. (Tom)*

Dermed må klubbene finne en løsning som gjør at også de individene som ikke ønsker å ta høyere utdanning har mulighet til å forberede seg til livet etter at fotballkarrieren er over. En mulig måte å imøtekomme ønskene til de ulike spillerne, kan først og fremst være å kartlegge hva den enkelte spilleren passer til å gjøre ved siden av å spille fotball. Det viser seg at noen klubber har tenkt på å sette i gang en form for karriereveiledning. Det er derimot bare en av dem som faktisk har gjort noe med disse tankene. Han begrunner det slik:

*(...) vi har også et spennende samarbeid som er under utvikling. Det vil si at det foregår allerede, men vi er i dialog om å utvikle det samarbeide videre, og det er kanskje det mest spennende. Det er med karrieresenteret på høyskolen i[navn på skole]. Og det er veldig velegnet for fotballspillere som kanskje ikke helt har tenkt igjennom hva som skjer når karrieren er over. Og at man da kan gå i dialog med proffe mennesker som kan gi en veiledning. Ikke bare i forhold til utdannelse. (Espen)*

Dette er også noe som er blitt satt i gang i andre deler av toppidrettsmiljøet. Olympiatoppen har også en ordning det de kartlegger de enkelte utøvernes status, ønsker og behov for at de på mest mulig måte skal kunne finne den rette veien å gå ved siden av idretten (Olympiatoppen, 2010). I fotballmiljøet prøver spillerorganisasjonen å sette i gang rutiner på dette. De har et prøveprosjekt der noen utvalgte spillere for mulighet til å delta i. Han forklarer det slik:

*(...) så har vi et prøveprosjekt i det året her med en egen karriereveileder for de medlemmene som ønsker det. Noen som på en måte skal få rådgivning utover året. (...) Det kartlegges interesser og hva du passer til. Og så gjør de en realitetssjekk. Du er idrettsutøver nå og ønsker å bli lege. Men har du disiplin og vilje til å sette i gang på et slikt studie? Dersom ikke det er match er det kanskje bedre å råde de til å ta en annen vei. (Morten)*

#### **5.4.4 Utfordringen starter i ung alder**

Som nevnt tidligere er klubbene opptatt av at spillerne skal fullføre utdanningsløpet når det gjelder den videregående skolen. I følge flere av informantene har mange av dagens Tippeligaen mange unge spillere i troppen, og at de stadig blir yngre når de blir tatt ut for å trene eller spille sammen med førstelaget. Dette kan ha innvirkning på skolegangen. En av informantene forklarer det på denne måten:

*Det har aldri vært så mange unge gutter inn i Tippeligaen. Det har jo også medført at du da har ganske mange unggutter som da på en måte nesten sliter med å komme seg igjennom videregående, og da har brukt mange år på videregående. Vi har jo gutter som bruker da fem, kanskje seks år på videregående. Men hvis du går da ti år tilbake i tid så brukte jo alle sammen tre år på videregående og så begynte du å trene med a-laget når du var 19 til 20 år. Mens nå begynner du å trene med a-laget når du er 15 til 16. Du kommer inn i den der kulturen mye tidligere. (Brede)*

Videre forteller han at dette kan bidra til at spillerne allerede i en tidlig alder møter en tøff hverdag der det stilles høye krav og forventninger til dem fra klubben. Han gir mener at det kan være en stor utfordring for unge gutter å fly frem og tilbake mellom skolebenken og treninger med førstelaget flere ganger om dagen. I følge informantene er mange spillere umotivert til å sette i gang på et nytt studieløp når de er ferdig med videregående skole, og "endelig" bare kan tenke fotball. Dermed byr det på utfordringer i form av å legge til rette for å motivere dem til å fortsette et skoleløp. En fotballspiller som er enig i at det er tøft for unge spillere å sette i gang med en utdanning i dag, er tidligere Tippeliga- og landslagsspiller, Fredrik Winsnes. Han har selv klart å fullføre en lang legeutdanning ved siden av å spille fotball på elitenivå, men gir uttrykk for at det er blitt vanskeligere for unge fotballspillere å kombinere utdanning med toppfotball i dag ettersom det stilles større krav til spillerne (Barstein, 2009). Han mener at det var lettere å sette i gang med en utdanning på midten av 1990-tallet da fotballen i mindre grad ble sett på som en fulltidsjobb. Også NISO gir uttrykk for at utfordringene starter allerede i ung alder:

*(...) de kan jo begynne med dem yngste for å...jeg tror det har vært et fokus ute i klubb da, med den utviklingen som har vært at dem er ganske bevisst på å få folk gjennom videregående. Som idrettsgymnas og sånn. Men det stopper der. Og sånn som det norske samfunnet er får du ikke noe jobb med bare videregående  
(...) Det er et krav til det. Og da, da tror jeg vi må se at det må skje noe etter det. Og det dem kan gjøre da, er jo på en måte å følge med litt. De følger ungguttene, de ser dem komme opp. Det er et varsku hvis mange unge bare går rundt å spiller fotball. De bør hvert fall ta en prat med dem og høre liksom hva dem har tenkt seg. (Morten)*

Ettersom klubbene gir uttrykk for at de står ovenfor noen utfordringer, kan det se ut som at de er bevisst på at utdanning er et tema som de burde ha større fokus på i fremtiden.

## 6. Oppsummering/konklusjon

I denne oppgaven har jeg valgt å se på forskjellige klubber i Tippeligaen og hvordan de handler og tenker når det gjelder spillernes forberedelser til livet etter endt idrettskarriere. I lys av konkurranseidrettens logikk, utdanningslogikken og profesjonalismens logikk (Gammelsæter & Solenes, 2011), har jeg prøvd å få svar på følgende problemstillinger:

***”Hva kjennetegner fotballklubbene på toppnivå i Norge når det gjelder holdninger og tiltak omkring spillernes forberedelser til livet etter idrettskarrieren?”***

***”Hvilke utfordringer opplever klubbene med henhold til å legge til rette for at spillerne kan ta utdanning?”***

Det kommer klart frem i analysen at klubbene i Tippeligaen er bevisste på at det også kommer et liv for spillerne etter at idrettskarrieren er over. De gir uttrykk for at det er viktig at spillerne tar utdanning. Først og fremst er det positivt for idrettskarrieren, noe man også skulle tro ville gagne fotballklubbene. Samtidig er de klar på at det å spille fotball på toppnivå i Norge på ingen måte hindrer spillerne til å ta utdanning, noe de bekrefter gjennom at fotballspillerne har mye fritid. Det er også en felles oppfatning blant klubbene om at det å forberede seg til livet etter idrettskarrieren er viktig, både fordi at det å spille fotball ikke er en karriere som varer hele livet, men også fordi at det i dagens samfunn stilles større krav til utdanning. På den måten gir klubbene uttrykk for at de følger en utdanningslogikk. Holdningen deres tilsier at de støtter og oppfordrer utøverne til at de skal ta utdanning ved siden av å drive med idrett på høyeste nivå i Norge. Samtidig gir de et inntrykk av at det å drive konkurranseidrett ikke skal stå i veien for at utøverne skal kunne kombinere idrettskarrieren med utdanning.

I praksis ser det ut til at dette ikke i like stor grad gjør seg gjeldende. Klubbene gir uttrykk for at svært få spillere tar utdanning. Det ser ut som at klubbene ikke aktivt bryr seg om spillerne velger å ta utdanning eller ikke, og mener at dette er et valg de selv må ta. Videre kommer det frem at flertallet av klubbene ikke ser på dette som et klubbansvar. Dette viser seg blant annet gjennom at klubbene ikke prioriterer utdanning når de skriver kontrakt med spillerne, da det i større grad er andre faktorer som gjør seg

gjeldende, som sportslige ambisjoner og økonomiske forhold. Når det kommer til tiltak, viser det seg at de fleste klubbene legger til rette i en viss grad ved at de har en eller annen form for kommunikasjon med en utdanningsinstitusjon. I noen sammenhenger kan det virke som at klubbene skyver ansvaret med å legge til rette over på disse. Det kommer det frem at dersom utdanning kommer i veien for fotballen, er det fotballkarrieren som skal settes først. Dette begrunnes i at spillerne ikke vil bli god nok til å prestere på toppnivå dersom de prioriterer utdanning, samt at klubbene er arbeidsgivere som betaler spillerne lønn for å spille fotball. Dermed ser det ut til at klubbene likevel ikke er bærer av en utdanningslogikk, men at det i større grad er andre logikker som gjør seg gjeldende. Ut fra dette ser det heller ut til at klubbene handler etter profesjonalismens logikk. Klubben ser på forholdet mellom klubb og spiller som et arbeider-/arbeidsgiverforhold, og engasjerer ikke spillerne til å ta utdanning. Ettersom klubbene tilbyr spillerne gode økonomiske kompensasjoner i form av lønn, ser de ikke på det som viktig at spillerne tar utdanning ved siden av idrettskarrieren. Samtidig er de bærere av en konkurranseidrettens logikk. Dette begrunnes i at klubbene er opptatt av at spillerne skal fokusere på å prestere på toppnivå, noe som er avgjørende for å skape resultater slik at klubbene kan holde seg på nivået. Dermed viser det seg at klubbene er bærere av flere logikker på samme tid.

Det er derimot en klubb som skiller seg fra de andre, og kan sies å handle etter utdanningslogikken. Klubben mener at det nå er tid for at klubbene tar grep, og setter utdanning på agendaen. Dette gjør de ved å legge til rette for et tilpasset studieløp som skal foregå på stadion, der hvor spillerne tilbringer mesteparten av dagen. På den måten skal det bli lettere å kombinere idretten med studiene. Her ser man at klubben er aktiv og tar i bruk insentiver for at spillerne skal kunne ta utdanning. Dette til tross for at det er en klubb hvor spillerne har kontrakt som fulltidprofesjonelle spillere.

Det kommer også frem at toppfotballen slik den fremstår i dag ikke har pågått så lenge. Den profesjonelle idretten har en relativt kort historie i Norge. Dette gjør at klubbene i liten grad har kunnskap om hvordan de skal tilnærme seg utdanningsproblematikken blant spillerne. Det ser imidlertid ut som at profesjonaliseringen av fotballen i Norge har ført til at klubbene ikke har hatt fokus på at fotballspillerne skal forberede seg til livet etter at idrettskarrieren er over. Profesjonaliseringen har gjort at klubbene har kunnet tilby spillerne gode kontrakter. Det ser ut til at klubbene har blitt tilfreds med slik

dagens fotball har utviklet seg, og ikke sett nytten av å gjøre andre ting ved siden av å ha fokus på sporten. Dermed ser man at profesjonaliseringen av norsk fotball har vært en direkte årsak til at klubbene ikke aktivt bryr seg om spillere tar utdanning. Dermed kan man på nytt bekrefte at klubbene følger en profesjonell logikk, der klubben er arbeidsgivere og spillerne ansatte. Etersom de er bærere av denne logikken har de ingen interesse av å betale spillerne for at de skal ta utdanning.

Ut fra dette kan det tenkes at flertallet av klubbene utad er positiv til at spillerne tar utdanning, men at det i praksis ikke er slik. Man ser altså at klubbene i større grad er bærere av profesjonalismens logikk og konkurranseidrettens logikk. Utdanningslogikk er i liten grad gjeldende. Spørsmålet er om klubbene i større grad vil være bærere av utdanningslogikken i fremtiden. Det er vanskelig å si. Det som er sikkert er at utdanning blant toppfotballspillerne er et tema som har skapt engasjement i media. Dette fører kanskje til at både klubb og forbund i fremtiden ser viktigheten av utdanning, og dermed tar grep. At utdanning også er blitt et tema i overenskomsten mellom NHO Idrett og NISO (NHO, 2011), viser at kravene fra spillerne om at klubbene skal imøtekomme deres utdanningsplanene øker. Selv om det kommer frem at klubbene i praksis ikke foretar seg så mye på dette området viser de at det er et problemområde de er bevisste på at er der. Samtidig ser man at det nå er noen som står frem som gode eksempler, og prøver å gjøre noe for at det skal bli aksept for utdanning. Dette kan også gi en indikasjon på at utdanningslogikken vil bli mer fremtredende i tiden som kommer.

Samtidig som det kom frem at profesjonell fotball har kort historie i Norge, og at det bidrar til at klubbene har lite kunnskap om hvordan de skal imøtekomme spillernes forberedelser til en karriere nummer to, ser man også at klubbene står ovenfor andre utfordringer når de skal tilrettelegge. Et av områdene er omveltningene som skjer innad i klubbene. At det er stadige utskiftninger i spillergruppen gjør at det kan være vanskelig å legge til rette. En annen utfordring er at spillergruppen består av mange ulike individer, med ulike interesser. Det er problematisk for klubbene å lage et opplegg som skal passe hver enkelt. Et tredje problem som trekkes frem er at spillere allerede kommer opp som førstelagsspillere i ung alder. Dette gjør at de blir skolelei allerede før de skal sette i gang med forberedelsene til et liv etter at idrettskarrieren er over.

Ovenfor har jeg vist det viktigste som kom frem i analysedelen. Som man ser er det grunn til å tro at klubbene utad er positive til at spillerne tar utdanning, mens at dette er et område som i praksis ikke blir vektlagt hos de fleste klubbene. Det viser seg i større grad at det er pengene som styrer og at det er fokus på resultater for å bli værende på topp.

## Referanser

- Aas, O. I. & Bergli, Y. (2010). *Pedersen: -Trenger ikke utdanning*. Hentet 30. November 2011 fra <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article171491.ece>
- Allison, M. T. & Meyer, C. (1988). Career Problems and Retirement Among Elite Athletes: The Female Tennis Professional. *Sociology of Sport Journal*, 5, 212-222
- Alsaker, Ø. & Weiberg-Aurdal, J. M. (2010). *Lundekvam innrømmer narkotikamisbruk*. Hentet 22. November 2011 fra <http://www.tv2.no/sport/fotball/lundekvam-innroemmer-narkotikamisbruk-3225008.html>
- Andersen, S. & Hanstad, D. V. (2011). *Livet under og etter langrennskarrieren: Utdanning og yrke: Rapport*.
- AthletesToBusiness. [A2B]. (2011). *Promoting Dual Career in the EU*. Brussel: EOC EU Office. Hentet 24. September fra [http://www.athletestobusiness.eu/docs/budapest/A2B\\_guidelines\\_final.pdf](http://www.athletestobusiness.eu/docs/budapest/A2B_guidelines_final.pdf)
- Barstein, T. (2009). *Fotballspillere skal få hjelp*. Hentet 21. Januar 2011 fra <http://www.nrk.no/sport/fotball/1.6587516>
- Bergli, Y. (2010). *8 av 10 eliteseriespillere mangler utdanning*. Hentet 30. November 2011 fra <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article171480.ece>
- Bøthun, G. & Beyermoen, T. (2009). *55 prosent lønnsvekst i eliteserien på to år*. Hentet 19. Desember 2011 fra <http://www.vg.no/sport/fotball/norsk/artikkel.php?artid=575511>
- Dagens næringsliv. (2010). *Spillerlønninger til himmels*. Hentet 19. Desember 2011 fra <http://www.dn.no/dnaktiv/article1958236.ece>



- DiMaggio, P. J. & Powell, W. W. (1983). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, 48, 147-160.
- EU. (2007). *White Paper on Sport*. Hentet 17. Oktober 2011 fra [http://ec.europa.eu/sport/white-paper/white-paper\\_en.htm#2\\_4](http://ec.europa.eu/sport/white-paper/white-paper_en.htm#2_4)
- FIFA. (2003). *Regulations on the Status and Transfer of Players*. Hentet 20. Mai 2012 fra [http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/01/06/30/78/statusinhalt\\_en\\_122007.pdf](http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/01/06/30/78/statusinhalt_en_122007.pdf)
- Friedland, R. & Alford, R. R. (1991). Bringing Society Back In: Symbols, Practices, and Institutional Contradictions. I: W. W. Powell & P. J. DiMaggio, *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. (s. 232-263). London: The University of Chicago Press.
- Føllesdal, D. & Walløe, L. (2000). *Argumentasjonsteori, språk og vitenskapsfilosofi*. (7.utg). Oslo: Universitetsforlaget.
- Gammelsæter, H. (2010). Institutional Pluralism and Governance in "Commercialized" Sport Clubs. *European Sport Management Quarterly*, 10(5), 569-594
- Gammelsæter, H. (2011). Fotball – Kommersialisering uten bremseser? I: D. V. Hanstad (Red.), *Norsk Idrett: Indre spenninger og ytre press*. (s. 277-293). Oslo: Akilles.
- Gammelsæter, H. & Ohr, F. (2002). *Kampen uten ball – Om penger, ledelse og identitet i norsk fotball*. Oslo: Abstrakt Forlag AS.
- Gammelsæter, H. & Senaux, B. (2011). *The Organisation and Governance of Top Football Across Europe. An Institutional Perspective*. New York: Routledge

- Gammelsæter, H. & Solenes, O. (2012). *Money in – Brains out? Professional and Semi-professional Athletes` Preparation for Alternative Careers*. Upublisert manuskript
- Gloppen, T. (2010). *Økonomiprofessor roper varsku*. Hentet 19. Desember 2011 fra <http://www.tv2.no/sport/fotball/tippeligaen/oekonomiprofessor-roper-varsku-3298474.html>
- Gode hoder – gode hjerter. (u.å.). *Best? Gode hoder – gode hjerter*. Hentet 2. Mai 2012 fra <http://www.stfk.no/pagefiles/63185/Gode%20hoder,%20gode%20hjerter.%20Brosjyre.pdf>
- Goksøyr, M. & Olstad, F. (2002). *Fotball! Norges fotballforbund 100 år*. Oslo: Norges Fotballforbund
- Greenwood, R., Oliver, C., Sahlin, K. & Syddaby, R. *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*. London: SAGE Publications Ltd.
- Grove, J. R., Lavalley, D. & Gordon, S. (2011). Coping with retirement from sport: The influence of athletic identity. *Journal of Applied Sport Psychology*, 9(2), 191-203
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.
- Gudmundsen, J. & Heltne, L. (2012). *Setter gutta i skammekroken*. Hentet 28. Januar 2012 fra <http://universitas.no/nyhet/56868/setter-gutta-i-skammekroken>
- Heldal, N. & Stenseth, J. (2012). *Et liv etter fotballen*. Hentet 7. Mars 2012 fra <http://www.rbk.no/incoming/article227189.ece>
- Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1996). *Metodevalg og metodebruk*. (3. Utg.). Oslo: TANO.

- Hickey, C. & Kelly, P. (2008). Preparing to not being a footballer: Higher education and professional sport. *Sport, Education and Society*, 13(4), 477-494.
- James, D. (2012). *High-pressure game without a net when you hang up gloves*. Hentet 12. Mars 2012 fra <http://www.guardian.co.uk/football/blog/2012/mar/10/david-james-900th-game>
- Jarlsbo, R. (2012, 14. Januar.). Hjemmekampen [intervju med Claus Lundekvam]. *Dagbladet Magasinet*, s. 18.
- Johannessen, A., Kristoffersen, L. & Tufte, P. A. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 4. Utgave. Oslo: Abstrakt Forlag
- Karlsen, H. (2010). Start best i klassen. Hentet 22. November fra <http://fotball.fvn.no/eliteserien/article171528.ece>
- Karlsen, H. (2012). *Mjelde må ned i lønn*. Hentet 19. Desember 2011 fra <http://fotball.aftenposten.no/forstediv/article220627.ece>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. (2. Utg.) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Meyer, J. & Rowan, B. (1977). Institutionalized organizations: Formal structure as myth and ceremony. *American Journal of Sociology*, 82(2), 340-363.
- McGillivray, D., Fearn, R. & McIntosh, A. (2005). Caught up in and by the Beautiful Game: A Case Study of Scottish Professional Footballers. *Journal of Sport and Social Issues*, 29(3), 102-123.
- NHO Idrett. (2011). *Overenskomst mellom Næringslivets hovedorganisasjon NHO Idrett på den ene side og Landsorganisasjonen i Norge Norske Idrettsutøveres Sentralorganisasjon på den annen side*. Hentet den 20. Oktober 2011 fra [http://tariffavtaler.nho.no/getfile.php/filer/Historisk%20tariffavtaler%202008/452%20Overenskomst\\_fotball\\_\\_håndball\\_og\\_ishocky\\_2011-2014.pdf](http://tariffavtaler.nho.no/getfile.php/filer/Historisk%20tariffavtaler%202008/452%20Overenskomst_fotball__håndball_og_ishocky_2011-2014.pdf)

Nielsen, K., Nielsen, A. G., Christensen, S. M. & Storm, K. R. (2002). *Kontraktspillere i fotbold og håndbold. Undersøgelse af sociale, uddannelsesmæssige og sportslige vilkår for danske kontraktspillere 2002*. Bind I. Poula helth rådgivning ApS og Roskilde Universitetscenter.

NIH (2011). *Toppidrett og utdanning*. Hentet 18. September 2011 fra [http://www.nih.no/templates/page\\_\\_\\_\\_1750.aspx](http://www.nih.no/templates/page____1750.aspx)

NISO (2010). *75 % av spillerne er interessert i å studere ved*. Hentet 15. Desember fra <http://www.niso.no/innhold/131/news-detail/nyheter/newsitemid/17377/75-%25-av-spillerne-i-tippeligaen-er-interessert-i-a-studere-ved>

NISO (2011a). *Solskjær: - Idrett og utdanning er en flott kombinasjon*. Hentet 15. Desember fra <http://www.niso.no/innhold/131/news-detail/nyheter/newsitemid/17492/solskjaer%3A-idrett-og-utdanning-er-en-flott-kombinasjon>

NISO (2011b). *NISOs krav til forhandlingene 2011*. Hentet 15. Desember fra <http://www.niso.no/innhold/131/news-detail/nyheter/newsitemid/17473/nisos-krav-til-forhandlingene-2011>

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. [NIF] (2007). *Idrettspolitisk dokument. En åpen og inkluderende idrett. Tingperioden 2007-2011*. Oslo: Akilles

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. [NIF] (2011). *Idrettspolitisk dokument. Tingperioden 2011-2015*. Oslo: Akilles.

Norges Fotballforbund [NFF]. (2010). *Proff uten plan*. Hentet 23. September 2011 fra <http://www.fotball.no/Community/Min-blogg/?userId=328090&entryId=275>

Norges Fotballforbund [NFF]. (2011). *NFF I TALL*. Hentet 17. desember 2011 fra <http://www.fotball.no/toppmeny/Om-NFF/NFF-i-tall/>

- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet [NTNU]. (u.å.). *Toppidrett og utdanning ved NTNU*. Hentet 19. September 2011 fra <http://www.ntnu.no/adm/sss/toppidrettsstudent>
- Olympiatoppen. (u.å.). *Målsetning toppidrett*. Hentet 19. September 2011 fra [http://www.olympiatoppen.no/om\\_olt/strategi/maalsetning\\_toppidrett/page1077.html](http://www.olympiatoppen.no/om_olt/strategi/maalsetning_toppidrett/page1077.html)
- Olympiatoppen. (2006). *Strategiplan 2007-2012*. Hentet 19. September 2011 fra [http://www.olympiatoppen.no/om\\_olympiatoppen/organisering/strategi/strategiplan\\_2007-2012/page3068.html](http://www.olympiatoppen.no/om_olympiatoppen/organisering/strategi/strategiplan_2007-2012/page3068.html)
- Olympiatoppen. (2010). *Olympiatoppen forsterker arbeidet med utøvernes karrier ved siden av og etter toppidretten*. Hentet 19. September 2011 fra <http://www.olympiatoppen.no/forutovere/Utdanningskoleogjobboppidrettogarbeid/page3127.html>
- Olympiatoppen. (2011). *Informasjon om olympiatoppens avtaler med studiesteder, søknadsprosedyrer og generell informasjon 2011-12*. Hentet 19. September 2011 fra <http://www.olympiatoppen.no/forutovere/Utdanningskoleogjobb/toppidrettogstudier/page4784.html>
- Price, N., Morrison, N. & Arnold, S. (2010). Life out of the Limelight: Understanding the Non-sporting Pursuits of Elite Athletes. *International Journal of Sport and Society*, 1(3), 69-79.
- Solenes, O., Gammelsæter, H. & Herskedal, K. M. (2008). *Penger inn – vettet ut?* Høgskolen i Molde: Arbeidsrapport.
- Skaufel, F. (2010). 1 av 5 tar utdanning: -Det er en skandale. Hentet 30. November 2011 fra <http://fotball.bt.no/eliteserien/article171567.ece?xtor=RSS-2>
- Silverman D. (2010). *Interpreting Qualitative data – Third edition, Methods for analyzing talk, text and interaction*. London: SAGE Publications Ltd.

- Steen-Johnsen, K. (2011). Særforbund i en brytningstid. I: D. V. Hanstad (Red.), *Norsk Idrett: Indre spenninger og ytre press*. (s. 241-257). Oslo: Akilles.
- Svegaarden, K. E. (2011, 30. November). Det gjelder livet mitt nå, ikke fotballkarrieren. *Verdens Gang Sportsbilag*, s. 4.
- Stortinget. (2008). *Video Archive*. Hentet 22. Januar 2012 fra <http://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/Video-Archive/Video-Archive/?mbid=/2008/H264-full/Storting/01/17/stortinget-20080117-100000.mp4&meid=7470>
- Tangevald-Jensen, L. (2011). Maskefall [Intervju med Erik Mykland]. = *Oslo Julebok 2011*, s. 26-39.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse*. 3. Utgave. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke.
- Thornton, P. H. & Ocasio, W. (2008). Institutional Logics. I: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin & R. Syddaby (Red.), *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*. (s. 99-129). London: SAGE Publications Ltd.
- Universitetet i Agder. (2008). *Toppidrett kombinert med studier ved UiA*. Hentet 18. September 2011 fra [http://www.uia.no/no/portaler/aktuelt/nyhetsarkivet/toppidrett\\_kombinert\\_med\\_studier\\_ved\\_uia](http://www.uia.no/no/portaler/aktuelt/nyhetsarkivet/toppidrett_kombinert_med_studier_ved_uia)
- Universitetet i Agder. (2011). "*Hodeduellen*". Hentet 18. September 2011 fra <http://www.uia.no/no/portaler/studietilbud/studier/idrett/hodeduellen>
- Vik, M. G. (2011, 2. Oktober). Kun 1 av 5 toppspillere har høyere utdanning. *Aftenposten*, s. 29.

- Walsh, A. & Giulianotti, R. (2007). *Ethics, money, and sport. This sporting mammon*. London: Routledge.
- Walltin, J. (2011). Karriereplanlegging. *NISO-aktuelt*, s. 2-3
- Wylleman, P., Alfermann, D. & Lavallee, D. (2004). Career transitions in sport: European perspectives. *Psychology of Sport and Exercise*, 5(1), 7-20
- Universitets- og høyskoleloven (2005). Lov om studenters rettigheter og plikter: Trådt i kraft 1. August 2005. Hentet 5. Mai 2012 fra <http://www.lovdatab.no/all/tl-20050401-015-005.html#4-3>
- Yin, R. K. (1994). *Case Study Research: design and methods*. (2.utg). California: Sage Publications
- Yin, R. K. (2009). *Case Study Research: design and methods*. (4.utg). California: Sage Publications

# Vedlegg

## Vedlegg 1:

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS  
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES



Hovde Hålogres gate 25  
0404 Bergen  
4014  
Tel: +47 57 58 21 13  
Fax: +47 57 58 66 50  
nsd@nsd.uib.no  
www.nsd.uib.no  
Orgnr: 285 37 884

Dag Vidar Hansen  
Seksjon for kultur og samfunn  
Norges idrettshøgskole  
Postboks 4014 Ullevål stadion  
0806 OSLO

25. mai 2012 2011

NR 10: 27849 / 2755A

Dokument

Dokument

### KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 31.08.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

27849	Toppfotballspillere og tidanning
Behandlingsansvarlig	Norges idrettshøgskole, via institusjonens avtrokkede leder
Daglig ansvarlig	Dag Vidar Hansen
Vedlegg	Kjell André Eide

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeplikt, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/helseregistreloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, [http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk\\_stud/skjema.html](http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html). Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.05.2012, rette en henvendelse angående status for behandling av personopplysninger.

Vennlig hilsen  
  
Vigdis Nannestad Kvittem

  
Sondre S. Arnesen

Kontaktperson: Sondre S. Arnesen tlf: 55 58 25 83  
Vedlegg: Prosjektvurdering  
Kopi: Kjell André Eide, Konglevies 51, 0860 OSLO

Ansvarlig for utstedelse av dokumentet:

NSD NSD Unntatt fra Gjennomføring av Personopplysningsloven, 4014 Bergen, tlf: +47 57 58 21 13, 4014 Bergen  
NSD Hovde Hålogres gate 25, 4014 Bergen, tlf: +47 57 58 21 13, 4014 Bergen, e-post: nsd@nsd.uib.no  
NSD NSD Unntatt fra Gjennomføring av Personopplysningsloven, 4014 Bergen, tlf: +47 57 58 21 13, 4014 Bergen, e-post: nsd@nsd.uib.no



## Vedlegg 2:

### ***Informasjonsskriv angående Mastergradsprosjekt***

Mitt navn er Kjell Andrè Eide og er masterstudent i Sport Management ved Norges idrettshøgskole, der jeg holder på med den avsluttende mastergradsoppgaven. Tema for oppgaven er *tilrettelegging for utdanning eller andre yrkesforberedelser i norsk toppfotball*, der hensikten er å få bedre kunnskap om og hvordan det tilrettelegges i klubber i Tippeligaen, slik at spillerne kan forberede seg til en hverdag også etter endt idrettskarriere.

For å belyse dette temaet ønsker jeg å vite mer om hvordan klubbene tenker angående temaet, og i den forbindelse benytte deg som informant. Dette vil innebære et intervju som vil ta omtrent en time. For at informantene skal belastes minst mulig, er det opp til dem å bestemme sted for intervjuet. Spørsmålene i intervjuet vil blant annet omhandle hvordan klubber i norsk toppfotball tilrettelegger for utdanning og andre yrkesforberedelser, hvor ansvaret ligger, om det finnes noe form for samarbeid med utdanningsinstitusjoner, viktigheten av utdanning, etc.

Det er frivillig å delta i studien og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. I mastergradsoppgaven vil ingen navn bli gjengitt og det blir gitt full anonymitet dersom dette ønskes, eller man kan gjengis gjennom stilling. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Jeg håper du synes prosjektet høres interessant ut, og har mulighet og ønske om å bidra til dette prosjektet. Dersom du har videre spørsmål kan du ta kontakt for nærmere forklaring og gjennomgang.

#### **Med vennlig hilsen**

Kjell Andrè Eide

Master i idrettsvitenskap ved Norges idrettshøgskole

Spesialisering Sport Management

Tlf: 40103717

E-post: kjell.andre.eide@student.nih.no

### **Vedlegg 3:**

## **Samtykkeskjema**

Jeg gir herved Kjell André Eide, som for tiden tar Mastergrad i Idrettsvitenskap ved Norges idrettshøgskole, og i forbindelse med mastergradsoppgave angående tema:

### **Toppfotball og utdanning**

Samtykke til å foreta intervju med:.....

.....

Med båndopptaker ...

eller notater ...

Ingen navn vil bli gjengitt i masteroppgaven, og det blir gitt full anonymitet dersom dette ønskes. En kan også bli gjengitt gjennom stilling. Alle samtykkeerklæringer blir oppbevart på et trygt sted inntil oppgaven er levert. Det samme gjelder båndopptakene. Ved prosjektets slutt, 31.05.12, vil alt dette slettes. Kjell André Eide har også taushetsplikt.

Alle som bidrar med intervju deltar frivillig og har mulighet til å trekke seg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dette vil ikke gi noen form for konsekvenser for den det måtte gjelde, og alle innsamlede data vil da bli anonymisert.

#### **Vedlegg 4:**

## **Intervjuguide**

### **Klubben om det å ta utdanning:**

- 1) Kan du innledningsvis fortelle litt om ditt syn rundt det at fotballspillere på toppnivå kombinerer fotballkarrieren med utdanning eller andre yrkesforberedelser?
  
- 2) Opplever du at det er fokus på at spillerne i Tippeligaen skal ta utdanning?
  
- 3) Ser du på det som en nødvendighet at fotballspillere på toppnivå forbereder seg til et liv etter karrieren, mens fotballkarrieren pågår?
  
- 4) Vil det på noen måte påvirke fotballkarrieren dersom en velger å forberede seg til en karriere nummer to samtidig?
  
- 5) Vil livet som toppfotballspiller redusere muligheten til å ta en utdanning eller andre yrkesforberedelser?
  
- 6) Har spillerne tid til å konsentrere seg om både fotballkarrieren og fremtidskarrieren?
  
- 7) Hva mener du om at fotballspillere velger å utsette forberedelsene til livet etter idretten?
  
- 8) Mange av spillerne utvikler tidlig en identitet som fotballspiller. Kan det være med å bidra til at de har vanskelig for å se seg selv i andre roller utenfor idretten?
  
- 9) Vil det å være fotballspiller på høyt nivå føre til læring på andre måter enn fotballfeltet?
  
- 10) Kan det å være fotballspiller, å basere mye av livet sitt på idrettslig aktivitet på høyeste nivå i Norge, på noen måter bidra til at de utvikler seg også på andre områder/arenaer i samfunnet?

11) Hvilke opplevelser har dere med at spillere utfører en kombinasjon mellom toppfotball og utdanning?

12) Har fotballspillere på øverste nivå et særskilt behov for å få tilrettelagt et utdanningsløp?

**Ansvar:**

1) Har klubben et ansvar for å tilrettelegge slik at spillerne enklere skal kunne kombinere fotballkarrieren med forberedelser til en ny karriere?

2) Er det noen andre aktører som bør ta ansvar for at utøverne skal få tilrettelagt utdanning? Er det flere aktører som må ta ansvar?

3) Opplever dere noen form for forventning/press utenifra om at dere skal tilrettelegge eller imøtekomme utøvernes planer om en karriere nummer to?

**Klubbens rolle i forhold til å legge til rette for utdanning:**

1) Er det tradisjon i klubben deres for at spillerne tar utdanning eller andre former for yrkesforberedelser for et liv etter fotballkarrieren?

2) Er det spillere som tar utdanning på nåværende tidspunkt?

3) Bør flere fotballspillere ta utdanning? Hva mener du må til for at flere spillere skal ta høyere utdanning?

4) Er forberedelser til livet etter idretten noe dere snakker med spillerne om?

5) Legger klubben til rette for at spillerne i klubben skal kunne forberede seg til en karriere nummer to?

6) På hvilke måter legger dere til rette for at spillerne skal kunne ta en utdanning eller andre yrkesforberedelser?

Har dere fokus på alle spillere/alderssegmenter?

7) Er det vanskelig for klubben å legge til rette for en kombinasjon mellom utdanning og fotball?

8) Er du tilfreds med hvordan klubben opptrer når det gjelder spillernes forberedelser til livet etter fotballkarrieren?

9) Har klubbens lokalisering noe innvirkning på hvordan klubben arbeider med å tilrettelegge for en kombinasjon mellom fotballkarriere og forberedelser til seinere?

10) Benytter klubben seg av alle de mulighetene som er tilgjengelig?

### **Forhold mellom klubb og spiller - profesjonalisering**

1) Hvor stor del av klubbens førstelag har kontrakt som fulltidsprofesjonelle spillere?

2) Kan du si litt om hva innebærer det å ha en kontrakt som fulltidsprofesjonell spiller?

3) Hvordan forklarer du forholdet mellom klubben og spillerne?

4) Er utdanning eller andre former for yrkesforberedelser noe dere vektlegger når dere skriver kontrakt med spillerne?

5) Er gode muligheter for utdanning noe dere har opplevd at spillere vektlegger som en medvirkende faktor da de skriver under kontrakt?

6) Hvilke faktorer vektlegger dere når dere forhandler kontrakt med spillere?

7) Har endringer i toppfotballen bidratt til at klubbens syn på det å utdanne har blitt annerledes?

**Fremtid:**

- 1) Vil dere gjøre noen endringer i fremtiden i forhold til dette tema for?  
Bør det lages bedre strukturer på år det gjelder spillernes forberedelser til livet etter idrettskarrieren i fotball-Norge?
  
- 2) Hva er de største utfordringene for klubbene når det kommer til å legge til rette for spillernes liv etter fotballkarrieren?
  
- 3) Frykter du for spillernes framtidsutsikter når de legger opp som aktiv fotballspiller?
  
- 4) Er det noe du mener er forbigått, eller noe du ønsker å tilføye utover det som allerede er blitt sagt?

Debriefing!



